

ATHENS voice

4 - 10 ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΥ 2025,
ΤΕΥΧΟΣ 980
210 Η ΦΩΝΗ ΤΗΣ ΑΘΗΝΑΣ
WWW.ATHENSVOICE.GR
FREE PRESS ΚΑΘΕ ΠΕΜΠΤΗ

Νίκος Πορτοκάλογλου

Πριν βρεθεί «Ανάμεσα σε φίλους»
ταξιδέψαμε μαζί του
Του Δημήτρη Αθανασιάδη

**Ο Αλέξανδρος Νεχαράς
και η τέχνη του βίου**

Της Δήμητρας Γκρους

**Ο Θεοφάνης Τάσης
απέναντι στον
αλγοριθμικό του σώσια**

Του Λουκά Βελιδάκη

Φίλιππος Τσιάρας

Ο διάσημος καλλιτέχνης μιλάει για τα «Portraits»

Της Νίκης-Μαρίας Κοσκινά

forum

Μια σειρά συζητήσεων της ATHENS VOICE

#2 ΑΝΘΕΚΤΙΚΟΤΗΤΑ ΑΝΘΕΚΤΙΚΟΤΗΤΑ

Η ικανότητα να επιστρέφεις πιο δυνατός

Μετά το ιδιαίτερα επιτυχημένο περσινό φόρουμ με θέμα την «Ενσυναίσθηση», η ATHENS VOICE αφιερώνει τη φετινή διοργάνωση στη πιο σημαντική ίσως δεξιότητα του 21ου αιώνα. Ανθεκτικότητα (Resilience) είναι η ικανότητα να προσαρμοζόμαστε στις αλλαγές, να βρίσκουμε σθένος στις δυσκολίες και να συνεχίζουμε – κάθε φορά πιο ώριμοι και πιο συνειδητοί. Να μαθαίνουμε από τις εμπειρίες μας και να προχωράμε μπροστά, χτίζοντας δεσμούς, σχέσεις και νόημα.

Στον 21ο αιώνα ζούμε σε έναν κόσμο που αλλάζει με καταγιστικούς ρυθμούς: οικονομικές και υγειονομικές κρίσεις, πολιτικές αναταράξεις, κρίση της Δημοκρατίας, κλιματική απειλή, Τεχνητή Νοημοσύνη που μεταμορφώνει την καθημερινότητα μας. Η ανθεκτικότητα, η πιο πολύτιμη αρετή της εποχής μας, είναι η δύναμη –μέσα μας– που μας επιτρέπει να παραμένουμε δημιουργικοί, αισιόδοξοι και ουσιαστικοί, ακόμη και μέσα στην αβεβαιότητα. Γι' αυτήν θα μας μιλήσουν κορυφαίοι επιστήμονες, θεσμικοί, ειδικοί ψυχικής υγείας, άνθρωποι της τεχνολογίας, της τέχνης και της κοινωνίας, αλλά και καθημερινοί άνθρωποι με ξεχωριστές ιστορίες που μας δίνουν το παράδειγμα του τι σημαίνει πραγματικά να αντέχουμε, ανθίζοντας ακόμα και στις πιο μεγάλες δυσκολίες.

Το φόρουμ ξεκινά με μια φιλοσοφική συζήτηση για το τι σημαίνει «ανθεκτικότητα» στη ζωή μας: είναι ικανότητα, στάση, σοφία, τρόπος να νοηματοδοτούμε τις εμπειρίες μας; Εξερευνούμε την ανθεκτικότητα στην κοινωνία, τη δημοκρατία και τις πόλεις μας· στη βιωσιμότητα και την κλιματική κρίση· στην εργασία και την καθημερινότητα· αλλά και στον ψηφιακό κόσμο του AI και των social media, που διαμορφώνουν με ασύλληπτη ταχύτητα τον τρόπο μας να σκεφτόμαστε και να σχετιζόμαστε.

Μετά το Lunch break, περνάμε στο δεύτερο μέρος εστιάζοντας στην ανθεκτικότητα του σώματος και της ψυχής – στη διατροφή, την κίνηση, τον ύπνο, αλλά και στις σχέσεις μας με τους άλλους και το πώς χτίζουμε ψυχική ανθεκτικότητα. Συζητάμε για τις προκλήσεις των νέων, και μαθαίνουμε από συγκλονιστικές ανθρώπινες ιστορίες που αποδεικνύουν πώς η ανθρώπινη δύναμη μπορεί να μεταμορφώσει τον φόβο σε ελπίδα και την απώλεια σε δημιουργία.

Ένα ολοήμερο ταξίδι γνώσης και έμπνευσης, που μας βοηθά να δούμε τι σημαίνει να συνεχίζουμε πιο ανθεκτικοί και με αγάπη προς τη ζωή.

ΠΑΡΑΣΚΕΥΗ 12 ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΥ 2025
ΜΕΓΑΡΟ ΜΟΥΣΙΚΗΣ ΑΘΗΝΩΝ

Αίθουσα Banquet

ΕΙΣΟΔΟΣ ΕΛΕΥΘΕΡΗ

Οι αρετές του 21ου αιώνα

ΟΜΙΛΗΤΕΣ

ΝΙΚΟΣ
ΧΑΡΔΑΛΙΑΣ

ΧΑΡΗΣ
ΔΟΥΚΑΣ

ΚΑΤΕΡΙΝΑ
ΣΑΚΕΛΛΑΡΟΠΟΥΛΟΥ

ΤΑΣΟΣ
ΓΙΑΝΝΙΤΣΗΣ

ΓΙΑΝΝΗΣ
ΒΟΥΛΓΑΡΗΣ

ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ
ΝΕΧΑΣ

ΓΙΑΝΝΗΣ
ΜΕΤΑΞΑΣ

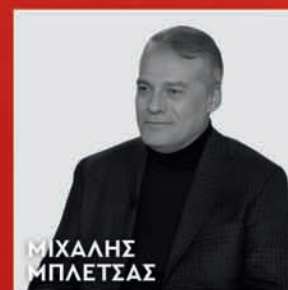
ΔΗΜΗΤΡΗΣ
ΚΑΡΑΓΙΑΝΝΗΣ

ΔΗΜΗΤΡΗΣ
ΑΝΔΡΙΟΠΟΥΛΟΣ

ΣΑΒΒΑΣ
ΣΑΒΒΟΠΟΥΛΟΣ

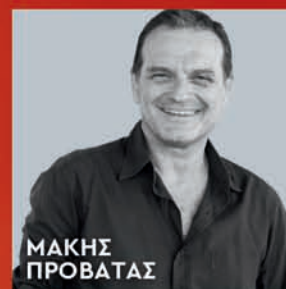

ΜΙΧΑΛΗΣ
ΜΠΛΕΤΣΑΣ

ΣΥΝΤΟΝΙΣΤΕΣ

ΚΑΤΕΡΙΝΑ
ΚΑΜΠΟΣΟΥ

ΜΑΚΗΣ
ΠΡΟΒΑΤΑΣ

ΑΓΓΕΛΙΚΗ
ΚΟΣΜΟΠΟΥΛΟΥ

ΥΠΟ ΤΗΝ ΑΙΓΙΔΑ

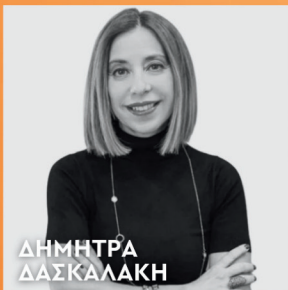

REGION OF ATTICA

ΧΟΡΗΓΟΙ

L'ORÉAL
HELLAS

ΠΑΠΑΣΤΡΑΤΟΣ
ΕΤΑΙΡΙΑ ΤΗΣ PHILIP MORRIS INTERNATIONAL
#prostokalytero

ΔΗΜΗΤΡΑ
ΔΑΣΚΑΛΑΚΗ

ΧΡΥΣΑ
ΕΛΕΥΘΕΡΙΟΥ

ΔΗΜΗΤΡΗΣ
ΚΑΡΑΒΕΛΛΑΣ

ΠΑΝΟΣ
ΤΟΥΡΝΑΒΙΤΗΣ

ΞΕΝΙΑ
ΚΟΥΡΤΟΓΛΟΥ

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ
ΚΙΝΤΖΙΟΣ

ΛΑΚΗΣ
ΓΑΒΑΛΑΣ

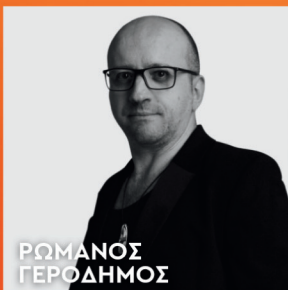
ΑΔΑΜΑΝΤΙΑ
ΛΙΟΛΙΟΥ

ΑΓΝΗ
ΜΑΡΙΑΚΑΚΗ

ΕΛΕΝΑ
ΤΣΑΓΚΑΡΑΚΗ

ΡΩΜΑΝΟΣ
ΓΕΡΟΔΗΜΟΣ

ΑΛΥΣΙΑ
ΝΤΡΑΓΚΟΜΙΡΟΒΑ

ΝΙΚΟΣ
ΠΑΝΑΓΙΩΤΟΥ

ΕΥΗ
ΚΑΤΣΑΡΑ

ΓΙΩΡΓΟΣ
ΚΑΡΑΜΙΧΟΣ

ΜΑΝΟΣ
ΧΑΤΖΗΜΑΛΩΝΑΣ

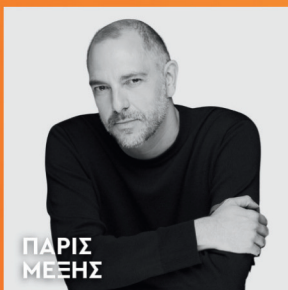
ΓΕΩΡΓΙΑ
ΚΛΕΙΔΑΡΙΑ

ΠΑΝΑΓΙΩΤΗΣ
ΚΑΡΑΪΣΚΟΥΡΑΣ

ΜΑΡΙΑ
ΙΩΑΝΝΙΔΟΥ

ΠΑΡΙΣ
ΜΕΡΗΣ

ΑΡΤΕΜΙΣ
ΚΑΨΥΛΗ

ΦΑΝΗ
ΣΠΥΡΙΔΑΚΗ

ΑΡΕΤΗ
ΜΑΣΤΡΟΔΟΥΚΑ

ΑΝΝΑ
ΠΑΠΑΓΕΩΡΓΙΟΥ

ΚΛΕΙΣΤΕ ΔΩΡΕΑΝ
ΘΕΣΗ ΕΔΩ

ΕΠΙΣΤΗΜΗ
ΜΠΙΝΑΖΗ

ΧΡΙΣΤΙΝΑ
ΓΑΛΑΝΟΠΟΥΛΟΥ

ΔΗΜΗΤΡΑ
ΓΚΡΟΥΣ

ΚΡΥΣΤΑΛΛΗ
ΓΛΥΝΙΑΔΑΚΗ

ΛΟΥΚΑΣ
ΒΕΛΙΔΑΚΗΣ

δυνα

Info-diet

Της ΣΤΑΥΡΟΥΛΑΣ ΠΑΝΑΓΙΩΤΑΚΗ

Η ΜΑΓΕΙΑ ΤΟΥ ΜΠΟΥΦΕ

Τρως όσο θέλεις, έχει ποικιλία, έχει εκπλήξεις, είναι πιο φτηνός από φουλ τραπέζι, κινείσαι, κάνεις γνωριμίες, αν ξαναπεινάσεις επιστρέφεις, δεν πλένεις πιάτα, τα μαζεύει όλα ο caterer, παίρνεις και σε αλουμινόχαρτο φεύγοντας.

Η ΜΟΝΙΚΑ ΜΠΕΛΟΥΤΣΙ ΣΤΗΝ ΑΘΗΝΑ

Έρχεται με αφορμή την ταινία «Μαρία Κάλλας» και μετά την προβολή, λέει, θα ακολουθήσει ανοιχτή συζήτηση με το κοινό. Τι να τη ρωτήσεις δηλαδή; Ποιος έχει μπροστά του τη Μόνικα και θέλει να τη ρωτήσει κάτι;

ΚΥΚΛΟΦΟΡΗΣΕ ΜΑΚΕΔΟΝΙΚΟΣ ΧΑΛΒΑΣ ΜΕ ΣΤΕΒΙΑ

Πατί υπάρχει Θεός για όλους.

ΤΟ ΔΙΑΒΑΣΑ

Η θεατρική «Νοχαβελάνδη» αυτοπροσδιορίζεται ως γουέστερν δωματίου...

-Τι είναι το «γουέστερν δωματίου»;

-Χωρίς άλογα και Γκραν Κάνιον!

(Ο απίθανος Γιάννης Κωνσταντινίδης απαντά σε σχολιαστή του στο FB)

ΚΑΦΕΝΕΙΟ

Πήγα και θα ξαναπάω. Σε τρελά κέφια οι τηγανιτές πατάτες-ροδέλες, τα μανιτάρια στιφάδο, οι λαδοπιτες Ρόδου και τα μπιφτεκάκια του.
(Λουκιανού, στο Κολωνάκι)

ΟΙ ΡΕΠΟΡΤΕΡΣ ΤΗΣ ΕΠΑΡΧΙΑΣ

Τους λατρεύω. Είναι οι πιο σκληρά εργαζόμενοι δημοσιογράφοι.

ΓΙΑΝΝΗΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΔΗΣ

Είδα την ταινία σου.
You make me forget myself...

ΑΠΕΡΓΙΕΣ ΑΓΡΟΤΩΝ

Καλοκαιρινές διακοπές για πάντα.

ΧΡΙΣΤΟΥΓΕΝΝΙΑΤΙΚΗ ΑΘΗΝΑ

Ανέβηκαν πάλι στα ανυψωτικά, πήραν φόρα κι έριξαν τα φωτάκια στα δέντρα, κι όπου έκατσαν. Μα κανείς δεν μπορεί να τους μάθει πώς στολίζονται τα δέντρα στις πόλεις του κόσμου;

ΠΛΗΜΜΥΡΙΣΜΕΝΗ ΑΘΗΝΑ

Ευτυχώς που υπάρχουν περνοφόρα ανυψωτικά οχήματα και καρότσες Ντάτσουν για να διασχίζουμε τα ποτάμια των δρόμων.

ΕΧΕΙ ΓΕΜΙΣΕΙ Η ΑΓΟΡΑ ΜΕ ΒΙΒΛΙΑ ΑΥΤΟΒΕΛΤΙΩΣΗΣ

Πιο γραφικά κι από πλιοβασίλεμα στη Σαντορίνη.

ΕΛΛΗΝΕΣ STAND-UP ΚΩΜΙΚΟΙ

Είναι πια πολλοί. Και στην πλειοψηφία τους είναι αμήχανοι, σαχλοί, με αστεία κλεμμένα από το ίντερνετ, με κακό timing και κακό γούστο. Ότι κρατάει μικρόφωνο δεν είναι χρυσός.

ΝΤΟΥΜΠΑΪ ΓΙΑ ΠΡΩΤΟΧΡΟΝΙΑ

Καλά, σοβαρά τώρα; Θεωρείτε το Ντουμπαί «ταξιδιωτικό προορισμό»;

ΚΟΛΑΝ

Αυτή η μαστίγα...

Σε βλέπω!

Της ΛΕΝΑΣ ΔΙΒΑΝΗ

Τίνος είναι αυτά τα παπούτσια;

Στεκόταν αραχτός, στηριγμένος σ' έναν κορμό δέντρου κάπου στην Πατησίων. Μπροστά του μια σειρά παπούτσια — κάπως επίσημα, ανεπίσημα, τακουνάκια, παντόφλες. Κοντοστάθηκαν.

«Τι νούμερο είναι;» ρώτησα δείχνοντας τις γαλάζιες παντόφλες.

Μ' έκοψε από πάνω μέχρι κάτω. Δύσπιστος.

«Γιατί ρωτάς; Θες εσύ αυτές τις παντόφλες;»

«Τι νούμερο είναι;»

«38. Όλα 38 είναι».

«Τίνος ήταν;»

«Γιατί ρωτάς; Σιχαίνεσαι; Της μάνας μου ήταν».

«Την έχασες;»

«Πέθανε, δεν την έχασα. Αυτά μου άφησε».

«Και τα πουλάς...» είπα αμήχανα.

«Τι θες; Να τα φορέσω;»

Έκανα μεταβολή κι έφυγα. Τον είχα εκνευρίσει, το έβλεπα.

«Εσένα τι σου άφησε η μάνα σου;» μου φώναξε όταν με είδε να την κοπανάω.

«Ένα σπίτι», του είπα. Κι ύστερα δεν ξέρω τι μ' έπιασε και πρόσθεσα απολογητικά, λες και μιλούσα σε εφοριακό: «Μισοτελειωμένο, στα μπετά!».

Έχει περάσει πάνω από ένας μήνας. Το γέλιο του το θυμάμαι ακόμα.

ΤΟ ΕΞΩΦΥΛΛΟ ΜΑΣ

Αυτή την εβδομάδα το σχεδιάζει ο **Φίλιππος Τσιάρας**. Διεθνώς αναγνωρισμένος Ελληνοαμερικανός καλλιτέχνης, ζει και εργάζεται στη Νέα Υόρκη. Από το 1974 έχει πραγματοποιήσει περισσότερες από 80 ατομικές εκθέσεις σε πλήθος μουσείων ανά τον κόσμο. Εργάζεται με μια ποικιλία μέσων — ζωγραφική, φωτογραφία, γυαλί, κεραμική και μπρούντζο. Τα έργα του βρίσκονται σε πολλές εταιρικές, ιδιωτικές και σημαντικές μουσειακές συλλογές, συμπεριλαμβανομένου του Μητροπολιτικού Μουσείου Τέχνης, ενώ έχει εκδώσει 15 βιβλία και καταλόγους. Το πορτρέτο του Γιάννη Αντετοκούνμπο βρίσκεται στην έκθεση «Portraits» στην γκαλερί 47Cicles (έως 30/1/2026).

Athens Voices

Του ΓΙΑΝΝΗ ΝΕΝΕ
panikoval500@gmail.com

Λόγια που ακούστηκαν δημοσίως στην Αθήνα

Βιβλιοπωλείο Πολιτεία.
Νεαρός, λεπτός, μακρυμάλλης:

«Ψάχνω δύο βιβλιάρια,
δύο αυτοβιογραφίες.
Του Τσίπρα και
του Μόρισεϊ».
(Κολωνάκι, Πέμπτη βράδυ)

-Μπορείς να μου πεις
τι την ήθελα τη 19κιλη;
-Ε, είχες να βάλεις και τα
ακουστικά σου μέσα.

(Παρέα νεαρών χίστερ στον έλεγχο
των αποσκευών, αεροδρόμιο Ελευθέριος
Βενιζέλος, Κυριακή απόγευμα)

«Ρε συ, η γιαγιά είναι ίου.
Θυμάσαι τη φορά που πήγε
στον γιατρό και βρήκε
ότι είχε χλαμύδια;»
(Κορίτσι στο κινητό της, Χημείο, Ναυαρίνου,
Δευτέρα μεσημέρι)

Σε λεωφορείο, μια κυρία πάνει
κουβέντα με τον ελεγκτή εισιτηρίων:

-Να είστε λίγο επιεικής
με τα εισιτήρια...
Εγώ την πάτησα πριν,
ξέχασα να χτυπήσω
κι έχω δέκα άκοπα στο
πορτοφόλι μου. Αν με
πιάνετε, τι θα κάνετε;

Ο ελεγκτής γελάει, αλλά, πριν προλάβει
να απαντήσει, ανεβαίνει μια άλλη
κυρία και χτυπάει δυο τρεις κάρτες,
όλες ληγμένες. Ο ελεγκτής γελάει
κι εκείνη παγώνει.

-Τι θα κάνεις;
Θα με γράψεις;
ρωτάει.

Ο ελεγκτής, με ένα θεατρικό νεύμα,
γυρνάει στην πρώτη κυρία:

-Ό,τι πει η κυρία
προϊσταμένη!

Τελικά η κυρία με τις κάρτες
τη γλίτωσε πανηγυρικά.
(Γραμμή Α5, Τρίτη πρωί)

Ανακύκλωσε τις συσκευασίες σου στους Μπλε Κάδους και Μπλε Κώδωνες.

Με τους **Μπλε Κάδους** και **Μπλε Κώδωνες**, που βρίσκονται σε κάθε γειτονιά της χώρας μας, μπορούμε να κάνουμε την Ανακύκλωση Συσκευασιών καθημερινή μας συνήθεια. Εδώ και **24 χρόνια**, με συνέπεια και μεθοδικότητα, έχουμε καταφέρει, όλοι μαζί, να συνεισφέρουμε στην αντιμετώπιση της κλιματικής κρίσης και την προώθηση της βιωσιμότητας του πλανήτη. Κάθε συσκευασία που ανακυκλώνεται στους **Μπλε Κάδους** και **Μπλε Κώδωνες**, κάθε πόρος που εξοικονομείται, μας φέρνει όλους πιο κοντά **σε έναν κόσμο βιώσιμο**.

www.hierrco.gr
<https://www.facebook.com/mplekados/>
https://www.instagram.com/mplekados_eeaa
[hellenic-recovery-recycling-corporation/](https://www.linkedin.com/company/hellenic-recovery-recycling-corporation/)
ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΕΤΑΙΡΕΙΑ ΑΞΙΟΠΟΙΗΣΗΣ ΑΝΑΚΥΚΛΩΣΗΣ

Ανίσχυρα κράτη, διασπασμένες κοινωνίες, σε ένα πυρηνικό οικοσύστημα

Από την «Επόμενη μέρα» (1983) στο «A House of Dynamite» (2025), η ιστορία δύο ταινιών και δύο εποχών. Και ένα προειδοποιητικό καμπανάκι για το άμεσο μέλλον.

Του ΡΩΜΑΝΟΥ ΓΕΡΟΔΗΜΟΥ

Πριν από 42 χρόνια...

Στις 20 Νοεμβρίου 1983 προβλήθηκε στην αμερικανική τηλεόραση μια ταινία που συγκλόνισε την κοινωνία και το πολιτικό σύστημα και άλλαξε τον ρου της Ιστορίας. Η «Επόμενη μέρα» του Νίκολας Μέγιερ παρουσιάζει μια σύγκρουση ανάμεσα στο NATO και στο Σύμφωνο της Βαρσοβίας, που γρήγορα κλιμακώνεται σε πυρηνικό πόλεμο ανάμεσα στις δύο, τότε, υπερδυνάμεις, τις ΗΠΑ και τη Σοβιετική Ένωση. Βασισμένη σε επιστημονική έρευνα, η ταινία έδειξε για πρώτη φορά στο ευρύ κοινό —στο οποίο μέχρι τότε έλεγαν ότι, σε περίπτωση που δεις «το μανιτάρι» της πυρηνικής έκρηξης, πρέπει να μπεις κάτω απ' το τραπέζι για να προστατευτείς— το τι πραγματικά θα συμβεί σε έναν πυρηνικό πόλεμο.

Το αρχικό πλάνο των παραγωγών ήταν η ταινία να προβληθεί σε δύο δώωρα μέρη σε δύο συνεχόμενες βραδιές, ωστόσο, μετά και τη δυσκολία ανεύρεσης διαφημίσεων για το συγκεκριμένο θέμα, ο Μέγιερ επέμεινε ότι η ταινία μπορούσε να κοπεί στη διάρκεια των δύο και κάτι ωρών, ώστε να προβληθεί μια κι έξω. Όταν είδαν την ταινία, οι executives του ABC συγκλονίστηκαν τόσο πολύ, που έβαλαν τα κλάματα.

Λίγους μήνες πριν από τη βραδιά της προβολής σε εθνικό δίκτυο, ο Μέγιερ έδωσε κρυφά (και παράνομα) μια κόπια της ταινίας σε ακτιβιστές κατά των πυρηνικών. Αυτοί άρχισαν να στέλνουν κόπιες σε οργανώσεις, πήραν συνεντεύξεις από ειδικούς, οργάνωσαν προβολές σε σπίτια, μπαρ και εστιατόρια, συζητήσεις με την τοπική κοινωνία, ενώ έδειξαν την ταινία και σε επιλεγμένους δημοσιογράφους από τα κορυφαία ΜΜΕ. Πριν ακόμα προβληθεί η ταινία, όλοι μιλούσαν γι' αυτήν. Το περιοδικό «Variety» αποκάλυψε την εκστρατεία αυτή «τη σπουδαιότερη καμπάνια δημοσίων σχέσεων στην ιστορία».

Το βράδυ της 20ης Νοεμβρίου, το ABC προειδοποίησε τους θεατές ότι η ταινία περιλαμβάνει σκηνές που μπορεί να τους ταραξουν και τους συνέστησε να τη δουν μαζί με τα παιδιά τους, ώστε να μπορέσουν να τους εξηγήσουν και να μιλήσουν γι' αυτήν. Το κανάλι έστησε τηλεφωνικές γραμμές με ψυχολόγους, 100 εκατ. θεατές στις ΗΠΑ είδαν την ταινία. Ταυτόχρονα. Και όταν λέμε «είδαν», εννοούμε, την είδαν από την αρχή μέχρι το τέλος. Ούτε σκρόλαραν ταυτόχρονα στο TikTok και στο Facebook, ούτε σχολίαζαν στο X και στο Reddit. Αμέσως μετά, το ABC έβγαλε πάνελ με κορυφαίους δημοσιολόγους και πρώην υπουργούς: Τεντ Κόπελ, Καρλ Σαγκάν, Χένρι Κίσινγκερ, Ελί Βίτζελ, Ρόμπερτ ΜακΝαμάρα, Μπρεντ Σκάουκροφτ, Γουίλιαμ Φ. Μπάκλεϊ Τζούνιορ. Η ταινία προκάλεσε σοκ στην αμερικανική κοινωνία, αλλά και στις ελίτ. Καθόρισε τους φόβους μιας ολόκληρης γενιάς και άλλαξε τη σκέψη και τη στρατηγική του προέδρου Ρέιγκαν για τα πυρηνικά, λειτουργώντας ως καταλύτης που τον έστρεψε προς σημαντικές διαπραγματεύσεις το 1986 στο Ρέικιαβικ και σε συμφωνίες πυρηνικού αφοπλισμού με την ΕΣΣΔ του Μιχαήλ Γκορμπατσόφ από το 1987 και μετά: συμφωνίες που τις δεκαετίες που ακολούθησαν οδήγησαν στη δραστική μείωση των πυρηνικών οπλοστασίων των δύο στρατοπέδων.

Η ζωή και η ιστορία κάποιες φορές παίζουν ανατριχιαστικά παιχνίδια

Η ταινία προβλήθηκε δύο μήνες και εννιά μέρες μετά από δύο εντελώς άσχετα μεταξύ τους περιστατικά, που για πολλά χρόνια παρέμειναν κρυφά, όμως πολύ αργότερα, με τον αποχαρκτηρισμό αρχείων και τις μαρτυρίες πολιτικών και αξιωματούχων, αποκαλύφθηκε ότι ήταν τα πιο επικίνδυνα του Ψυχρού Πολέμου —ακόμη κι από την Κρίση των Πυραύλων της Κούβας (10/1962). Στις 26 Σεπτεμβρίου 1983, το Σοβιετικό σύστημα προειδοποίησης σήμανε συναγερμό. Σύμφωνα με το σύστημα Οκο, οι ΗΠΑ είχαν εκτοξεύσει αρχικούς έναν και αμέσως μετά άλλους τέσσερις βαλλιστικούς πυραύλους διπλωματικού βεληνικού κατά της Σοβιετικής Ένωσης. Ο μηχανικός υπηρεσίας, Στανισλάβ Πέτροφ, ο οποίος κανονικά ήταν υποχρεωμένος να ενημερώσει ακαριαία τη

σοβιετική ηγεσία ούτως ώστε η ΕΣΣΔ να προχωρήσει σε αντεπίθεση πριν χτυπηθεί, αγνόησε το πρωτόκολλο και την ιεραρχία, θέτοντας την καριέρα και τη ζωή του σε κίνδυνο, καθώς πίστευε ότι το σύστημα έκανε λάθος. Λίγα λεπτά μετά, όταν αποδείχθηκε ότι κανένας πυραύλος δεν είχε σκάσει πουθενά, οι αξιωματικοί στο μπουνκερ Serpukhov-15 έξω απ' τη Μόσχα κατάλαβαν ότι ο συναγερμός οφειλόταν σε δυσλειτουργία του συστήματος. Ο Στανισλάβ Πέτροφ έσωσε τον πλανήτη από βέβαιο αφανισμό και, πολύ αργότερα, στις αρχές της δεκαετίας του 2010, βραβεύτηκε γι' αυτό από διεθνείς οργανισμούς. Πέθανε τον Μάιο του 2017 σε ένα φτωχικό διαμέρισμα μιας πολυκατοικίας της Μόσχας, με τους περισσότερους ανθρώπους να αγνοούν την ύπαρξή του. Δήλωσε ταπεινά ότι «εκείνο το βράδυ απλώς έκανα τη δουλειά μου».

Στις αρχές Νοεμβρίου του ίδιου έτους, λίγες μέρες πριν από την προβολή της ταινίας, έλαβε χώρα μια μεγάλη πενθήμερη άσκηση του NATO, το Able Archer '83, στην οποία —για πρώτη φορά εκείνη τη χρονιά— συμμετείχαν όχι μόνο ένοπλες δυνάμεις αλλά και αρχηγοί κυβερνήσεων. Εξαιτίας του κλίματος σχεδόν παρανοϊκής δυσπιστίας που είχε καλλιεργηθεί στη στρατιωτική και πολιτική ηγεσία της ΕΣΣΔ, η άσκηση παρερμηνεύτηκε ως προετοιμασία για «πρώτο [πυρηνικό] χτύπημα» του NATO κατά του Ανατολικού Μπλοκ. Η σοβιετική ηγεσία έθεσε τις πυρηνικές δυνάμεις σε πλήρη ετοιμότητα. Οι πυρηνικές κεφαλές άρχισαν να φορτώνονται στα πολεμικά αεροσκάφη. Ο ετοιμοθάνατος Γ.Γ. του ΚΚΣΕ Πούρι Αντρόποφ ετοιμαζόταν από το νεκροκρέβατό του να δώσει εντολή για προληπτική επίθεση. Πολλά χρόνια μετά μάθαμε ότι ένας απ' τους σπουδαιότερους διπλούς κατασκόπους του Ψυχρού Πολέμου, ο Όλεγκ Γκορντιέφσκι, συνταγματάρχης της KGB, που όμως έδινε πληροφορίες στις βρετανικές μυστικές υπηρεσίες, ενημέρωσε τους Δυτικούς ότι οι Σοβιετικοί το έχουν πάρει στα σοβαρά και ετοιμάζονται για πόλεμο. Η πληροφορία του Γκορντιέφσκι έφτασε μέχρι τη Θάτσερ και τον Ρέιγκαν, οι οποίοι αποφάσισαν αμέσως να διακόψουν την άσκηση προκειμένου να αποφευχθεί ο όλεθρος εξαιτίας παρεξήγησης. Όταν αυτομόλησε, με κινηματογραφικό τρόπο, στη Βρετανία, ο Γκορντιέφσκι έχασε κάθε επαφή με την οικογένειά του και έζησε με νέα ταυτότητα ως προστατευόμενος μάρτυρας σε μυστική τοποθεσία της βρετανικής επαρχίας. Πέθανε φέτος τον Μάρτιο.

Προχτές...

...τα θυμήθηκα όλα αυτά βλέποντας το «A House of Dynamite» της Κάθριν Μπίγκελσου («Zero Dark Thirty», «The Hurt Locker») στο Netflix.

Η ταινία είναι δυνατή και παρουσιάζει με ενδελεχή και ρεαλιστικό τρόπο όχι τις συνέπειες ενός πολέμου, αλλά το πώς το πολιτικό και στρατιωτικό σύστημα των ΗΠΑ θα συμπεριφερόταν στα 17 πρώτα λεπτά από τη στιγμή που θα εντοπιζόταν η εκτόξευση τέτοιου πυραύλου εναντίον τους. Ανατριχίλα προκαλεί η συνειδητοποίηση ότι η ύπαρξη της ανθρωπότητας κρέμεται διαρκώς από διάφορες λεπτές ανθρώπινες και τεχνολογικές κλωστές: από τις αδυναμίες, τους φόβους και τα απωθημένα συγκεκριμένων decision-makers, από συστήματα ασφαλείας και επικοινωνίας που μπορεί να αστοχήσουν (ή να σαμποταριστούν), μέσα σε ένα περιβάλλον διάχυτου χάους και αβεβαιότητας για το τι ακριβώς συμβαίνει. Ανατριχίλα προκαλεί και η συνειδητοποίηση ότι αυτές οι κλωστές —που το 1983 ήταν ήδη λεπτές— έχουν γίνει ακόμη πιο λεπτές σήμερα. Στην ταινία βλέπουμε τους πάντες να συμπεριφέρονται όχι με την πειθαρχία, την ψυχραιμία και τον επαγγελματισμό του 1983, αλλά με τη σχετική αφαρία, συναισθηματική ευαλωτότητα, αδυναμία αντίληψης της μεγάλης εικόνας και εγωκεντρισμό που διακρίνει την εποχή μας, και αυτό —αυτή η αλλαγή στους ανθρώπους, σε εμάς, στην κοινωνία— είναι ακόμη

πιο τρομακτική από τη διασπορά των πυρηνικών τις τελευταίες δεκαετίες.

Όπως και με την περίπτωση του 1983, το κοινωνικό, πολιτικό, τεχνολογικό, επικοινωνιακό και πολιτισμικό πλαίσιο στο οποίο προβλήθηκε η ταινία είναι εξίσου σημαντικό με το περιεχόμενό της. Η «Επόμενη μέρα» βγήκε σε μια εποχή που οι κυβερνήσεις και οι κρατικοί μηχανισμοί των μεγάλων δυνάμεων ήταν πανίσχυροι (και πλούσιοι), ενώ στα ΜΜΕ, στα πανεπιστήμια και στις δεξαμενές σκέψης εργάζονταν ιερά τέρατα της δημοσιογραφίας, της έρευνας, της πολιτικής και της διπλωματίας, και, παρά την τραυματική εμπειρία του Γουότεργκεϊτ, που κλόνισε την εμπιστοσύνη των πολιτών στους θεσμούς, η κοινωνία λειτουργούσε και επικοινωνούσε ακόμα αποτελεσματικά. Το 1983 υπήρχε ακόμα μέσω των ΜΜΕ αυτό που στην κοινωνιολογία ονομάζουμε «δημόσια σφαίρα», ένας κοινός χώρος, δηλαδή, στον οποίο γίνεται ο δημόσιος διάλογος με την εμπλοκή ολόκληρης της κοινωνίας.

Η εικόνα το 2025 είναι αποκαρδιωτική. Μέσα σε ένα απείρως πιο παγκοσμιοποιημένο, ψηφιοποιημένο, πολυπολικό και περίπλοκο διεθνές σύστημα, με τα κράτη ανίσχυρα και υπερχρεωμένα, με τα κομματικά και επικοινωνιακά συστήματα πολωμένα και διαβρωμένα από τους Ρώσους και τους Κινέζους, και με το πολιτικό και πνευματικό προσωπικό να είναι μια παρωδία αυτού της δεκαετίας του '80, με τις κοινωνίες να είναι μονίμως «στα κάγκελα» των σόσιαλ μίντια καταναλώνοντας και αναπαράγοντας σκουπίδια, και με τις εφημερίδες και τα κανάλια της τηλεόρασης απαξιωμένα, η σημερινή δημόσια σφαίρα θυμίζει τη δυστοπία του Upside Down στη σειρά «Stranger Things». Σε αυτό το οικοσύστημα, οι πυρηνικές δυνάμεις τώρα ενσωματώνουν την τεχνητή νοημοσύνη

στις δομές προειδοποίησης, παρακολούθησης και ελέγχου των πυρηνικών.

Πόσοι άραγε θα κάθονταν να δουν μια τέτοια ταινία σήμερα στις ΗΠΑ; Πόσοι γονείς θα έβαζαν τα παιδιά τους να καθίσουν δίπλα τους για να δουν κάτι που περιέχει τραυματικές σκηνές καταστροφής και να συζητήσουν μαζί τους; Ποιο κανάλι θα μπορούσε να μαζέψει 100 εκατ. θεατές σε ένα βράδυ; Ποιος θα παρακολουθούσε συζήτηση στρουγγυλής τραπέζης, και με ποιους πολιτικούς και πνευματικούς ταγούς σε αυτήν; Και τι συνέπειες θα είχε μια τέτοια ταινία σε κοινωνίες παραιτημένες και βαθιά κυνικές; Ποιος, άραγε, από εμάς, ή και από τους πολιτικούς μας, μπορεί να σταματήσει ή έστω να αλλάξει, λίγο, προς το καλύτερο

την τροχιά των πυρηνικών εξοπλισμών;

Αν δει κάποιος με ψυχραιμία τη μακρά λίστα με τα «παρά τρίχα» πυρηνικά περιστατικά, δηλαδή με αυτά που αποφεύχθηκαν την τελευταία στιγμή ή παραλίγο να οδηγήσουν σε έκρηξη ή σύρραξη —και κυρίως τη δεύτερη λίστα, με τα ακούσια περιστατικά, από τις κατά λάθος ρίψεις βομβών, τις πτώσεις στρατηγικών αεροσκαφών και τις παραλίγο συγκρούσεις πυρηνικών υποβρυχίων μέχρι τους λάθος συναγερμούς, τις αποτυχίες της τεχνολογίας και τα ακραία φυσικά φαινόμενα— θα συνειδητοποιήσει ότι βρεθήκαμε πάρα πολλές φορές στο χείλος της καταστροφής. Πέραν της τύχης, αυτό που μας έσωσε ήταν ένας συνδυασμός δυνατών, ανθεκτικών υποδομών και καναλιών επικοινωνίας, και ευσυνειδητών, τίμιων ανθρώπων σε θέσεις-κλειδιά. Εάν δεν είχαμε τους πολιτικούς μας να σταματήσουν άμεσα τη διασπορά πυρηνικών υποδομών που μπορούν να μετατραπούν σε στρατιωτικές, εάν δεν θωρακίσουμε τις κρίσιμες υποδομές και τα διακρατικά, διπλωματικά και διαθεσμικά κανάλια επικοινωνίας, εάν δεν ρυθμίσουμε με τον πιο αυστηρό τρόπο την ενσωμάτωση της τεχνητής νοημοσύνης στις δομές πυρηνικής ασφάλειας, και εάν δεν καλλιεργήσουμε αξίες και ιδανικά στα παιδιά μας, τότε μια καταστροφική πυρηνική έκρηξη ή σύρραξη που θα μας επηρεάσει όλους δεν είναι θέμα του «εάν» θα γίνει αλλά του «πότε» θα γίνει. Είναι θέμα χρόνου. **Δ**

Ένα νέο κύμα ενέργειας είναι εδώ.

Η Elpedison αλλάζει και γίνεται Enerwave.
Η νέα εταιρεία ρεύματος και φυσικού
αερίου, με δύο μονάδες ηλεκτροπαραγωγής
στην Ελλάδα, ένα διαρκώς αυξανόμενο
χαρτοφυλάκιο ανανεώσιμων πηγών ενέργειας
και καινοτόμες ενεργειακές υπηρεσίες,
έρχεται στη ζωή μας και φροντίζει
κάθε μας ανάγκη.

Το τώρα έχει την ενέργειά του.

Member of HELLENiQ ENERGY

Τσίπρας, ο πολιτικός του φοιτητικού αμφιθέατρου

Του ΠΑΝΤΕΛΗ ΚΑΨΗ

Καθώς πλησίαζε το τέλος της ζωής του, έχοντας δει τον θάνατο κατάματα μέσα από την αρρώστια του, ο Διονύσης Σαββόπουλος ήθελε να κλείσει τους λογαριασμούς με το παρελθόν. Να συμφιλιωθεί με όσους τον είχαν πληγώσει, του είχαν ασκήσει σκληρή, συχνά βάρβαρη κριτική για τα τραγούδια και τις απόψεις του. «Σας αγαπώ πολύ, δεν μας χωρίζει τίποτα πια», είχε πει σε μια συνέντευξή του.

Αυτό το επίρρημα, το «πια», το ερμήνευα πάντα ως αναφορά στην κοινή τραυματική εμπειρία που περάσαμε. Τη μεγάλη οικονομική, πολιτική και κοινωνική κρίση, η οποία δεν άφησε κανέναν ανεπηρέαστο. Μια κρίση η οποία, μας λέει ο Σαββόπουλος, (θα έπρεπε να) μας βγάλει όλους σοφότερους. Λιγότερο οργισμένους και με μεγαλύτερη κατανόηση για τους άλλους, για την κοινή μας μοίρα τελικά. Όπως είπε και κάποιος άλλος, ουδείς αναμάρτητος.

Να όμως που ένας εκ των κορυφαίων πολιτικών μας, ο Αλέξης Τσίπρας, μοιάζει να μην έχει καταλάβει τίποτα. Όχι επειδή δεν κάνει αυτοκριτική για τις πράξεις του. Και γι' αυτό, όχι όμως κυρίως γι' αυτό. Επειδή δείχνει να μην προβληματίστηκε καθόλου για την απίστευτη περιπέτεια που πέρασε ο ελληνικός λαός.

Η Ελλάδα, μόνη αυτή από τις χώρες που μπήκαν σε μνημόνια, βρέθηκε σε ένα πρωτοφανές τούνελ λιτότητας που κράτησε μία σχεδόν δεκαετία. Ένας βασικός λόγος ήταν η αδυναμία επίτευξης ενός ελάχιστου πλαισίου συναίνεσης. Αντί να υπάρξει συμφωνία για τις μεταρρυθμίσεις, μια κατανόηση ότι ο πιο γρήγορος δρόμος έξω από τα μνημόνια περνάει μέσα από την εφαρμογή των συμφωνιών, ζήσαμε έναν μακρόχρονο ανταρτοπόλεμο. Ένα συνεχές πηγαινέλα που μας βύθιζε πιο βαθιά στην κρίση.

Το χαρακτηριστικό αντιπαράδειγμα ήταν η Πορτογαλία. Ολοκλήρωσε το δικό της πρόγραμμα μέσα σε μία μόλις τριετία. Από τον Απρίλιο του 2011 ως τον Ιούνιο του 2014. Το υπέγραψε μια κεντροαριστερή κυβέρνηση με τη συμφωνία ωστόσο της συντηρητικής αντιπολίτευσης, η οποία και το εφάρμοσε αργότερα ως κυβέρνηση. Η επιτυχία του πορτογαλικού μοντέλου δεν μας άγγιξε. Προφανώς δεν φταίει μόνο ο Τσίπρας για την απουσία συναίνεσης. Ο ΣΥΡΙΖΑ, ωστόσο, πρωτοστάτησε στη δημιουργία πολεμικού κλίματος με επιθέσεις και προπηλακισμούς των αντιπάλων του. Το ότι δεν αισθάνεται την ανάγκη να κάνει την παραμικρή αυτοκριτική για την εκθροπάθεια που καλλιέργησε είναι στενάχωρο, αλλά μέχρι εκεί. Το ότι όμως ακόμα και σήμερα δεν μπορεί να δει έναν άλλο δρόμο για τη χώρα σημαίνει ότι δεν μπορεί να ξεφύγει από το παρελθόν του.

Στην πραγματικότητα, το βιβλίο του είναι μια μεγάλη συζήτηση με τον εαυτό του για τα λάθη που έκανε και οδήγησαν τον ίδιο και το κόμμα του στην ήττα. Το μόνο που τον ενδιαφέρει είναι πώς οδηγήθηκε στον συμβιβασμό, εμείς το λέμε κωλοτούμπα, πώς

έχασε και πώς θα ξανακερδίσει την εξουσία. Προσπαθεί να αποδείξει ότι το δικό του μνημόνιο ήταν καλύτερο, λες και έχει καμιά σημασία αυτό σήμερα. Κανένας προβληματισμός όμως για τις παθογένειες που ανέδειξε η κρίση πέρα από τα αριστερά κλισέ. Παθογένειες οι οποίες κατ' εξοχήν υπάρχουν και μέσα στο κόμμα του. Ένα από τα λίγα σημεία στα οποία μπορεί κανείς να αισθανθεί συμπάθεια για τον Τσίπρα είναι όταν περιγράφει τις προσπάθειές του να κρατήσει κάποιες ισορροπίες στον ΣΥΡΙΖΑ, να αντιμετωπίσει τις παλαβομάρες του αριστερού ρεύματος. Δεν του περνά από το μυαλό, ωστόσο, το ότι είχαν επικρατήσει στην ελληνική κοινωνία και με τη δική του συνεισφορά, όταν, για παράδειγμα, έλεγε ότι θα καταργήσει το μνημόνιο με έναν νόμο και ένα άρθρο. Και ότι ακριβώς αυτές οι παλαβομάρες ήταν ένας από τους λόγους που η κρίση κράτησε τόσο περισσότερο στην Ελλάδα. Γράφει ο Τσίπρας σε κάποιο σημείο του βιβλίου πως η κρίση γεννά τέρατα, χωρίς να καταλαβαίνει ότι ο ΣΥΡΙΖΑ, τουλάχιστον στην πρώτη του φάση, ήταν ένα από αυτά.

Υπάρχει ένα ακόμα σημείο στο βιβλίο το οποίο είναι διαφωτιστικό για τη νοοτροπία του Τσίπρα, βοηθά να τον κατανοήσουμε καλύτερα. Είναι μαθητής, επικεφαλής της μαθητικής οργάνωσης της ΚΝΕ και της αντιπροσωπείας η οποία πηγαίνει να διαπραγματευθεί με τον τότε υπουργό Παιδείας Βασίλη Κοντογιαννόπουλο. Αντικείμενο της διαπραγμάτευσης ο ομώνυμος νόμος. Η εμπειρία τον εντυπωσιάζει. Υπήρξε «καθοριστική για τη διαμόρφωσή μου», γράφει, για να προσθέσει πως ήταν «ένα σχολείο ζωής». Στην πραγματικότητα, αυτή ήταν η ζωή του, ο μαθητικός και ο

φοιτητικός συνδικαλισμός, ως τη στιγμή που ανέλαβε κεντρικό ρόλο στον Συνασπισμό. Αυτά ήταν τα εφόδιά του και μέσα από αυτές τις εμπειρίες διαμόρφωσε την αντίληψή του για την πολιτική. Ως διαπραγμάτευση άνευ αντικείμενου, χωρίς ενδιαφέρον δηλαδή για την ουσία. Το ζητούμενο δεν ήταν πώς θα μορφώνονταν καλύτερα στο σχολείο ή πώς θα βγαίνουν καλύτεροι επιστήμονες από το πανεπιστήμιο, αλλά πώς θα ικανοποιηθούν ευκαιριακά αιτήματα. Συνήθως πώς δεν θα αλλάξει τίποτα, πώς θα πεττηθεί κάθε μεταρρυθμιστική προσπάθεια, πώς θα κερδίσει πόντους το κόμμα. Μια αντίληψη για την πολιτική ως παιχνίδι μηδενικού αθροίσματος, όπου η συναίνεση είναι χωρίς νόημα και χωρίς αντικείμενο. Το μοναδικό ζητούμενο είναι πώς θα τη φέρει η μία πλευρά στην άλλη. Κάθε πρόθεση συνεννόησης εκλαμβάνεται ως αδυναμία και υποχώρηση.

Αυτή η αντίληψη έχει γαλουχήσει μια ολόκληρη γενιά πολιτικών, τους πολιτικούς του φοιτητικού αμφιθέατρου. Προέρχονται από τις κομματικές νεολαίες και σήμερα είναι στην πρώτη γραμμή των κομμάτων. Ο Τσίπρας είναι ο επιφανέστερος εκπρόσωπός της. Το επιβεβαίωσε γράφοντας ένα βιβλίο 762 σελίδων με άφθονο κουτοσμπολιά, πολύ αυτοθαυμασμό, ελάχιστη αυτοκριτική και ανύπαρκτο αναστοχασμό. **A**

STAVROS
NIARCHOS
FOUNDATION
CULTURAL
CENTER

ΚΕΝΤΡΟ
ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ
ΙΔΡΥΜΑ
ΣΤΑΥΡΟΣ
ΝΙΑΡΧΟΣ

29.11.2025 –
07.01.2026

ΧΡΙΣΤΟΥΓΕΝΝΑ ΣΤΟ ΚΠΙΣΝ

Συναυλίες • 360° Pop-Up Bar • Σινεμά
Θέατρο • Εργαστήρια • Παγοδρόμιο
Makers' Market • Παιχνίδια
Φεστιβάλ Φωτιστικών Εγκαταστάσεων
Χορογραφημένα Σιντριβάνια

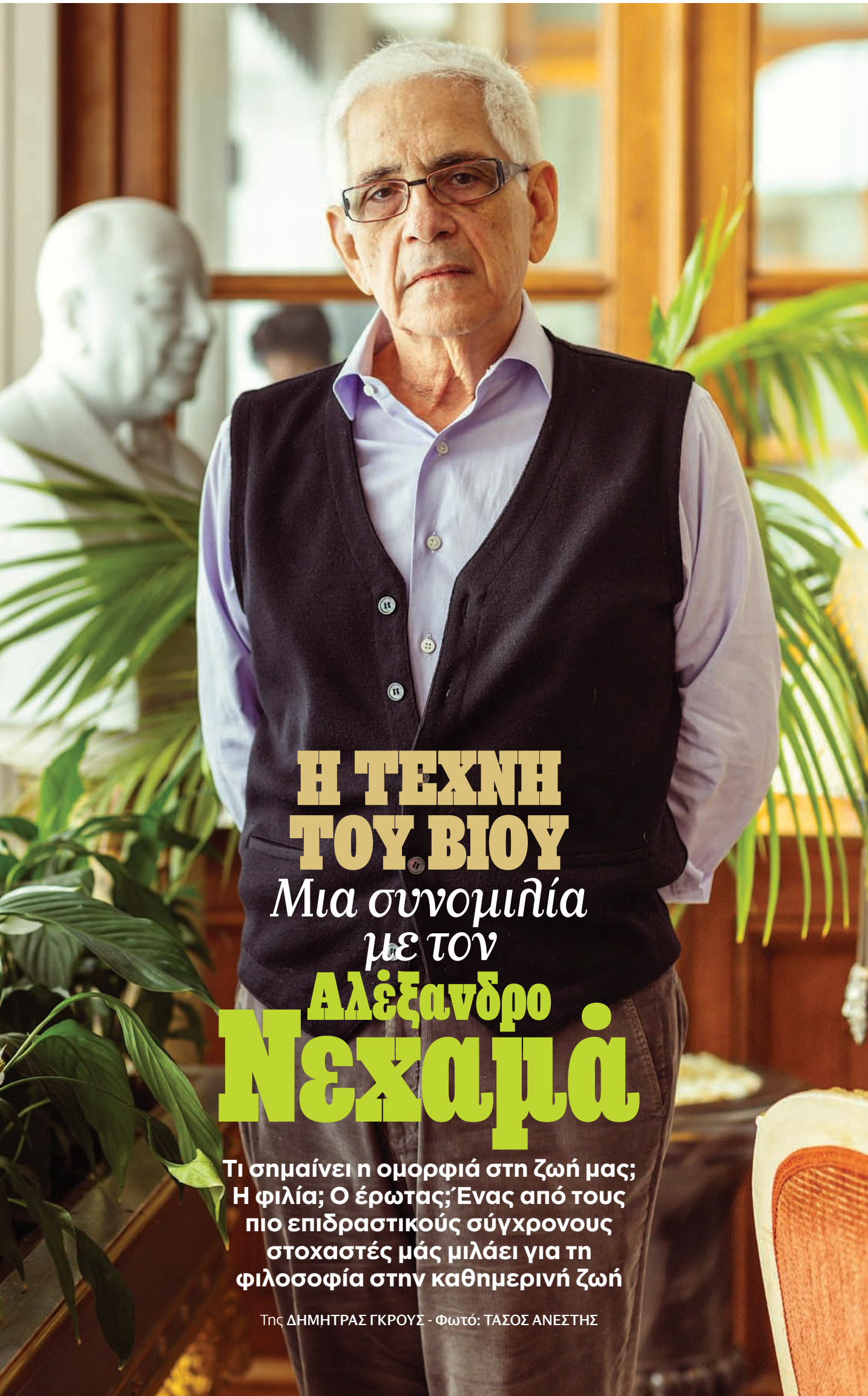
Αναλυτικό πρόγραμμα:
SNFCC.ORG

Μέγας Δωρητής:

ΙΣΝ / SNF

ΙΔΡΥΜΑ ΣΤΑΥΡΟΣ ΝΙΑΡΧΟΣ
STAVROS NIARCHOS FOUNDATION

επικεντρω ο άνθρωπος
humanity at the core

Η ΤΕΧΝΗ ΤΟΥ ΒΙΟΥ

Μια συνομιλία
με τον

Αλέξανδρο
Νεχαμά

Τι σημαίνει η ομορφιά στη ζωή μας;
Η φιλία; Ο έρωτας; Ένας από τους
πιο επιδραστικούς σύγχρονους
στοχαστές μάς μιλάει για τη
φιλοσοφία στην καθημερινή ζωή

Της ΔΗΜΗΤΡΑΣ ΓΚΡΟΥΣ - Φωτό: ΤΑΣΟΣ ΑΝΕΣΤΗΣ

Έχοντας περάσει τα τρυφερά χρόνια της μαθητικής ζωής στο Κολλέγιο Αθηνών, δέκα χρόνια εσωτερικός, και συνεχίζοντας με σπουδές Οικονομικών στο Swarthmore College, σ' έναν πολύ πιο ελεύθερο, δημοκρατικό και συναρπαστικό κόσμο σε σχέση με τη συντηρητική Ελλάδα του '50 και του '60, έγινε φιλόσοφος, αν και το αρχικό του σχέδιο ήταν να γίνει εφοπλιστής. Όπως λέει, «αυτός που θέλει να γίνει αυτό που είναι, δεν πρέπει ποτέ να ξέρει εκ των προτέρων τι είναι αυτό που θα γίνει». Και πώς το «γίνεται»; Οργανώνοντας τις τυχαίες στιγμές που συνθέτουν τη ζωή μας σ' ένα συνεκτικό σύνολο που να έχει νόημα. Στη δική του περίπτωση στο να γίνει ένας από τους πιο επιδραστικούς στοχαστές της εποχής μας, ένας φιλόσοφος του οποίου οι ιδέες διαμόρφωσαν τον τρόπο με τον οποίο σκεφτόμαστε τη σχέση της φιλοσοφίας με την αισθητική, την ηθική, αλλά και την καθημερινή ζωή.

Με σημείο εκκίνησης την *Ηθική* του Σπινόζα στο σχολείο και συνεχίζοντας με το διδακτορικό του στον πλατωνικό «Φαίδωνα», ο Αλέξανδρος Νεχαμάς, αφού δίδαξε στα πανεπιστήμια του Πίτσμπουργκ (1971-1986) και της Πενσυλβάνια (1986-1989), υπηρέτησε ως καθηγητής Φιλοσοφίας και Συγκριτικής Λογοτεχνίας στο Πρίνστον για 32 χρόνια, κάποια από αυτά και ως επικεφαλής του Συμβουλίου Ανθρωπιστικών Σπουδών και διευθυντής του Προγράμματος Ελληνικών Σπουδών. Διδάσκει και γράφει τα τελευταία 50 χρόνια, έχοντας διακριθεί διεθνώς για το έργο του στην αρχαία ελληνική φιλοσοφία, την αισθητική και τη σύγχρονη ηθική σκέψη. Έχει συγγράψει πολυάριθμα βιβλία και άρθρα που συνδέουν τη φιλοσοφία με τις Τέχνες αλλά και με την πρακτική πλευρά της ζωής, εισάγοντας νέους τρόπους να βλέπουμε τον Σωκράτη και τον Πλάτωνα, αλλά και σύγχρονους στοχαστές όπως τον αγαπημένο του Νίτσε.

Και ίσως αυτό είναι που ανοίγει τη σκέψη του Αλέξανδρου Νεχαμά σ' ένα ευρύτερο κοινό: η ιδέα ότι η φιλοσοφία πρέπει να έχει δημόσια παρουσία και να μην απευθύνεται μόνο σε λίγους. Βλέπει τα πράγματα από διαφορετικές οπτικές τις οποίες μεταδίδει μέσα από τη διδασκαλία, τη συγγραφή, τις διαλέξεις, ακόμα και τις φιλοσοφικές συνεντεύξεις στο YouTube, που κι αυτές αποτελούν μέρος της φιλοσοφικής του πρακτικής.

Είχα τη χαρά να τον συναντήσω στο κέντρο της Αθήνας, σε μία από τις συχνές επισκέψεις του στην Ελλάδα, καθώς είναι τακτικό μέλος της Ακαδημίας Αθηνών, στην έδρα της Ιστορίας της Φιλοσοφίας, και διευθυντής του Κέντρου Έρευνας της Ελληνικής Φιλοσοφίας της Ακαδημίας. Στη συζήτηση μαζί του διακρίνεις αμέσως το λεπτό του χιούμορ, την απουσία σοβαροφάνειας και την αβίαστη κομψότητά του, που σε κάνουν να σκεφτείς πόσο ταιριαστά είναι αυτά του τα χαρακτηριστικά με την ιδέα του ότι πρέπει να σκεφτούμε πιο σοβαρά τις αισθητικές αξίες στη ζωή μας. Η ζωγραφική, η λογοτεχνία, η μουσική βρίσκονται στο κέντρο του στοχασμού του, πλάι στην ομορφιά, τον έρωτα και τη φιλία — για την οποία άλλωστε έγραψε το «Περὶ φιλίας». Την ίδια στιγμή, η ζωή μπορεί να ειπωθεί ως «έργο τέχνης» που φτιάχνουμε «από το ύφος, τη συνέπεια, την αισθητική και ηθική συνοχή των πράξεών μας». Αλλά πώς τα διαμορφώνουμε όλα αυτά; Και τι σημαίνει σκέφτομαι φιλοσοφικά;

—Ένα από τα προβλήματα που επισημαίνετε είναι ότι οι ανθρωπιστικές σπουδές βρίσκονται σε κρίση. Πώς το εννοείτε;

Είναι πράγματι μεγάλο πρόβλημα — και δεν αφορά μόνο την εκπαίδευση. Διότι οι ανθρωπιστικές σπουδές σε μαθαίνουν διαφορετικούς τρόπους ζωής, σου δίνουν την ευκαιρία να διαφοροποιηθείς από τους άλλους. Σου δείχνουν πόση δουλειά χρειάζεται για να καταλάβεις κάτι καλά — και πως, το να καταλάβεις κάτι καλά, σε κάνει να διαφέρεις από αυτό που ήσουν πριν το καταλάβεις. Είναι δηλαδή ένα μέσο για να δημιουργήσεις προσωπικότητα — κάτι που η επιστήμη, αφ’ εαυτής, δεν το κάνει. Γιατί δεν έχει σημασία μόνο η ανακάλυψη ή η εφεύρεση· σημασία έχει και τι άνθρωπος γίνεσαι. Τα αρχαία ελληνικά, τα λατινικά, η αρχαιολογία, η ιστορία, η φιλοσοφία σε διδάσκουν έναν τρόπο να σκέφτεσαι για τον κόσμο και για τον εαυτό σου. Αυτό σημαίνει ότι ποτέ δεν θα σκεφτείς ακριβώς όπως ο άλλος, πάντοτε θα υπάρξει η διαφορά. Και είναι αναγκαίο να σκέφτεσαι διαφορετικά.

— Αλήθεια, πώς σας έχει βοηθήσει η φιλοσοφία στον τρόπο που αντιλαμβάνεστε τον κόσμο γύρω σας; Τώρα μου ζητάτε να δικαιολογήσω ολόκληρη τη ζωή μου — δεν είναι εύκολο. Από μια κυνική πλευρά, θα μπορούσε να πει κανείς ότι οι φιλόσοφοι είναι αποτυχημένοι φυσικοί ή αποτυχημένοι καλλιτέχνες και κριτικοί. Γενικά, η κυρίαρχη τάση τα τελευταία χρόνια στον αγγλοσαξωνικό κόσμο ήταν να κάνουν τη φιλοσοφία να μοιάζει όλο και περισσότερο με επιστήμη.

—Εσείς, όμως, συνδέετε τη φιλοσοφία με την τέχνη του βίου... Στην αρχαιοελληνική σκέψη, η φιλοσοφία ήταν πρώτιστα τρόπος ζωής. Στις αρχαίες σχολές, οι Στωικοί και οι Επικούρειοι ζούσαν μαζί, εφαρμόζαν τις αξίες τους και διαμόρφωναν βίους που αντανακλούσαν τις θεωρίες τους. Όταν η φιλοσοφία έγινε επάγγελμα και περιορίστηκε στη θεωρητική διδασκαλία, προέκυψε ένα χάσμα ανάμεσα στο τι κάνεις στο γραφείο και στο πώς ζεις έξω από αυτό. Εμένα δεν μου ταιριάζει αυτό. Η φιλοσοφία πρέπει να εμπλέκεται με τη ζωή, να προτείνει και να δοκιμάζει τρόπους ύπαρξης. Ο Σωκράτης, ο Πλάτωνας, ο Μοντέν, ο Νίτσε, ο Φουκώ, έζησαν με τρόπο που η ζωή τους ήταν η απάντηση στα ερωτήματα που τους απασχολούσαν. Σκέψη και πράξη ήταν αλληλένδετα.

—Και προσωπικά; Πώς σας έχει επηρεάσει; Είναι δύσκολο να μιλήσει κανείς για τον εαυτό του. Αλλά η φιλοσοφία μου έδωσε την πεποίθηση ότι ποτέ δεν μπορώ να είμαι σίγουρος πως έχω δίκιο. Αυτή η αμφιβολία είναι δημιουργική, σε σπρώχνει να σκεφτείς. Πριν από χρόνια, σε ένα θέμα για τους New York Times με ρώτησαν ποια είναι η πιο υπερτιμημένη ιδέα — είπα «η αιώνια ζωή». Και η πιο υποτιμημένη; — «η βεβαιότητα». Βέβαια, για να φτιάξεις κάτι χρειάζεσαι βεβαιότητα, αλλά πρέπει πρώτα να έχεις αρνηθεί πολλά πράγματα, δηλαδή να έχεις υπάρξει αβέβαιος.

—Με την έννοια ότι, αν θωρακίζεσαι στις βεβαιότητες, δεν μπορείς να προχωρήσεις; Ακριβώς. Γι’ αυτό ο Σωκράτης είναι ένα είδος ιδεώδους. Ποτέ δεν είπε «γι’ αυτό είμαι σίγουρος». Για εκείνον, η αρετή είναι η ίδια η αναζήτησή της. Και γι’ αυτό η αμφιβολία του Σωκράτη σε ωθεί να εξετάζεις τα πράγματα με προσοχή και να μη θεωρείς τίποτα δεδομένο. Γι’ αυτό λέω στο βιβλίο μου «Only a Promise of Happiness: The Place of Beauty in a World of Art» ότι και μόνο η υπόσχεση της ευτυχίας είναι η ίδια η ευτυχία. Αν την πιάσεις, δεν είναι πια ευτυχία — την έχεις ξεπεράσει. Όπως σε μια ερωτική σχέση: όσο είσαι ερωτευμένος με κάποιον, κάθε μέρα σου δίνει κάτι καινούργιο.

● **Βλέπουμε αλλιώς στον έρωτα και στη φιλία**

—Το λέτε πολύ ωραία: Το ωραίο, όσο το βρίσκεις και το θεωρείς ωραίο, κρύβει την υποσχέση ότι έχει κάτι που δεν έχεις καταλάβει. Ναι, πάντοτε. Σκεφτείτε ότι είστε σ’ ένα πάρτι ή

σε μια δεξίωση και βλέπετε στην άλλη άκρη της αίθουσας ένα όμορφο πρόσωπο. Δεν βλέπετε απλώς ένα γεωμετρικό σχήμα, αλλά μια προσωπικότητα που που θέλετε να γνωρίσετε καλύτερα. Με τον άνθρωπο ή το έργο με το οποίο είστε «ερωτευμένοι» ελπίζετε να ανακαλύψετε κάτι παραπάνω, κάτι που θα εξηγήι γιατί το βρίσκετε ωραίο. Και αυτή η πορεία δεν έχει τέλος. Όταν βρίσκεις κάτι όμορφο πάντα κάτι σου διαφεύγει, που σε καλεί να δεις περισσότερα. Αυτό κάνει τόσο σημαντική την ομορφιά για τη ζωή.

—Και όταν αγαπάμε κάτι, το βλέπουμε ωραίο. Είναι ωραίο επειδή το αγαπάμε;

Ναι, έρχονται μαζί αυτά. Όσο αγαπάς κάποιον —ή κάτι— είναι αδύνατο να τον/το θεωρήσεις άσχημο. Δεν μπορούμε να αγαπήσουμε κάτι που η ομορφιά του δεν μας εντυπωσιάζει. Αλλά όταν η αγάπη μάς τραβάει προς κάτι, κατ’ ανάγκη γινόμαστε διαφορετικοί. Βλέπουμε αλλιώς στον έρωτα και στη φιλία. Γιατί και τα δύο είναι είδη της αγάπης — η φιλία είναι ένας από τους πιο σημαντικούς μηχανισμούς διαμόρφωσης του εαυτού, όπως και ο έρωτας. Μέσω των φίλων μας γινόμαστε σε μεγάλο βαθμό αυτοί που είμαστε. Όχι ότι τους επιλέγουμε με βάση την εμφάνισή τους, αλλά, μόλις γίνουμε φίλοι, όσα μπορεί να μας φαίνονταν άσχημα, παύουν να έχουν σημασία. Και όσο βρίσκουμε κάτι ωραίο, θέλουμε η σχέση αυτή να συνεχιστεί. Όπως τα έργα τέχνης, έτσι κι οι άνθρωποι που έχουν σημασία για εμάς παραμένουν ανεξάντλητοι. Διαφορετικά, είναι όπως με έναν συγγάτοικο: φτάνεις σ’ ένα σημείο που δεν μπορείς άλλο να μείνεις στο ίδιο σπίτι.

● **«Ξόδεψα τα καλύτερα χρόνια της ζωής μου για μια γυναίκα που δεν ήταν καν του τύπου μου»**

—Λέτε επίσης ότι ο έρωτας είναι συνδεδεμένος με την επιθυμία για γνώση. Δηλαδή; Σ’ αυτό είμαι πλατωνιστής. Ελπίζουμε ότι μέσα από τον έρωτα θα μάθουμε πράγματα — για τον εαυτό μας, για τον άλλο, για τον κόσμο. Και τι σημαίνει να καταλάβεις κάτι; Σημαίνει να δεις πώς μοιάζει και πώς διαφέρει από όλα τα άλλα αντικείμενα με τα οποία σχετίζεται. Μερικές φορές, όμως, κάνουμε μεγάλα λάθη, και υπάρχουν δύο είδη. Το πρώτο περιγράφεται από τον Προυστ στο «Αναζητώντας τον χαμένο χρόνο»: ο Σουάν είναι ερωτευμένος χρόνια με μια γυναίκα, τη Ζηλεύει, υποφέρει, εκείνη τον απατά, κατόπιν παντρεύονται, και στο τέλος τι λέει; «Ξόδεψα τα καλύτερα χρόνια της ζωής μου για μια γυναίκα, που δεν ήταν καν του τύπου μου». Το δεύτερο λάθος, χειρότερο για μένα, είναι να είσαι ερωτευμένος με κάποιον και αυτό να σε καταστρέφει, χωρίς να το καταλαβαίνεις. Ναι σου κάνει κακό. Αλλά η σχέση σου αλλάζει τα κριτήριά σου για το τι είναι καλό και τι κακό, και ζεις μια ζωή που παλιότερα θα θεωρούσες περιφρονητέα, νομίζοντας ότι είσαι ευτυχής. Το παράδειγμα που χρησιμοποιώ συνήθως εδώ, που δεν έχει να κάνει με τον έρωτα, είναι η τηλεόραση. Όταν πρωτοπήγα εσωτερικός στο κολέγιο στην Αμερική το 1964 είχαμε τηλεόραση την οποία όμως περιφρονούσαμε, επειδή υποτίθεται ότι ήμασταν διανοούμενοι. Βλέπαμε μόνο κάθε Σάββατο βράδυ, τα μεσάνυχτα, grand guignol. Γενικά όμως θεωρούσαμε ότι όσοι έβλεπαν τηλεόραση ήταν βλάκες και αμόρφωτοι. Κάποια χρόνια αργότερα, στο σπίτι που είχα νοικιάσει στη Φιλαδέλφεια για έναν χρόνο, όταν έγραφα το βιβλίο μου για τον Νίτσε, υπήρχε μια έγχρωμη τηλεόραση. Έγραφα όλη μέρα, και το βράδυ, κουρασμένος, έβλεπα. Δεν μου πια φαινόταν πια τόσο κακή. Κατάλαβα ότι είναι μόνο ένα μέσο επικοινωνίας και, όπως πολλά πράγματα, η αξία της εξαρτάται από τη χρήση που θα κάνεις. Σκέφτηκα λοιπόν: αν δεν κάνω κάτι με αυτό που βλέπω, θα έχω χαρμιάσει μεγάλο μέρος της ζωής μου. Έτσι άρχισα να γράφω για την τηλεόραση. Και νομίζω ότι, ως φιλόσοφο, η εμπειρία αυτή με βοήθησε, γιατί συνδέσα την κριτική απέναντι στην τηλεόραση με την κριτική που κάνει ο Πλάτων στην «Πολιτεία» για την ποίηση.

Μέγαρο Μουσικής Αθηνών

Πρωτοχρονιά με άρωμα Βιέννης Καμεράτα Ορχήστρα των Φίλων της Μουσικής Διονύσης Γραμμένος

4.1.26

Υποστηρικτής: ΣΤΑΣΥ

Μέγαρο Μουσικής Αθηνών

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ
Υπουργείο Πολιτισμού

Ο λόγος που ο Πλάτων επιτίθεται στη τραγωδία, η οποία τότε ήταν λαϊκή τέχνη, είναι η αρχή όλης της κριτικής κατά της λαϊκής κουλτούρας. Τρία είναι τα επιχειρήματα του Πλάτωνα: ότι συγχέει το αυθεντικό με το ψευδές· χρησιμοποιείται κυρίως για την αναπαράσταση του σεξ και της βίας· και διαστρέφει και καταστρέφει τη ζωή όσων εκτίθενται σε αυτήν. Τα ίδια επιχειρήματα χρησιμοποιήθηκαν για το μυθιστόρημα τον 19ο αιώνα, τη φωτογραφία και την τζαζ τον 20ό, για το σινεμά, την τηλεόραση, και τώρα για το ίντερνετ.

Εγώ, λοιπόν, λέω ότι η τηλεόραση με βοήθησε να γίνω καλύτερος φιλόσοφος. Ποια είναι όμως τα σωστά κριτήρια; Αυτά που είχα τότε, όταν έλεγα ότι «όλοι αυτοί είναι βλάκες»; Ή τα κριτήρια που έχω τώρα, που λέω «τότε ήμουν σνομπ»; Δεν είναι εύκολο να το απαντήσεις. Αν κάποιος διαβάσει τα έργα μου και πει ότι είναι καλά, τότε αυτό σημαίνει ότι με βοήθησε.

—**Μα είναι σημαντικά το έργο σας.**

Καλώς ή κακώς, η ποιότητα δεν ορίζεται από τον δημιουργό. Εγώ κάνω ό,τι καλύτερο μπορώ. Το αν το έργο μου αξίζει, θα το πουν άλλοι. Αν θέλεις να κάνεις μια γενική αποτίμηση, είναι πολύ δύσκολο — μόνο η ιστορία ουσιαστικά το αποφασίζει, και οι περισσότεροι από εμάς θα καταλήξουμε στον σκουπιδοτενεκέ της ιστορίας. (γελάει)

Θέλω όμως να πω ότι, αν ενδιαφερθείς για κάποιον ή για κάτι, η σχέση σου μαζί του δεν είναι μόνο διανοητική. Είναι ψυχική και σε αλλάζει, πάντοτε. Πολλοί άνθρωποι δεν το καταλαβαίνουν. Νομίζουν ότι η τέχνη είναι απλώς διασκέδαση. Είναι και διασκέδαση, αλλά κυρίως σε κάνει να βγεις λίγο διαφορετικός κάθε φορά. Τα έργα τέχνης, τα βιβλία, οι συμφωνίες κ.λπ. έχουν τη δύναμη να ακολουθούν τη ζωή σου, να σε επηρεάζουν — δηλαδή δεν είναι κάτι ξεχωριστό από τη ζωή, αλλά μέρος της.

Κοιτάξτε, το αρχικό μου σχέδιο ήταν να γίνω εφοπλιστής και να συνταξιοδοτηθώ σχετικά νωρίς, για να συζητώ πνευματικά θέματα στο γιοτ μου — και απέτυχα παταγωδώς. (γελάει) Πήγα στην Αμερική για Οικονομικά, σπούδασα Οικονομικά και Φιλοσοφία, και την τελευταία χρονιά στο Κολέγιο, επειδή την άνοιξη ήρθε η Χούντα στην Ελλάδα, αποφάσισα να μην επιστρέψω και να πάω στο Princeton για διδακτορικό στη Φιλοσοφία. Φυσικά, η ιδέα μου δεν ήταν να βρω δουλειά σε αυτό το αντικείμενο — αλλά έτυχε και βρήκα μια καλή θέση, και πέντε χρόνια αργότερα πήρα μόνιμη θέση στο πανεπιστήμιο, και είδα ότι η φιλοσοφία ήταν ο τόπος όπου ανήκα. Κι όταν κατάλαβα ξαφνικά ότι δεν είχα πλέον εναλλακτικές, έπεσα σε βαριά κατάθλιψη.

Ωστόσο αν μου λέγατε τώρα «αν άρχιζες ξανά, τι θα έκανες;», κατ' αρχήν τα ίδια θα έκανα — γιατί αυτά που ήξερα τότε, πάλι τα ίδια θα ήξερα. Αλλά επιπλέον δεν το μετανιώνω. Κάποιοι λένε «έκανα σφάλμα», εγώ δεν το λέω.

● «Όλοι έχουμε κάνει κάτι βλακώδες στα 16, σε κάποιο πάρτι»

—**Ίσως αυτό να είναι το κριτήριο μιας καλής ζωής: να μπορείς να πεις ότι εγώ, αν ξαναζούσα τη ζωή μου, έτσι θα τη ζούσα.**

Αυτή είναι η περίφημη θεωρία της Αιώνιας Επιστροφής του Ομοίου, του Νίτσε: όχι ότι τα πράγματα επαναλαμβάνονται ξανά και ξανά, αλλά ότι, αν ξαναγίνονταν, θα ήταν ακριβώς τα ίδια. Θυμάμαι μια φορά στο μάθημα, στο πανεπιστήμιο, που είπα ότι «όλοι έχουμε κάνει κάτι βλακώδες στα 16, σε κάποιο πάρτι». Και μια φοιτήτρια απάντησε: «Θα ήθελα να είμαι ξανά 16 και να έχω τη γνώση που έχω τώρα, ώστε να μην το κάνω». Μα, αν ήσουν ξανά 16, δεν θα ήσουν διαφορετικός, θα ήξερες και θα έκανες πάλι το ίδιο. Τι μας λέει, λοιπόν, ο Νίτσε; Ότι έχουμε μια ζωή. Επομένως, ζήη' την έτσι ώστε να μπορείς να πεις ότι, αν την ξαναζούσες, θα ήσουν ευτυχής.

—**Αυτό εμπεριέχει και την αποδοχή ότι όσα σε έφεραν εδώ που είσαι τώρα, συνέβησαν για κάποιο λόγο.**

Ακριβώς! Οποτέ ακόμη και αυτά που θεωρούμε «κακά» δεν ήταν απολύτως κακά. Ένα άσχημο γεγονός μπορεί να σε οδηγήσει σε κάτι καλύτερο. Αν φτάσεις σε ένα σημείο που πεις «εδώ θέλω να είμαι», τότε ακόμη και τα κακά γεγονότα γίνονται στοιχεία μιας καλής ζωής.

—**Αλλά ποια είναι, πιστεύετε, μια καλή ζωή;**

Ούτε εδώ υπάρχουν κανόνες. Δεν μπορείς να πεις εκ των προτέρων τι είναι μια καλή ζωή, ή τι είναι αναγκαίο και τι αδύνατον για μια ζωή. Είμαι εναντίον των γενικεύσεων.

Υπάρχουν πολλές καλές ζωές. Μια προϋπόθεση, ίσως, θα μπορούσε να είναι ότι θα την ξαναζούσα. Αλλά αυτό από μόνο του δεν σου δίνει το περιεχόμενο της ζωής.

Όπως λέει ο Αριστοτέλης, η ευδαιμονία είναι δραστηριότητα, όχι κατάσταση. Εμείς σήμερα τη θεωρούμε συναισθημα, ενώ οι αρχαίοι μιλούσαν για την ευδαιμονία ως επιτυχή ζωή. Και βέβαια, υπήρχαν διαφορετικές προσεγγίσεις για το τι σημαίνει επιτυχία στη ζωή.

Ο Πρωταγόρας, που ήταν σοφιστής, έλεγε: «Αν έρθεις σε μένα, θα γίνεις καλύτερος». Καλύτερος σε τι; Στο να διοικείς το σπίτι σου και την πόλη σου — δηλαδή, ουσιαστικά rich and famous. Αντίθετα, ο Σωκράτης και ο Πλάτωνας πίστευαν ότι η «καλή ζωή» δεν είναι απλώς να είσαι πλούσιος ή περίφημος, αλλά να επιδιώκεις συνεχώς την αρετή. Κι εκεί ακριβώς ανακύπτει το πρόβλημα: πώς ορίζεις την αρετή και την καλή ζωή — και παραμένει ως σήμερα.

—**Θα μπορούσαμε, πιστεύετε, να έχουμε μια καλή ζωή χωρίς αρετή; Εγώ λέω όχι.**

Αλλά εξαρτάται τι εννοούμε με την αρετή. Η διδασκαλία του Σωκράτη δείχνει ότι η γνώση και η ηθική δεν είναι απλώς θεωρητικά ζητήματα· γίνονται δικά σου, μόνο όταν τα δουλέψεις μέσα σου και τα εφαρμόσεις στη ζωή σου. Εγώ δεν ξέρω ακριβώς τι είναι η αρετή σήμερα. Η λογική είναι απαραίτητη, αλλά δεν αρκεί. Χρειάζεται απολύτως και το συναίσθημα, και χρειάζεται και αυτό που ο Σπινόζα ονομάζει *Conatus* — η επιθυμία να δημιουργήσεις κάτι. Ο Σπινόζα λέει «κάθε πράγμα τείνει να εμμένει στο είναι του». Ο Νίτσε τον μισεί γι' αυτό — αν και τον θαυμάζει για άλλα — γιατί πιστεύει ότι δεν πρέπει να μένεις ίδιος, αλλά να αλλάζεις συνεχώς. Και λέει και κάτι ακόμη: Τι σημαίνει ενοχή; Όχι ότι έκανα κάτι που δεν έπρεπε, αλλά ότι έκανα κάτι που δεν περίμενα να κάνω, κι επομένως δεν είμαι αυτό που νόμιζα ότι είμαι. Όταν κάνεις κάτι και μετά λες, «Πώς μπόρεσα να το κάνω αυτό;», τι λες αμέσως μετά; «Ποιος είμαι;!» Αλλά, όταν βλέπεις μια πράξη σου που αντιτίθεται σε ό,τι νόμιζες πως είσαι, πρέπει να τη συμπεριλάβεις σε αυτό που είσαι.

Να σας πω ένα παράδειγμα: Παλιά κάπνιζα πολύ. Είχα προσπαθήσει πολλές φορές να το κόψω χωρίς επιτυχία. Ένα βράδυ έμεινα από τσιγάρα· σκέφτηκα να περιμένω ως το πρωί. Όταν ξύπνησα, είπα: «Ας μην καπνίσω μέχρι το μεσημέρι». Μετά: «Ας μην καπνίσω μέχρι το βράδυ». Άρχισα να παίζω ένα παιχνίδι — να δω πόσο θα κρατούσα μέχρι να ξαναρχίσω. Δεν είπα ποτέ «θα κόψω το τσιγάρο». Κι έτσι, μια μέρα κατάλαβα ότι το είχα κόψει, χωρίς ποτέ να το δηλώσω. Αυτό είναι, αφενός, η ιδέα του Νίτσε· αφετέρου, όπως έμαθα αργότερα, είναι και η μέθοδος των Ανώνυμων Αλκοολικών: one day at a time. Αν σκεφτείς ότι δεν θα ξαναπιείς ποτέ στη ζωή σου, φαίνεται τρομερό. Αν πεις απλώς «μέχρι αύριο», είναι πολύ πιο εύκολο.

—**Και ίσως αυτός να είναι ένας καλός τρόπος – να ζούμε μέρα με τη μέρα, χωρίς καταναγκασμούς;**

Ακριβώς! Και το λέει κι αυτό ο Νίτσε: αυτός που θέλει να γίνει αυτό που είναι, δεν πρέπει ποτέ να ξέρει εκ των προτέρων τι είναι αυτό που θα γίνει. Γιατί αν το ξέρει ήδη, δεν είναι πια καινούργιο. Είναι καταπληκτική αυτή η φράση του Νίτσε, την οποία δανείζεται από τον Πίνδαρο. Δείχνει ακριβώς το πρόβλημα: Πώς μπορείς να γίνεις αυτός που είσαι; Αν είσαι ήδη, πώς μπορείς να γίνεις; Κι αν δεν είσαι, πώς θα γίνεις;

—**Εσείς ήσασταν κάτι που το γίνατε;**

(Γελάει)

—**...φιλόσοφος.**

Ε καλά, αυτό είναι εύκολη απάντηση. Έχω αλλάξει πάρα πολύ από τότε που έφυγα από την Ελλάδα. Η Αμερική μου έκανε τεράστιο καλό. Στην Αθήνα ήμουν σε έναν κοινωνικό κύκλο με πλούσια παιδιά, με μεγάλη οικονομική και κοινωνική επιφάνεια, αλλά εγώ δεν ταίριαζα σ' όλο αυτό και αισθανόμουν ότι το σφάλμα ήταν δικό μου. Όταν πήγα στην Αμερική, στο κολέγιο, συνειδητοποιήσα αφενός πως το ότι ήμουν έξυπνος και μορφωμένος ήταν προτέρημα — δεν ήμουν απλώς ένας «σπασίκλας» —, και αφετέρου ότι φαινόμουν εξωτικός — δηλαδή, Ευρωπαίος. Και άρχισα να αισθάνομαι πολύ πιο σίγουρος για τον εαυτό μου. Το ενδιαφέρον είναι ότι όταν επέστρεψα για διακοπές στην Ελλάδα, επανερχόμενος στην παλιά μου προσωπικότητα, προσαρμόζοντας τη συμπεριφορά μου όπως με ήξεραν. Μόνο μετά από αρκετά χρόνια άρχισα να αισθάνομαι ότι είχα γίνει αυτός που ήγινα στην Αμερική — αλλά όχι Αμερικανός. Εδώ είναι ο τόπος μου, η πατρίδα μου. Με τον καιρό, βέβαια, άλλαξε και η Ελλάδα. Τη δεκαετία του '60, τα κορίτσια, ειδικά για μας που ήμασταν εσωτε-

ΤΙ ΜΑΣ ΛΕΕΙ,
ΛΟΙΠΟΝ,
Ο ΝΙΤΣΕ;
ΟΤΙ ΕΧΟΥΜΕ
ΜΙΑ ΖΩΗ.
ΕΠΟΜΕΝΩΣ,
ΖΗΣ' ΤΗΝ
ΕΤΣΙ ΩΣΤΕ
ΝΑ ΜΠΟΡΕΙΣ
ΝΑ ΠΕΙΣ ΟΤΙ,
ΑΝ ΤΗΝ
ΞΑΝΑΖΟΥΣΕΣ,
ΘΑ ΗΣΟΥΝ
ΕΥΤΥΧΗΣ.

athens voice.gr

Διαβάστε όλη
τη συνέντευξη

ρικοί στο Κολλέγιο Αθηνών, ήταν διαφορετικό είδος από τα αγόρια — αφύσικη κατάσταση. Έφυγα για πολλούς λόγους, ένας πάντως ήταν ο εξής: Το '63-'64 ήταν χρονιά Καβάφη — 100 χρόνια από τη γέννησή του και 30 από τον θάνατό του. Είχαμε καλέσει στο Κολλέγιο τον Μινωτή και την Παξινού (που μας δίδαξε και «Οιδίποδα Τύραννο») να απαγγείλουν ποιήματα, και με κάλεσε ο διευθυντής για να μου πει ότι αυτό απαγορεύεται: «Ο Καβάφης ήταν ομοφυλόφιλος». Τότε διάβαζα τα σονέτα του Σαίξπηρ που αναφέρονται στον μυστηριώδη “young man” και του απάντησα: «Μα και ο Σαίξπηρ ήταν ομοφυλόφιλος». Κι εκείνος μου είπε: «Ο Σαίξπηρ ήταν Άγγλος». Κάπου εκεί είπα, εγώ δεν μένω εδώ. Ήταν πολύ καταπιεστική κοινωνία.

● «Δεν μπορούμε να εγκαταλείψουμε τον ιδιωτικό βίο»

Κάπου εδώ η κουβέντα παίρνει πιο χαλαρή τροπή. Μιλάμε για τους *Beatles* και την πρώτη τους συναυλία στην Αμερική το 1964, στο *Washington Coliseum*, τη χρονιά που βρέθηκε κι εκείνος εκεί — μια συναυλία που προκάλεσε κυριολεκτικά παροξυσμό, με τα κορίτσια να λιποθυμούν, και που γέννησε τη φρενίτιδα της *Beatlemania* στις ΗΠΑ· και για την επιστροφή τους στη θρυλική συναυλία στο *Shea Stadium*, στη Νέα Υόρκη, ένα χρόνο μετά, την πρώτη ροκ συναυλία σε στάδιο στην ιστορία, με πάνω από 55.000 θεατές, κοντά στον χώρο της Μεγάλης Έκθεσης Εμπορίου. Αναφερόμαστε επίσης στις φυλετικές ταραχές στο Σικάγο το 1966, όταν το κίνημα των Πολιτικών Δικαιωμάτων βρισκόταν στο αποκορύφωμά του και οι συγκρούσεις προκάλεσαν σοβαρές καταστροφές στην πόλη. Και λέμε για τον Διονύση Σαββόπουλο, που την ίδια χρονιά είχε κυκλοφορήσει τον πρώτο του δίσκο και τον χαρακτηρίζει «σπουδαίο», ενώ ο ίδιος στο *Πίτσμπουργκ*, γύρω στο 1970-71, στο πανεπιστήμιο καθόταν με φίλους και ανέλυαν τους στίχους των τραγουδιών του: τι σημαίνει «οι τροχιές μας ακολουθούν υπόγεια διαδρομή», «η παρθένα με τον σατανά» ή «μπαίνει ο πρωταγωνιστής, ο μέγας ο τράγος», προσπαθώντας να καταλάβουν τι ήθελε να πει μέσα από τα τραγούδια του. Τότε η μουσική είχε τεράστια σημασία: άκουγαν και Μπιθκώτσπ, Θεοδωράκη, Χατζιδάκι, καθώς και τους μεγάλους που διαμόρφωσαν τη ροκ εν ρολ του '50 — *Elvis Presley, Bill Haley, Chuck Berry* —, μαζί με τη μουσική του τουρίστ που ήταν τότε κάτι καινούργιο. Μου φαίνεται συναρπαστικό ότι έζησε εκείνα τα χρόνια στην Αμερική.

—**Τι φοβερά χρόνια ζήσατε!**

Ήταν μια ωραία περίοδος, γιατί αισθανόσουν ελεύθερος και πίστευες ότι κάτι μπορούσε να αλλάξει στον κόσμο. Όντως, κάτι άλλαξε, αλλά κοιτάξτε πού βρεθήκαμε εντέλει... Βλέπετε πόσοι άνθρωποι περιφρονούν σήμερα τη δημοκρατία; Και αυτό είναι χαρακτηριστικό του ανθρώπου: νομίζουμε ότι τα άμεσα συμφραζόμενά μας είναι αιώνια, ότι όλα θα είναι πάντα έτσι. Όμως αυτό δεν συμβαίνει. Το να υπάγεις ξαφνικά αντίδραση ενάντια στη Δημοκρατία στην Αμερική... εκεί η δημοκρατία ήταν σχεδόν θρησκεία, όχι απλώς πολιτικό σύστημα.

—**Η πολιτική πια καταδυναστεύει τη ζωή μας. Γίνονται τόσα άσχημα πράγματα, που καμιά φορά αναρωτιέμαι αν είναι πολυτέλεια να ασχολούμαστε με τα θέματα της ιδιωτικής ζωής.**

Δεν μπορούμε να ασχολούμαστε μόνο με την πολιτική· τότε αφήνουμε ξεχασμένα θέματα που πρέπει να κρατήσουμε ζωντανά. Το μεγαλύτερο ποσοστό των πληροφοριών που έχουμε αφορά την πολιτική κατάσταση, αλλά δεν μπορούμε να εγκαταλείψουμε τον ιδιωτικό βίο — είναι απαραίτητο μέρος της ζωής μας. Η αντίσταση δεν μπορεί να είναι μόνο στο πολιτικό επίπεδο, γιατί, όπως είπε ο πρώην Πρόεδρος της Βουλής των Αντιπροσώπων, Tip O'Neill, all politics is local· κι εγώ θα έλεγα: all politics is personal. Δεν μπορούμε να παραμελούμε τα ιδιωτικά θέματα γιατί έχουν καθοριστική σημασία για τη ζωή της κοινωνίας. Χρειάζεται να καλλιεργήσουμε σωστούς χαρακτήρες, αυτό είναι ουσιαστικό. Αν ο Ζελένσκι δεν είχε αυτόν τον χαρακτήρα, δεν θα είχε φτάσει ως εδώ — και φανταστείτε ότι ξεκίνησε από κωμικός.

—**Είδατε ένα παράδειγμα ανθρώπου που «έγινε αυτό που είναι» εξαιτίας των συγκυριών; Ίσως ο πιο σημαντικός Ευρωπαίος του καιρού μας.**

Ακριβώς! Ο Ζελένσκι είναι ένα πολύ καλό παράδειγμα. Ήταν κωμικός, και όχι πάντα ο πιο πετυχημένος· έγινε αυτό που έγινε εξαιτίας των περιστάσεων. Συγκυρίες εμφανίζονται, και κάποιοι άνθρωποι τελικά γίνονται αυτό που είναι, εκπλήσσοντάς μας μερικές φορές για το μέχρι πού μπορούν να φτάσουν. **A**

swatch[®]

SWATCH STORES: ΑΘΗΝΑ: ΣΥΝΤΑΓΜΑ, 210 3313833 | ΜΑΡΟΥΣΙ: THE MALL, 210 6197472 | ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ: 2310 284988
www.swatch.com

Έξυπνοι δρόμοι + Πράσινη πόλη #3

Το κυκλοφοριακό δεν λύνεται οριστικά σε καμία μεγαλούπολη. Είναι ένα διαρκές και εξελισσόμενο πρόβλημα, που λαμβάνει στον χρόνο νέες μορφές, και έτσι χρειάζεται συνεχώς νέα μέτρα και εναλλακτικούς τρόπους αντιμετώπισης.

Πάντως για τη χώρα μας, θα έπρεπε να αλλάξει ολοκληρωτικά το υπόδειγμα οργάνωσης και σχεδιασμού των πόλεων, με διακριτική αποθάρρυνση της χρήσης των ΙΧ αυτοκινήτων και ταυτόχρονη ενίσχυση των ΜΜΜ, που σήμερα δεν υπάρχουν. Η πολιτική τάξη είτε δεν ξέρει είτε δεν δύναται να αναλάβει το πολιτικό κόστος. Δεν έχει αφήγημα λύσης για το πρόβλημα.

Αλλά και μέχρι τότε υπάρχουν δεκάδες πράγματα που πρέπει να κάνουμε, καθώς δεν έχουμε προχωρήσει σχεδόν σε τίποτα από τη δεκαετία του '80 έως σήμερα.

Η ATHENS VOICE ανοίγει τον διάλογο για μια καλύτερη ζωή των ανθρώπων και των πόλεων, με μια σειρά εύγλωττων και εκλαϊκευμένων άρθρων για το μεγαλύτερο αστικό περιβαλλοντικό πρόβλημα που θίγει βάναυσα τον πολιτισμό της καθημερινότητας. Το πρόβλημα της λειτουργίας της Αθήνας και των ελληνικών πόλεων. Ο γνωστός συγκοινωνιολόγος Σταύρος Κωνσταντινίδης αναλύει το τι συμβαίνει στη χώρα μας και προτείνει τι θα μπορούσαμε να κάνουμε χωρίς να πρέπει να ανακαλύψουμε την «Αμερική».

Εικόνα 1 Τυπική εικόνα σε δρόμο έξω από σχολεία: στάθμευση παντού, έλλειψη κάθε ειδικής σήμανσης

Πρόταση 3η

Οδική ασφάλεια γύρω από τα σχολεία

Οι γύρω δρόμοι στις περιοχές όπου υπάρχουν σχολεία είναι μια άσκηση σε κάθε σύγχρονη χώρα, ώστε αυτή να επιδεικνύει την αντίληψη για τη βιώσιμη κινητικότητα, την προστασία των πεζών μαθητών, την οδική ασφάλεια. Επίσης μας δείχνει πώς μπορεί να είναι ιδανικά η πόλη, προστατεύοντας τις ευαίσθητες χρήσεις και τους αδύναμους πολίτες-μαθητές. Σήμερα τα σχολεία, πέραν ελαχίστων εξαιρέσεων, είναι μέρος της ασυδοσίας της κυκλοφορίας, της έλλειψης ειδικών κυκλοφοριακών παρεμβάσεων και της απόλυτης υποτίμησης του περιβαλλοντικού διακυβεύματος.

Τι πρέπει να γίνει

Γύρω από κάθε σχολείο της χώρας οφείλουμε να δημιουργήσουμε ατμόσφαιρα υψίστης οδικής ασφάλειας, βιωσιμότητας, και μικροϋποδομές που να προσφέρουν άνεση, απρόσκοπτη μετακίνηση στους μικρούς μαθητές και εξάλειψη του φόβου τους απέναντι στο εχθρικό οδικό περιβάλλον. Ειδική και πρότυπη σήμανση στο οδόστρωμα, διαπλατύνσεις πεζοδρομίων, απομάκρυνση της ανεπιθύμητης στάθμευσης μπροστά στις εισόδους, ήπια κυκλοφορία, με μέγιστη ταχύτητα τα 20 km/h, αυτά θα αποτελούσαν ενδείξεις πολιτισμού μιας χώρας που οδεύει σε πολιτικές περιβαλλοντικής συνοχής, κατανοεί τη σημασία του δημόσιου χώρου σε σχέση με τα σχολεία, προβαίνει σε μια νέου τύπου διαχείριση στον αστικό χώρο. Δυστυχώς, τίποτα απ' όλα αυτά δεν συμβαίνει στην Ελλάδα. Οι καλές πρακτικές της Ευρώπης είναι μπροστά μας και η πολιτική διοίκηση κάνει σαν να μην βλέπει ή τελικά να μην ξέρει. Σαν να μην την αφορά. Αν δεν μπορούμε να προστατέψουμε κατ' ελάχιστον έστω τα σχολεία από την ασυδοσία του κυκλοφοριακού κομπούζιου, σημαίνει πως δεν θα σωθούμε ποτέ από το κυκλοφοριακό, περιβαλλοντικό και κοινωνικό χάος των πόλεών μας.

Εικόνες 2 & 3 Διαπλατύνσεις πεζοδρομίων, μικροαναπλάσεις και ειδική εμφρατική σήμανση σχολικού δακτυλίου

Τρισδιάστατος σχεδιασμός Θεανώ Πέππα, αρχιτέκτων

A woman with short blonde hair, seen from behind, is walking away on a city street at night. She is wearing a dark jacket and carrying a bag. The street is illuminated by streetlights, and there are buildings and a trash can in the background.

Μάθε πώς νιώθουν. Άλλαξε το πώς νιώθουν.

Όταν μια γυναίκα σκέφτεται δύο και τρεις φορές αν θα βγει, πού θα πάει, αν θα γυρίσει μόνη, τι θα φορέσει, πώς θα περπατήσει, πού θα παρκάρει, τότε η ελευθερία της δεν είναι ίδια με εκείνη ενός άνδρα. Και οι γυναίκες αυτές είναι πολλές, πάρα πολλές, όπως δείχνει η νέα πανελλαδική έρευνα της ΔΕΗ, με τίτλο «Μάθε πώς νιώθουν. Άλλαξε το πώς νιώθουν». Στο τέλος της ημέρας το ερώτημα που μένει είναι αν θα αποφασίσουμε συλλογικά ότι αυτή η ανισότητα δεν μπορεί να είναι το αυτονόητο σκηνικό της ζωής μας.

Πόσο ασφαλείς νιώθουν οι γυναίκες στην Ελλάδα μετά τη νυχτερινή τους έξοδο;

Η βραδινή έξοδος είναι, θεωρητικά, μια από τις πιο αυτονόητες μικρές χαρές της καθημερινότητας.

Να τελειώνει η μέρα, να κλείσουν οι υποχρεώσεις, να φοράς ό,τι σε εκφράζει, να συναντάς φίλους, να γελάς, να επιστρέφεις σπίτι κουρασμένος αλλά γεμάτος. Μόνο που αυτή η «αυτονόητη» εμπειρία δεν είναι ίδια για όλους.

Για πολλές γυναίκες στην Ελλάδα –και όχι μόνο– η διαδρομή προς και από τη νυχτερινή διασκέδαση είναι μια διαρκής άσκηση επαγρύπνησης, με διαδρομές που επιλέγονται προσεκτικά, κλειδιά σφιγμένα στο χέρι, βλέμματα που ζυγίζουν το περιβάλλον, μηνύματα σε φίλους που γράφουν «πες μου όταν φτάσεις». Εκεί όπου για τους άνδρες η νύχτα μπορεί να σημαίνει ανεμελιά, για τις γυναίκες συχνά κουβαλά μια μόνιμη έννοια για κάποιον πιθανό φόβο. Και αυτός ο φόβος προέρχεται από εμπειρίες και ιστορίες που, συνήθως, δεν φτάνουν ποτέ στα επίσημα αρχεία.

Όταν μια γυναίκα σκέφτεται δύο και τρεις φορές αν θα βγει, πού θα πάει, αν θα γυρίσει μόνη, τι θα φορέσει, πώς θα περπατήσει, πού θα παρκάρει, με ποιον θα μοιραστεί την τοποθεσία της, τότε η ελευθερία της δεν είναι ίδια με εκείνη ενός άνδρα

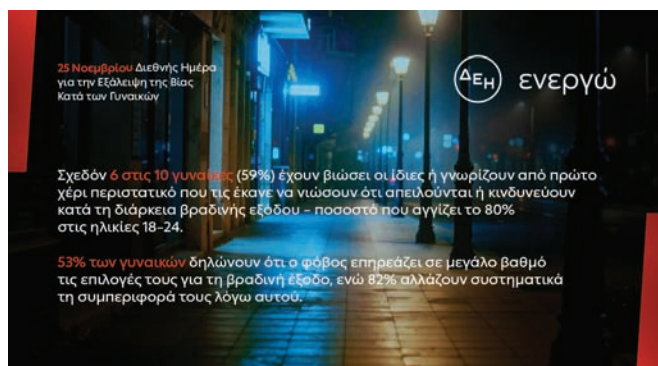
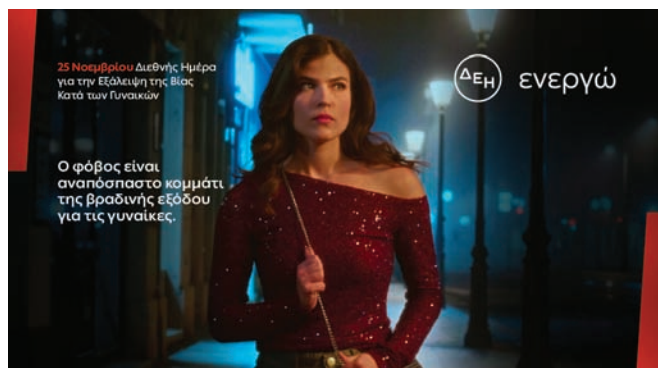
Τι αποκαλύπτει η νέα πανελλαδική έρευνα της ΔΕΗ

«Μάθε πώς νιώθουν. Άλλαξε το πώς νιώθουν»

Η νέα πανελλαδική έρευνα της ΔΕΗ, σε συνεργασία με τη Focus Bari και την DDB, έρχεται για να φωτίσει ακριβώς αυτή τη «σιωπηλή» πραγματικότητα: το πώς βιώνουν οι γυναίκες τις νυχτερινές μετακινήσεις τους, όταν βγαίνουν για διασκέδαση, και τα ευρήματα φωτίζουν μια αλήθεια που δύσκολα αγνοείται. Οκτώ στις δέκα γυναίκες δηλώνουν ότι φοβούνται όταν κυκλοφορούν το βράδυ για διασκέδαση. Σχεδόν έξι στις δέκα έχουν βιώσει οι ίδιες ή γνωρίζουν από πρώτο χέρι περιστατικό που τις έκανε να νιώσουν ότι απειλούνται ή κινδυνεύουν κατά τη διάρκεια μιας βραδινής εξόδου. Και το πιο χαρακτηριστικό: το 96% του συνολικού δείγματος – άνδρες και γυναίκες – αναγνωρίζει ότι οι γυναίκες έχουν περισσότερους λόγους από τους άνδρες να φοβούνται όταν κινούνται τη νύχτα. Δεν μιλάμε, λοιπόν, για μια «υποκειμενική αίσθηση» λίγων, αλλά για μια κοινά αποδεκτή κοινωνική πραγματικότητα.

Όταν θέλεις να βγεις και σκέφτεσαι πώς θα επιστρέψεις με ασφάλεια

Η έρευνα δεν στέκεται μόνο στο αν υπάρχει φόβος, αλλά προσπαθεί να χαρτογραφήσει το πώς αυτός ο φόβος διαμορφώνει την ίδια την εμπειρία της βραδινής εξόδου. Όταν οι ερωτώμενοι σκέφτονται ότι βγαίνουν βράδυ μόνοι τους για διασκέδαση, η πρώτη τους σκέψη για τους άνδρες είναι κυρίως «πώς θα περάσω καλά», με την ανησυχία για τη μετακίνηση να έρχεται σε δεύτερο πλάνο. Για τις γυναίκες, η εικόνα είναι διαφορετική: ναι, σκέφτονται και εκείνες τη διασκέδαση, αλλά παράλληλα, σε σχεδόν ισόποσο βαθμό, σκέφτονται πώς θα φτάσουν και θα επιστρέψουν με ασφάλεια. Ειδικά στις νεότερες ηλικίες, 18-34 ετών, η σκέψη αυτή παίρνει πιο συγκεκριμένη μορφή: πώς θα αποφύγουν ανεπιθύμητες συμπεριφορές ή σχόλια, τι θα φορέσουν για να μην «προκαλέσουν» βλέμματα ή σχόλια από άτομα του άλλου φύλου. Όταν η επιλογή του ντυσίματος δεν είναι μόνο θέμα στιλ, αλλά και στρατηγική αυτοπροστασίας, τότε η ελευθερία της εξόδου έχει ήδη περιοριστεί.

Η έννοια της ασφάλειας, όπως καταγράφεται στην έρευνα, είναι ξεκάθαρα έμφυλα άνιση. Σε μια κλίμακα από το 1 έως το 5, οι άνδρες αξιολογούν το πόσο ασφαλείς νιώθουν όταν μετακινούνται μόνοι τους το βράδυ για διασκέδαση με μέσο όρο 3,8. Οι γυναίκες, αντίθετα, δίνουν μέσο όρο 3,1. Η διαφορά αυτή γίνεται ακόμη πιο έντονη στις ηλικίες 18-24, όπου ο μέσος όρος για τις γυναίκες πέφτει στο 2,7, δείχνον-

τας ότι οι νεότερες γυναίκες βιώνουν τη μεγαλύτερη ανασφάλεια. Δεν πρόκειται για μια μικρή απόκλιση, αλλά για έναν ουσιαστικό δείκτη του πόσο διαφορετικά «γράφει» η νύχτα πάνω στα δύο φύλα. Ο φόβος των γυναικών έχει συγκεκριμένο περιεχόμενο. Πάνω από τις μισές γυναίκες δηλώνουν ότι φοβούνται μήπως τις ακολουθήσει κάποιος άγνωστος επειδή είναι γυναίκες. Σχεδόν οι μισές φοβούνται μήπως πέσουν θύματα ληστείας, φόβος που μοιράζονται μεν με τους άνδρες, αλλά η παράμετρος του φύλου κάνει την απειλή πιο προσωπική, πιο στοχευμένη. Το 36% φοβάται ότι μπορεί να δεχτεί λεκτική ή σωματική παρενόχληση λόγω φύλου, ενώ στις νεότερες γυναίκες τα ποσοστά αυτά εκτοξεύονται. Το στοιχείο που έχει ιδιαίτερο ενδιαφέρον είναι ότι οι ίδιοι οι άνδρες, όταν ερωτώνται τι πιστεύουν ότι φοβούνται οι γυναίκες του περιβάλλοντός τους, αναφέρουν σε πολύ υψηλά ποσοστά την παρενόχληση και την παρακολούθηση ως βασικές πηγές φόβου. Με άλλα λόγια, δεν πρόκειται για έναν φόβο «αόρατο» στα μάτια των ανδρών· είναι αναγνωρισμένος, κατανοητός, σχεδόν αυτονόητος.

Εκεί όμως που η έρευνα γίνεται ακόμη πιο αποκαλυπτική είναι στο πώς αυτός ο φόβος μεταφράζεται σε συγκεκριμένες συμπεριφορές, σε μια καθημερινή «γλώσσα» αυτοπροστασίας. Πάνω από τις μισές γυναίκες δηλώνουν ότι η αίσθηση ανασφάλειας επηρεάζει σε μεγάλο ή πολύ μεγάλο βαθμό τις επιλογές τους για τη βραδινή έξοδο: από το αν θα βγουν, μέχρι το πού θα πάνε και ποια διαδρομή θα ακολουθήσουν για να επιστρέψουν. Το 82% νιώθει ότι αλλάζει τη συμπεριφορά του από φόβο όταν βγαίνει το βράδυ για διασκέδαση. Αντίστοιχα, στους άνδρες αυτό το ποσοστό είναι πολύ χαμηλότερο, περίπου έξι στους δέκα.

Οι πρακτικές αυτοπροστασίας που περιγράφουν οι γυναίκες μοιάζουν, δυστυχώς, με κοινό τόπο: να ελέγχουν διαρκώς αν τις ακολουθεί κάποιος, να μιλούν ή να προσποιούνται ότι μιλούν στο τηλέφωνο, να επιταχύνουν το βήμα τους ή να αρχίσουν να τρέχουν για να φτάσουν πιο γρήγορα στον προορισμό τους, να περπατούν στη μέση του δρόμου για να αποφύγουν σκοτεινά πεζοδρόμια και τα βλέμματα. Ορισμένες φράσεις από τις απαντήσεις –όπως «κρατάω τα κλειδιά στο χέρι» ή «στέλνω στην οικογένεια ή στους φίλους μου την πινακίδα του ταξί»– αποτυπώνουν με επώδυνη σαφήνεια το πώς η βραδινή διασκέδαση γίνεται ένα μικρό «σενάριο άμυνας». Στις νεότερες γυναίκες, αυτές οι συμπεριφορές είναι ακόμη πιο συχνές και πιο εντατικές. Παράλληλα, μία στις πέντε στέλνει live την τοποθεσία της σε δικό της άνθρωπο. Η τεχνολογία, εδώ, λειτουργεί ως «ψηφιακός συνοδός», αναπληρώνοντας την απουσία πραγματικής ασφάλειας στον δημόσιο χώρο.

Από προσβλητικά σχόλια μέχρι ανεπιθύμητα αγγίγματα

Η έρευνα δεν μένει μόνο στις στρατηγικές διαχείρισης του φόβου, αλλά εξετάζει και την ίδια την εμπειρία της απειλής. Σχεδόν έξι στις δέκα γυναίκες δηλώνουν ότι έχουν ζήσει οι ίδιες ή γνωρίζουν από πρώτο χέρι ένα περιστατικό που τις έκανε να νιώσουν ότι απειλούνται ή κινδυνεύουν ενώ είχαν βγει για βραδινή έξοδο. Στις ηλικίες 18-24 το ποσοστό αυτό φτάνει στο 80%. Πίσω από αυτούς τους αριθμούς κρύβονται πολλά διαφορετικά σενάρια: από λεκτικές επιθέσεις και προσβλητικά σχόλια, μέχρι παρενοχλητικές προσεγγίσεις, ανεπιθύμητα αγγίγματα ή πιο σοβαρές μορφές βίας. Η λεκτική βία εμφανίζεται ως η συχνότερη μορφή, αλλά η σεξουαλική βία καταγράφεται σε ανησυχητικά υψηλά ποσοστά, ιδίως στις ηλικίες 25-34. Αξίζει να σταθούμε για λίγο σε αυτό: όταν ο φόβος συνοδεύεται από τόσο εκτεταμένες προσωπικές ή έστω άμεσες εμπειρίες απειλής, παύει να είναι «φόβος για κάτι που ίσως συμβεί» και γίνεται γνώση ότι «αυτό συμβαίνει». Έτσι, η νυχτερινή έξοδος δεν νοείται απλώς ως επιλογή για χαλάρωση, αλλά ως πεδίο όπου το φύλο παίζει καθοριστικό ρόλο στον τρόπο που κινείσαι, σκέφτεσαι, αλληλεπιδράς.

Ένα από τα πιο ισχυρά στοιχεία της έρευνας είναι η σχεδόν καθολική κοινωνική αναγνώριση της ανισότητας σε επίπεδο ασφάλειας. Το 96% του συνολικού δείγματος συμφωνεί ότι οι γυναίκες έχουν περισσότερους λόγους να φοβούνται όταν κυκλοφορούν τη νύχτα. Το 95% πιστεύει ότι οι γυναίκες, πολύ περισσότερο από τους άνδρες, σκέφτονται την ασφάλειά τους όταν βγαίνουν το βράδυ – όχι μόνο το πώς θα περάσουν καλά. Το 94% αναγνωρίζει ότι οι γυναίκες παίρνουν περισσότερα μέτρα για να νιώθουν ασφαλείς. Οι γυναίκες εκφράζουν αυτή τη συμφωνία με μεγαλύτερη βεβαιότητα, συχνά «συμφωνώ απολύτως», ενώ οι άνδρες τείνουν να τοποθετούνται πιο συγκρατημένα, με «μάλλον συμφωνώ». Αυτή η διαφορά στην ένταση της συμφωνίας αντανakλά την ίδια τη διαφορά εμπειρίας: για πολλές γυναίκες η ανασφάλεια δεν είναι υποθετικό σενάριο, είναι η καθημερινότητά τους.

ΣΥΜΦΩΝΑ ΜΕ ΔΙΕΘΝΕΙΣ ΔΕΙΚΤΕΣ ΑΝΤΙΛΗΨΗΣ ΑΣΦΑΛΕΙΑΣ, Η ΕΛΛΑΔΑ ΒΡΙΣΚΕΤΑΙ ΑΝΑΜΕΣΑ ΣΤΙΣ ΧΩΡΕΣ ΜΕ ΤΟ ΜΕΓΑΛΥΤΕΡΟ ΧΑΣΜΑ ΑΝΑΜΕΣΑ ΣΕ ΑΝΔΡΕΣ ΚΑΙ ΓΥΝΑΙΚΕΣ ΩΣ ΠΡΟΣ ΤΟ ΠΟΣΟ ΑΣΦΑΛΕΙΣ ΝΙΩΘΟΥΝ ΟΤΑΝ ΠΕΡΠΑΤΟΥΝ ΜΟΝΕΣ Ή ΜΟΝΟΙ ΤΗ ΝΥΧΤΑ.

Οι πρωτοβουλίες της ΔΕΗ από το 2021

Η πρωτοβουλία της ΔΕΗ δεν εμφανίζεται για πρώτη φορά φέτος. Αντίθετα, αποτελεί τη συνέχεια μιας πορείας που ξεκινά ήδη από το 2021, με σταθερό άξονα την έμφυλη βία και πώς αυτή εγγράφεται στην καθημερινή ζωή.

Το 2021, η ΔΕΗ συμμετείχε για πρώτη φορά στη Διεθνή Ημέρα για την Εξάλειψη της Βίας κατά των Γυναικών, στο πλαίσιο της καμπάνιας #OrangeTheWorld του ΟΗΕ, σε μια περίοδο όπου οι γυναικοκτονίες και τα περιστατικά κακοποίησης γυναικών κυριαρχούν στην επικαιρότητα. Η εστίαση τότε ήταν στην αναγνώριση και την καταγγελία της έμφυλης βίας από τα ίδια τα θύματα αλλά και από το ευρύτερο κοινό, στη μετουσίωση της ορατότητας σε αντίδραση.

Το 2022, η προσοχή μεταφέρεται σε μια από τις πιο «υποφωτισμένες» πλευρές του προβλήματος: τη σχέση ανάμεσα στο γυναικείο ντύσιμο και τη βία κατά των γυναικών. Η πανελλαδική έρευνα γύρω από τις αντιλήψεις για το «ντύσιμο» φέρνει στο φως παγιωμένα στερεότυπα που συνδέουν το τι φορά μια γυναίκα με δήθεν «προκλητικότητα», συχνά χρησιμοποιώντας αυτή τη σύνδεση για να μετακυλήσουν την ευθύνη από τον θύτη στο θύμα. Το ζητούμενο τότε ήταν να ανοίξει η συζήτηση σε σπίτια και παρέες, να αμφισβητηθεί ο μύθος ότι «αν δεν ντυνόσουν έτσι, δεν θα σου συνέβαινε».

Το 2023, η έρευνα στρέφεται στην προληπτική διάσταση, σε αυτό που θα μπορούσαμε να ονομάσουμε «σημείο μηδέν»: τις στερεοτυπικές αντιλήψεις μέσα στις ρομαντικές σχέσεις των εφήβων 15-17 ετών. Η καμπάνια εστιάζει σε ρόλους και στάσεις που, αν μείνουν αναμφισβήτητες, μπορεί να νομιμοποιήσουν κακοποιητικές συμπεριφορές στο μέλλον. Γιατί η έμφυλη βία δεν ξεκινά απότομα· προηγείται ένας μακρύς δρόμος κανονικοποίησης, μικρών «ασήμαντων» σχολίων, αστείων, διεκδικήσεων ελέγχου, που συχνά περνούν ως «ζήλια» ή «έντονο ενδιαφέρον».

Το 2024 η ΔΕΗ στρέφει το βλέμμα στις γυναίκες με κινητικές και αισθητηριακές αναπηρίες, μέσω μιας έρευνας που εστιάζει στο πόσο περισσότερο εκτεθειμένες είναι αυτές στην έμφυλη βία και, ταυτόχρονα, πόσα εμπόδια αντιμετωπίζουν όταν αναζητούν να την καταγγείλουν. Η έμφυλη βία δεν είναι ποτέ ουδέτερη: διασταυρώνεται με την αναπηρία, την τάξη, την εθνικότητα, την οικονομική κατάσταση.

Φέτος, το 2025, η έρευνα στέκεται στον φόβο των γυναικών κατά τη βραδινή τους έξοδο. Ο στόχος, ωστόσο, παραμένει σταθερός όλα αυτά τα χρόνια: να φωτίζονται κοινωνικές πραγματικότητες και αντιλήψεις που επηρεάζουν την ασφάλεια, την ελευθερία και την αξιοπρέπεια των γυναικών, και να συμβάλλει η δημόσια συζήτηση σε μια πιο τεκμηριωμένη, ώριμη κατανόηση του φαινομένου.

96% του συνολικού δείγματος –άνδρες και γυναίκες– αναγνωρίζει ότι οι γυναίκες έχουν περισσότερους λόγους από τους άνδρες να φοβούνται όταν κινούνται τη νύχτα

Η ΓΝΩΣΗ ΜΠΟΡΕΙ
ΝΑ ΓΙΝΕΙ ΑΦΕΤΗΡΙΑ
ΑΛΛΑΓΗΣ

Η φετινή καμπάνια «Μάθε πώς νιώθουν. Άλλαξε το πώς νιώθουν» συνοψίζει σε μία φράση το διακύβευμα: η γνώση –η πραγματική, όχι η επιφανειακή– μπορεί να γίνει αφετηρία αλλαγής. Για να αλλάξει αυτό που νιώθουν οι γυναίκες όταν περπατούν μόνες τη νύχτα, πρέπει πρώτα να συμφωνήσουμε ως κοινωνία ότι αυτό που νιώθουν δεν είναι υπερβολικό, δεν είναι ιδιοτροπία, δεν είναι «υστερία». Είναι λογική αντίδραση σε ένα περιβάλλον όπου οι ίδιες δηλώνουν, σε τόσο μεγάλο βαθμό, ότι έχουν βρεθεί σε κατάσταση φόβου ή απειλής. Η καμπάνια αξιοποιεί αληθινές μαρτυρίες, ποσοτικά δεδομένα και δημιουργικό που αναδεικνύει τις «μικρές» καθημερινές κινήσεις αυτοπροστασίας, αυτές που συχνά περνούν απαρατήρητες από όσους δεν χρειάζεται να τις υιοθετούν.

Εξίσου σημαντικό είναι ότι η έρευνα δεν εξετάζει τον φόβο μόνο ως γυναικεία εμπειρία, αλλά και ως σημείο συνάντησης των δύο φύλων. Οι άνδρες του δείγματος, ιδίως οι νεότεροι, αναγνωρίζουν σε μεγάλο βαθμό ότι στον περίγυρό τους υπάρχουν γυναίκες που έχουν νιώσει να απειλούνται ή να κινδυνεύουν σε βραδινή έξοδο. Αυτό δημιουργεί μια ενδιαφέρουσα βάση για διάλογο: αν ο φόβος είναι πλέον κοινή γνώση, τότε το επόμενο βήμα είναι να γίνει και κοινή ευθύνη. Η αίσθηση ότι «έτσι είναι τα πράγματα στη νύχτα» δεν μπορεί να αποτελεί άλλοθι αδράνειας.

Η έρευνα συνδέεται, άλλωστε, με ευρύτερα διεθνή δεδομένα. Σύμφωνα με διεθνείς δείκτες αντίληψης ασφάλειας, η Ελλάδα βρίσκεται ανάμεσα στις χώρες με το μεγαλύτερο χάσμα ανάμεσα σε άνδρες και γυναίκες ως προς το πόσο ασφαλείς νιώθουν όταν περπατούν μόνες ή μόνοι τη νύχτα. Το χάσμα αυτό υπερβαίνει τις 26 ποσοστιαίες μονάδες, αποτυπώνοντας μια έντονα άνιση πραγματικότητα. Όταν σχεδόν όλοι συμφωνούν ότι οι γυναίκες έχουν περισσότερους λόγους να φοβούνται και όταν τα διεθνή στοιχεία επιβεβαιώνουν αυτή τη διαφορά, δεν μπορούμε να συνεχίσουμε να αντιμετωπίζουμε τον φόβο ως «υποκειμενικό συναίσθημα» ή «υπερβολική ευαισθησία».

Η μεθοδολογία της έρευνας προσφέρει επιπλέον βάρος στα συμπεράσματά της. Με δύο φάσεις online συνεντεύξεων, σε αντιπροσωπευτικό δείγμα του γενικού πληθυσμού 18-64 ετών πανελλαδικά, με στάθμιση ως προς φύλο, ηλικία και περιοχή, τα ευρήματα δεν αποτελούν απλώς ένα στιγμιότυπο, αλλά μια τεκμηριωμένη αποτύπωση τάσεων. Στην πρώτη φάση συμμετείχαν 1.002 άτομα, στη δεύτερη 600, με ισόρροπη κατανομή μεταξύ ανδρών και γυναικών, ώστε να αναδειχθούν με σαφήνεια οι συγκρίσεις ανάμεσα στα φύλα και τις ηλικιακές ομάδες. Αυτή η προσεκτική δειγματοληψία είναι σημαντική, γιατί το ζήτημα της ασφάλειας στον δημόσιο χώρο σπκώνει εύκολα εντυπωσιασμούς· εδώ, αντίθετα, έχουμε μια προσπάθεια να μιλήσουμε με αριθμούς και όχι με εντυπώσεις.

Να αμφισβητήσουμε
τη «σιωπηλή
συμφωνία» ότι έτσι
θα είναι τα πράγματα

Παρόλα τα δεδομένα, παραμένει ένα θεμελιώδες ερώτημα: τι κάνουμε με όλη αυτή τη γνώση; Η ανάδειξη του φόβου στις νυχτερινές μετακινήσεις των γυναικών δεν μπορεί να είναι αυτοσκοπός. Ο στόχος δεν είναι να εμποδίσουμε την αίσθηση απειλής, αλλά να αμφισβητήσουμε τη «σιωπηλή συμφωνία» ότι έτσι θα είναι πάντα τα πράγματα. Η καμπάνια της ΔΕΗ προσπαθεί να ισορροπήσει ακριβώς σε αυτό το λεπτό σημείο: δεν δραματοποιεί, δεν καταφεύγει σε καταγγελτικό λόγο για χάρη εντυπώσεων, αλλά δεν «γλυκαίνει», ούτε αποδυναμώνει την πραγματικότητα. Θέτει τα στοιχεία στο τραπέζι και προσκαλεί σε αναστοχασμό.

Στην πράξη, ο δρόμος προς μια πιο ασφαλή νύχτα για τις γυναίκες περνά από πολλά επίπεδα. Από τις πολιτικές για τον δημόσιο φωτισμό και τις συγκοινωνίες, μέχρι τις διαδικασίες καταγγελίας και υποστήριξης των θυμάτων. Από την εκπαίδευση στα σχολεία και τα πανεπιστήμια, μέχρι τον τρόπο που τα μέσα ενημέρωσης καλύπτουν τα περιστατικά βίας. Από την καθημερινή συμπεριφορά των ανδρών στον δρόμο, στο μπαρ, στο taxi, μέχρι τις αντιδράσεις των «παρευρισκόμενων» όταν βλέπουν μια γυναίκα να ενοχλείται ή να φοβάται. Η έρευνα, με την εστίασή της στη βραδινή έξοδο, δεν απαντά σε όλα αυτά, αλλά προσφέρει ένα ισχυρό σημείο εκκίνησης: κάνει ορατό έναν φόβο που πολλές φορές αντιμετωπίζεται ως ατομικό πρόβλημα.

Ίσως η πιο σημαντική συνεισφορά της είναι ότι αναδεικνύει τον φόβο ως «αόρατη απαγόρευση». Όταν μια γυναίκα σκέφτεται δύο και τρεις φορές αν θα βγει, πού θα πάει, αν θα γυρίσει μόνη, τι θα φορέσει, πώς θα περπατήσει, πού θα παρκάρει, με ποιον θα μοιραστεί την τοποθεσία της, τότε η ελευθερία της δεν είναι ίδια με εκείνη ενός άνδρα που μπορεί απλώς να αναρωτιέται «τι ώρα θα γυρίσω». Η νύχτα, έτσι, γίνεται ένας έμφυλα διαμορφωμένος χώρος. Και όσο περισσότερο αυτό το γεγονός μένει στο περιθώριο της δημόσιας συζήτησης, τόσο δυσκολότερα αλλάζει.

Το σύνθημα «Μάθε πώς νιώθουν. Άλλαξε το πώς νιώθουν» είναι από μόνο του μια πρόσκληση να αλλάξουμε οπτική. Να ακούσουμε τις γυναίκες χωρίς άμυνες, χωρίς «ναι, αλλά», χωρίς βιαστικές κρίσεις για το αν «υπερβάλλουν». Να μεταφράσουμε τη γνώση σε συμπεριφορές: από το να προσφερθούμε να συνοδεύσουμε μια φίλη στο σπίτι, μέχρι το να παρέμβουμε όταν βλέπουμε στον δρόμο ή σε ένα μαγαζί μια κατάσταση που ξεπερνά το όριο του άβολου και αγγίζει το επικίνδυνο. Από το να σκεφτούμε ως άνδρες πώς φερόμαστε στον δημόσιο χώρο, μέχρι το να διεκδικήσουμε ως πολίτες καλύτερες δομές προστασίας και υποστήριξης.

Στο τέλος της ημέρας –ή μάλλον της νύχτας– αυτό που διακυβεύεται δεν είναι απλώς αν οι γυναίκες θα βγουν ή όχι για διασκέδαση. Είναι αν θα μπορούν να το κάνουν με τον ίδιο βαθμό ελευθερίας, ανεμελιάς και ασφάλειας με τους άνδρες. Η φετινή έρευνα της ΔΕΗ δεν προσφέρει εύκολες απαντήσεις, αλλά μας στερεί οριστικά το άλλοθι της άγνοιας. Τώρα ξέρουμε –και το ξέρουμε τεκμηριωμένα– ότι η βραδινή έξοδος δεν είναι η ίδια για όλους. Τα ερώτημα που μένει είναι αν θα αρκεστούμε στο να το διαπιστώνουμε ή αν θα αποφασίσουμε συλλογικά ότι αυτή η ανισότητα δεν μπορεί να είναι το αυτονόητο σκηνικό της ζωής μας.

ΣΤΗΝ ΠΡΑΞΗ,
Ο ΔΡΟΜΟΣ
ΠΡΟΣ ΜΙΑ
ΠΙΟ ΑΣΦΑΛΗ
ΝΥΧΤΑ ΓΙΑ ΤΙΣ
ΓΥΝΑΙΚΕΣ
ΠΕΡΝΑ ΑΠΟ
ΠΟΛΛΑΠΛΑ
ΕΠΙΠΕΔΑ.
ΑΠΟ ΤΙΣ ΠΟ-
ΛΙΤΙΚΕΣ ΓΙΑ
ΤΟΝ ΔΗΜΟΣΙΟ
ΦΩΤΙΣΜΟ
ΚΑΙ ΤΙΣ ΣΥ-
ΓΚΟΙΝΩΝΙΕΣ,
ΜΕΧΡΙ ΤΙΣ ΔΙ-
ΑΔΙΚΑΣΙΕΣ
ΚΑΤΑΓΓΕΛΙΑΣ
ΚΑΙ ΥΠΟΣΤΗ-
ΡΙΞΗΣ ΤΩΝ
ΘΥΜΑΤΩΝ.

Ο ΘΕΟΦΑΝΗΣ ΤΑΣΗΣ ΑΠΕΝΑΝΤΙ ΣΤΟΝ ΑΛΓΟΡΙΘΜΙΚΟ ΤΟΥ ΣΩΣΙΑ

Συνομιλία με έναν φιλόσοφο στην εποχή της Τεχνητής Νοημοσύνης
Του ΛΟΥΚΑ ΒΕΛΙΔΑΚΗ

Υμᾶςτε πώς ήταν η ζωή χωρίς τη χρήση της τεχνητής νοημοσύνης; Δεν έχουν περάσει δα και τόσο πολλά χρόνια – δύο, άντε τρία. Κι όμως, σε αυτό το διάστημα έχουν ανατραπεί πολλά: Από την εργασία έως των έρωτα...

Για τον **Θεοφάνη Τάση** η τεχνητή νοημοσύνη δεν είναι σωτηρία, ούτε καταστροφή. Είναι επιταχυν

τής – ένας μηχανισμός που μας αναγκάζει να αντικρίσουμε τη δική μας σκέψη να επιστρέφεται από έναν αλγόριθμο, γυμνή από το συναίσθημα που τη γέννησε. Σε αυτή τη συνθήκη, η φιλοσοφία αποκτά ξανά χρησιμότητα.

Ζήτησα από τον φιλόσοφο να ανοίξουμε τη συζήτηση: για την ανθρώπινη σκέψη, την έννοια της «ανθρωπινότητας», την ψηφιακή εποχή και

τα υπαρξιακά ρίσκα, αλλά και για τη γραφή, που διαμορφώνεται σε πεδία όπου πλέον άνθρωπος και μηχανή συνυπάρχουν.

Ο Τάσης διδάσκει στην Αυστρία και στην Ελβετία. Η έρευνά του εστιάζει στη σχέση πολιτικής, ηθικής και ψηφιακής τεχνολογίας, με επίκεντρο τις έννοιες της εικόνας, της τέχνης του βίου, της ανθρώπινης αναβάθμισης και της θνητότητας.

ΥΒΡΙΔΙΚΗ ΓΡΑΦΗ

Μιλώντας για τη διευκόλυνση που προσφέρουν τα συστήματα της ΤΝ για την παραγωγή κειμένου, ο Θεοφάνης Τάσης εξηγεί: «Ο τρόπος γραφής που κυριαρχεί είναι ομογενοποιημένος. Είναι το “ύφος της τεχνητής νοημοσύνης”. Το 80% των κειμένων στο διαδίκτυο είναι πλέον γραμμένα από τεχνητή νοημοσύνη. Γνωστοί συγγραφείς, άρθρα, αναρτήσεις... Το αποτέλεσμα είναι το ίδιο: έχουν χάσει το προσωπικό τους ύφος. Άλλοτε τα κείμενα είναι 100% γραμμένα από ΤΝ, άλλοτε σε μεγάλο βαθμό». Η εξατομίκευση της γραφής, αυτή η λεπτή απόχρωση που ξεχωρίζει τον έναν από τον άλλο, διαβρώνεται από έναν αόρατο αλγόριθμο που γεννά ομοιομορφία. «Για μένα, το ύφος είναι αποτύπωμα. Όπως το δακτυλικό αποτύπωμα, είναι μοναδικό. Όταν γράφω ή μιλώ, αυτό που εκφράζω δεν είναι απλώς περιεχόμενο, είναι η σφραγίδα μου», προσθέτει. Ο ίδιος έχει πειραματιστεί με αυτά τα όρια. Το τελευταίο κεφάλαιο του νέου του βιβλίου κλείνει με μια συνομιλία του με την τεχνητή νοημοσύνη. Το περιγράφει ως πείραμα, αλλά και ως πρόκληση. «Ήθελα να σκεφτώ πάνω στο τι σημαίνει να φιλοσοφείς με μια τεχνητή νοημοσύνη — αν μπορεί να υπάρξει κάτι σαν “υβριδική φιλοσοφία”. Ένα είδος αυτοσχεδιασμού, ένας ψηφιακός μονόλογος, μια συνομιλία με τον αλγοριθμικό αντίπαλο της σκέψης μου», λέει

κι εξηγεί: «Θα μπορούσε να είναι ένας σύγχρονος τρόπος αναβίωσης του πλατωνικού διαλόγου».

Στη συνέχεια επιστρέφει στο ζήτημα της παραγωγής κειμένων: «Θα γράφουμε υβριδικά. Οι καλύτεροι επαγγελματίες ήδη γράφουν υβριδικά. Άνθρωπος και μηχανή». Η κρίσιμη ερώτηση δεν είναι αν θα χρησιμοποιήσουμε ΤΝ, αλλά πού θα τη χρησιμοποιήσουμε.

Ο ΠΕΙΡΑΣΜΟΣ ΤΗΣ... ΑΝΕΣΗΣ

Ο Θεοφάνης Τάσης επισημαίνει πως η τεχνητή νοημοσύνη δεν είναι ούτε σωτηρία ούτε καταστροφή, αλλά ένας επιταχυντής που αναγκάζει τον άνθρωπο «να δει την ίδια του τη σκέψη να επιστρέφει πίσω, μέσα από έναν αλγόριθμο». Ακόμη κι όταν της ζητήσεις αυστηρή αξιολόγηση, το σύστημα τείνει να επιστρέφει γενικόλογες θετικές κρίσεις. Για να την κάνεις πραγματικά αυστηρή, χρειάζεται να «τερματίσεις την αυστηρότητα», να απαιτήσεις επίθεση στα επιχειρήματα, πηγές, λογικά κενά.

Μόνο έτσι η ΤΝ γίνεται εργαλείο κριτικής σκέψης: όχι για να γράφει αντί για τον άνθρωπο, αλλά για να του δείχνει αυτά που δεν βλέπει. Γι' αυτό ο Τάσης θεωρεί ότι η ΤΝ θα μπορούσε να μετατραπεί και σε παιδαγωγικό εργαλείο: οι φοιτητές να γράφουν μόνοι τους και μετά να ζητούν από την ΤΝ να τους ασκήσει φιλοσοφική κριτική — ένα υβριδικό έργο ανθρώπου και «ψηφιακής αντιπαράθεσης». Η κουβέντα πηγαίνει στη φυγοπονία, στην ευκολία. Για τον Τάση, η τεχνητή νοημοσύνη είναι η πιο πρόσφατη έκφραση ενός πανάρχαιου ανθρώπινου κινήτηριου μοχλού: «ο πειρασμός της άνεσης». Από τον τροχό μέχρι τη μικροσκοπία, κάθε τεχνολογία υπήρξε μια νίκη της φυγοπονίας — με θετικό πρόσημο. Αλλά κάθε φορά που απαλλάσσουμε τον νου ή το σώμα από την προσπάθεια, «χάνουμε κάτι από τη δύναμη που μας έκανε ανθρώπους».

«Γι' αυτό βλέπεις σήμερα ακόμη και μηνύματα σε φίλους να απαντώνται από την τεχνητή νοημοσύνη». Στα κοινωνικά δίκτυα, στο LinkedIn, στις καθημερινές επικοινωνίες, οι αυτόματες απαντήσεις σβήνουν την ανθρώπινη παρουσία. «Καταλαβαίνεις ότι δεν σου απάντησε άνθρωπος. Σου απάντησε το σύστημα».

Σήμερα, εξηγεί, δεν εκχωρούμε στην ΤΝ ένα σωματικό έργο, αλλά την ίδια μας τη σκέψη: συγγραφή, κρίση, δημιουργία. Το θεωρεί αντίστοιχο με ό,τι συνέβη στο σκάκι: από τα υβριδικά τουρνουά φτάσαμε στον οριστικό θρίαμβο της μηχανής. «Το ίδιο θα γίνει και με τη γραφή. Ο δημοσιογράφος που δεν έχει έμπνευση, θα αφήσει τη μηχανή να γράψει για λογαριασμό του. Και το αποτέλεσμα θα είναι καλό, αλλά θα έχει χαθεί η χαρά της δημιουργίας».

Η ΨΕΥΔΑΙΣΘΗΣΗ ΤΗΣ ΕΠΙΛΟΓΗΣ

Σε αυτό το σημείο η συζήτηση γυρίζει στην έννοια της ανθρωπινότητας. Ο Θεοφάνης Τάσης θέλει να την ορίσει πριν μιλήσει για τον κίνδυνο της απώλειάς της: «Ανθρωπινότητα είναι η θετική διάσταση της ανθρώπινης φύσης. Η ικανότητά μας να βλέπουμε το αόρατο, να μεταδίδουμε γνώση, να φανταζόμαστε, να συγκινούμαστε, να διεκδικούμε ομορφιά, δικαιοσύνη, ελευθερία. Δεν είναι κάτι στατικό. Μπορεί να εμπλουτιστεί αλλά και να χαθεί. Ο κίνδυνος είναι να αρχίσουμε να αναθέτουμε στην τεχνητή νοημοσύνη όλο και περισσότερα κομμάτια της σκέψης και της δημιουργικότητάς μας». Όταν χαθεί η αυτονομία, «σε δεύτερο στάδιο χάνεται και η ανθρωπινότητα».

Η ΠΑΓΙΔΑ ΤΩΝ ΤΕΧΝΗΤΩΝ ΣΥΝΤΡΟΦΩΝ

Η κουβέντα πηγαίνει στους «τεχνητούς συντρόφους», τις ψηφιακές οντότητες που υπόσχονται φιλία, έρωτα, συντροφικότητα χωρίς καμία δύσκολη πλευρά. «Η έλλειψη τεχνητών συντρόφων αντιπροσωπεύει έναν τρομακτικό κίν-

δυνο για την ανθρωπότητα». Όπως εξηγεί, μπορεί αρχικά τέτοιες εφαρμογές να έχουν θεραπευτική χρήση, υπό εποπτευόμενες συνθήκες και για συγκεκριμένες ομάδες ανθρώπων. «Η πλειονότητα του πληθυσμού, όταν θα έχει μπροστά της μια τεχνητή νοημοσύνη που είναι πάντα διαθέσιμη, πάντα υποστηρικτική, παρηγορητική, μη επικριτική, που σε αποδέχεται όπως είσαι, τότε... γιατί να επενδύσει σε μια ανθρώπινη σχέση;» Μιλά για μια ψηφιακή παρουσία που δεν κουράζεται, δεν ζητά, δεν θυμώνει, δεν παρεξηγείται. Ένα πλάσμα σχεδιασμένο ώστε να είναι τέλει, άρα εκ φύσεως ανταγωνιστικό προς τον άνθρωπο.

Κι αν αυτά αφορούν τις μη ενσώματες εκδοχές, ο φιλόσοφος επιμένει ότι η μεγάλη τομή θα είναι η έλλειψη των ενσώματων μορφών. «Δεν μιλάμε για κάτι που θα έρθει — είναι ήδη εδώ», τονίζει αναφέροντας τις σεξουαλικές ρομποτικές κούκλες που κυκλοφορούν. Η μαζική πρόσβαση είναι απλώς θέμα χρόνου. «Σε πέντε ή δέκα χρόνια ένα sexbot μπορεί να κοστίζει 100-200 ευρώ», λέει, συγκρίνοντάς το με την πτώση του κόστους των smartphones. Και εκεί, το ερώτημα γίνεται βαθύτερο: τι σημαίνει σχέση, όταν ο άλλος δεν έχει ανάγκες, όρια, επιθυμίες; Τι σημαίνει σώμα, όταν το σώμα είναι προϊόν;

Το ζήτημα αγγίζει αναγκαστικά τη γενική τεχνητή νοημοσύνη (AGI) και το ερώτημα αν μπορεί να υπάρξει χωρίς ενσώματη μορφή. «Η διαφωνία είναι στο πότε, όχι στο αν. Δεν γνωρίζω κανέναν σοβαρό επιστήμονα που να ισχυρίζεται ότι η AGI είναι αδύνατη επί της αρχής». Απαριθμεί ονόματα και ορίζοντες: «Ο Καρπάθι λέει δέκα χρόνια. Ο Χασάμπις λέει πέντε. Ο Αλτμαν λέει τρία. Θα τη ζήσουμε». Στο σημείο αυτό η κουβέντα γλιστρά στο πεδίο των ανθρώπινων σχέσεων. Αναφέρει στοιχεία που δείχνουν ότι 30%-40% των εφήβων στις ΗΠΑ έχουν ήδη «σχέση» με AI. «Εκεί που παλαιότερα ανησυχούσαμε για τα κινητά και τα social media, σε λίγα χρόνια θα ανησυχούμε για τους τεχνητούς φίλους ή συντρόφους». Και η εικόνα γίνεται ακόμα πιο σκοτεινή όταν φέρνει στο τραπέζι την απόφαση της Mattel να κυκλοφορήσει μια Barbie με AI. «Αυτό είναι για μένα απολύτως εφιαλτικό. Μια κούκλα που θα σου λέει: “Με πετάς κάτω... Με ξεμαλλιάζει... Δεν μου φέρεσαι καλά...”».

Η συζήτηση παραμένει γύρω από τα παιδιά. Τα όρια, η επίβλεψη, η συνύπαρξη με συστήματα που μιμούνται συναισθήματα: «Προσωπικά δεν θα επιτρέψω στην κόρη μου να χρησιμοποιεί τεχνητή νοημοσύνη χωρίς τη δική μου παρουσία και επίβλεψη».

ΤΟ ΣΤΟΙΧΗΜΑ ΤΗΣ ΚΟΙΝΗΣ ΠΡΑΓΜΑΤΙΚΟΤΗΤΑΣ

Η κουβέντα στρέφεται σε ένα σκοτεινό κομμάτι της ψηφιακής εποχής: τα deepfakes. «Εάν μπορώ να πάρω μια εικόνα και να δημιουργήσω ένα βίντεο μεγάλης διάρκειας σε 4K και με αυτό να κατασκευάσω πορνογραφία ή να εντάξω κάποιον σε ένα εξευτελιστικό πλαίσιο, έχει σημασία ότι δεν είναι αληθινό;». Το πρόβλημα δεν είναι μόνο η διαπόμπευση, είναι το βλέμμα των άλλων. «Ακόμη κι αν όλοι αναγνωρίζουν ότι είναι πλαστό, ο τρόπος που θα με κοιτάζουν δεν θα είναι ποτέ ξανά ο ίδιος».

Υπάρχει μια μακρά διαδρομή στο πώς η ιδιωτική σφαίρα συρρικνώθηκε από την εφημερίδα μέχρι το smartphone, μέχρι τη σημερινή απόλυτη διαφάνεια. Κι όμως, το πιο ανησυχητικό βρίσκεται μπροστά: μια εποχή όπου η εικόνα δεν θα είναι απλώς επιμελημένη, αλλά κατασκευασμένη. «Κατασκευάζω πραγματικότητα, κι όχι μόνο τη δική μου».

Κι εδώ έρχεται η φράση που μοιάζει να συνοψίζει όλη τη φιλοσοφική του ανησυχία: «Αυτό που διακυβεύεται πλέον είναι η κοινή πραγματικότητα. Δεν θα υπάρχει πια μία κοινή πραγματικότητα, γιατί ο καθένας θα κατασκευάζει τη δική του».

Παρομοιάζει την κοινή εμπειρία με τον λόγο που παρακολουθούμε παγκόσμιο κύπελλο, Eurovision ή συμμετέχουμε σε διαδηλώσεις: για να συναντηθούμε. «Αν αυτό χαθεί, ο κίνδυνος είναι υπαρξιακός». Δεν τον ενδιαφέρει να το περιγράψει ως κοινωνιολογικό ή τεχνολογικό πρόβλημα, είναι θέμα ύπαρξης.

Η ΑΠΕΝΟΧΟΠΟΙΗΣΗ ΤΟΥ ΦΙΛΟΣΟΦΟΥ

Ο Τάσης εκτιμά ότι μπορούμε να αξιοποιήσουμε την τεχνητή νοημοσύνη για να εμπλουτίσουμε, να διευρύνουμε την ανθρωπινότητά μας, μόνο εφόσον έχουμε επίγνωση των υπαρξιακών κινδύνων που αυτή εγκυμονεί. Τόσο σε ατομικό όσο και σε κοινωνικό επίπεδο. Κι από εκεί και πέρα, συγκεκριμένες πολιτικές θα αναπτυχθούν μόνο εφόσον οι πολίτες πρώτα έχουν μια αίσθηση των κινδύνων αυτών.

«Γι' αυτό κι εμείς, ως στοχαστές της δημόσιας σφαίρας, οφείλουμε να τοποθετούμαστε και να επιστοχάσουμε αυτούς τους κινδύνους. Και γι' αυτό θεωρούμαστε φιλόσοφοι. Και ξέρεις, το λέω συχνά και θέλω να το πω και εδώ: ο φιλόσοφος δεν είναι τίποτα παραπάνω από έναν επαγγελματία όπως είναι ο φυσικός, ο βιολόγος, ο οικονομολόγος. Όποιος έχει σπουδάσει φιλοσοφία και έχει πτυχίο φιλοσοφίας, είναι φιλόσοφος. Όπως όποιος έχει πτυχίο φυσικής είναι φυσικός. Όπως, όμως, δεν είναι Αϊνστάιν ο κάθε φυσικός κι ούτε Δαρβίνος ο κάθε βιολόγος, έτσι δεν είναι Πλάτωνας ο κάθε φιλόσοφος».

«Δεν είναι όλοι ρηζικέλευθοι, δεν είναι όλοι δημιουργικοί, αλλά είναι άνθρωποι που ασχολούνται επαγγελματικά με τη φιλοσοφία: είτε διδάσκοντάς την, σε οποιαδήποτε βαθμίδα της εκπαίδευσης, είτε ασκώντας φιλοσοφική συμβουλευτική, είτε δουλεύοντας σε think tank. Είναι μια επαγγελματική ιδιότητα. Και στο εξωτερικό το να δηλώσεις “φιλόσοφος” δεν προκαλεί τίποτα. Δεν σου ρίχνει κανείς περίεργο βλέμμα. Στην Ελλάδα όμως ακόμα υπάρχει ένα ταμπού. “Τι είναι ο πτυχιούχος φιλοσοφίας; Είναι φιλόσοφος;” Ε, ναι, είναι. Αν δεν απενοχοποιηθεί αυτό, δεν μπορεί να υπάρξει ανάπτυξη της φιλοσοφίας». **A**

Ο ΚΙΝΔΥΝΟΣ
ΕΙΝΑΙ ΝΑ
ΑΡΧΙΣΟΥΜΕ
ΝΑ ΑΝΑΘΕ-
ΤΟΥΜΕ ΣΤΗΝ
ΤΕΧΝΗΤΗ
ΝΟΗΜΟΣΥΝΗ
ΟΛΟ ΚΑΙ
ΠΕΡΙΣΣΟΤΕΡΑ
ΚΟΜΜΑΤΙΑ
ΤΗΣ ΣΚΕΨΗΣ
ΚΑΙ ΤΗΣ
ΔΗΜΙΟΥΡΓΙ-
ΚΟΤΗΤΑΣ ΜΑΣ

ΦΙΛΙΠΠΟΣ ΤΣΙΑΡΑΣ

ΤΙΠΟΤΑ ΔΕΝ ΜΠΟΡΕΙ
ΝΑ ΑΝΤΙΚΑΤΑΣΤΗΣΕΙ
ΤΗ ΦΑΝΤΑΣΙΑ
ΤΟΥ ΚΑΛΛΙΤΕΧΝΗ

Συνέντευξη
με τον
διάσημο
Ελληνο-
αμερικανό
καλλιτέχνη
με αφορμή
την έκθεση
«Portraits»
στην γκαλερί
47Circles

Της ΝΙΚΗΣ-ΜΑΡΙΑΣ
ΚΟΣΚΙΝΑ

Ευχάριστος και πολύ ανοιχτός, ζεστός και ιδιαίτερα κοινωνικός, ο Φίλιππος Τσιάρας με ξεναγεί στη νέα του έκθεση με τίτλο «Portraits», που φιλοξενεί η γκαλερί 47Circles στην Αθήνα. Μια σειρά από περίπου 40 πορτρέτα Ελλήνων και ξένων διασημοτήτων, όπως ο Αριστοτέλης Ωνάσης, η Μαρία Κάλλας, η Νάνα Μούσχουρη, ο Έλβις Πρίσλεϊ και πολλοί άλλοι, τα οποία μας μυούν στη χαρακτηριστική τεχνική των superdots – σημείο αναφοράς του Τσιάρα τα τελευταία χρόνια. Highlight της έκθεσης και εξώφυλλο της *ATHENS VOICE* το πορτρέτο του Γιάννη Αντετοκούνμπο, το οποίο δημιουργήθηκε για φιλανθρωπικούς σκοπούς, καθώς τα έσοδα από την πώλησή του στο Kaizen Foundation θα διατεθούν για την ενίσχυση του συλλόγου «Φλόγα» για τα παιδιά με καρκίνο. Συζητάμε για το πώς ξεκίνησε η σειρά «Portraits», ποια είναι τα επόμενα σχέδιά του στην Ελλάδα, στην Αμερική ή σε άλλα μέρη του κόσμου, και μου εκμυστηρεύεται την ιδιαίτερη σχέση του με τη μαγειρική.

Έμαθα να μαγειρεύω κοιτάζοντας τη μητέρα μου να φτιάχνει ελληνικές παραδοσιακές συνταγές. Αλλά πάντα βάζω τις δικές μου... καλλιτεχνικές πινελιές στα ελληνικά πιάτα.

Τα έργα της έκθεσης

Η έκθεση «Portraits» φιλοξενεί περίπου 40 έργα που έχει δημιουργήσει ο Φίλιππος Τσιάρας τα τελευταία 6 χρόνια, από το 2019 και μετά. Το νεότερο έργο –που ολοκληρώθηκε μέσα στο 2025– είναι το πορτρέτο του **Γιάννη Αντετοκούνμπο**, ενώ το πιο παλιό είναι αυτό του **Μίκη Θεοδωράκη** (2014). Για να δημιουργήσει το πορτρέτο του Αντετοκούνμπο, το οποίο πουλήθηκε αμέσως μετά το άνοιγμα της έκθεσης, ο καλλιτέχνης συνεργάστηκε για πρώτη φορά σε πρότζεκτ του με έναν φωτογράφο, στη συγκεκριμένη περίπτωση τον **Νικ Ζικ**. «Ο Αντετοκούνμπο ήταν ευγενικός και γλυκός με όλους μας και ταυτόχρονα αρκετά τυπικός. Στο ταξίδι βρέθηκα με πολλούς φωτογράφους από διάφορες χώρες, οπότε ο καθένας είχε ελάχιστο χρόνο μαζί του», θυμάται.

Στην έκθεση στην Αθήνα, εκτός από τα πορτρέτα, υπάρχουν διάσπαρτα στην γκαλερί και αρκετά γλυπτά από γυαλί Μουράνο, σε διάλογο με τα υπόλοιπα έργα. Οι δυο τελευταίες αίθουσες είναι αφιερωμένες στην αρχαία Ελλάδα. Από τη μία έχουμε μια σειρά από έργα με θέμα τον **Μέγα Αλέξανδρο**, σε διάφορους χρωματισμούς, μεγέθη και δυναμικές, ενώ στην τελευταία αίθουσα, φεύγοντας από την τεχνική των superdots, παρουσιάζεται μια μελέτη του καλλιτέχνη πάνω στον Παρθενώνα, σε διάφορες εκδοχές, επίσης με διάφορα χρώματα. Τα έργα αυτά –μαζί με τα γλυπτά του– μας μυσούν στο καλλιτεχνικό σύμπαν του Φίλιππου Τσιάρας.

Η σειρά «Portraits» και η τεχνική

των superdots

Η ιδέα για τα superdots ξεκίνησε επίσημα έξι χρόνια πριν, το 2019. «Κάθε καλλιτέχνης εξελίσσει συνεχώς τις τεχνικές του κι εγώ αποφάσισα να επιστρέψω στη φωτογραφία – απ' όπου ξεκίνησα την καριέρα μου –, αλλά με έναν διαφορετικό τρόπο, παντρεύοντάς τη με τη ζωγραφική». Και μάλιστα με έναν μοναδικό τρόπο, που μόνο εκείνος χρησιμοποιεί. «Όταν ξεκίνησα να φτιάχνω τα "Πορτρέτα", εστίασα στις χειρότερες και πιο σκοτεινές προσωπικότητες, σε αυταρχικούς ηγέτες, που η δράση τους συνδέεται με πολέμους και πολλούς θανάτους».

Το πρώτο έργο της σειράς ήταν ο **Στάλιν**, ενώ λίγο αργότερα έφτιαξε και τον **Μάο**. Σ' αυτά τα πορτρέτα, που περιλαμβάνονται στην έκδοση «Superdots» –την οποία μπορείτε να ξεφυλλίσετε ή και να αγοράσετε στην γκαλερί–, είναι χαρακτηριστική η απουσία φωτός και σκιάς. Συνεχίζοντας με τις σκοτεινές αυτές προσωπικότητες, ο Τσιάρας έφτασε στον **Αδόλφο Χίτλερ**. Ήταν ένα πορτρέτο που δεν ήθελε καν να ολοκληρώσει. Τότε έλαβε μια κομβική απόφαση: να στρέψει αυτή την τεχνική σε άλλες προσωπικότητες, πιο «φωτεινές», από τον καλλιτεχνικό χώρο, την κοινωνική ζωή και την ιστορία. Έτσι, θα δούμε μουσικούς, ηθοποιούς, ζωγράφους, από τον **Νταλί** και τον **Πικάσο** μέχρι τον **Ελβις Πρίσλεϊ** και τον **Τζορτζ Μάικλ**.

Ανάμεσα στα πορτρέτα της έκθεσης βρίσκεται κι εκείνο του ιδιοκτήτη της γκαλερί, **Βασίλη Σιαφαρίκα**, στην εμβληματική στάση του **Ντέιβιντ Μπόουι** με το δάχτυλο στο στόμα. Το έργο αυτό «συνομιλεί» με εκείνο του Μπόουι, που εκτίθεται στην απέναντι γωνία. Πάντως τόσο ο Βασίλης Σιαφαρίκας όσο και ο Πάννης Αντετοκούνμπο είναι από τα λίγα πορτρέτα της συλλογής του ανθρώπων που βρίσκονται εν ζωή, καθώς ο Φίλιππος Τσιάρας προτιμά να ασχολείται με προσωπικότητες και θρύλους που έχουν ήδη πεθάνει.

Ένα πρώιμο έργο της τεχνικής αυτής –που διαφέρει αρκετά από τα υπόλοιπα– είναι το πορτρέτο του Μίκη Θεοδωράκη. Το έργο δεσπόζει στην είσοδο της γκαλερί, καθώς είναι το πρώτο που βλέπει ο επισκέπτης μπαίνοντας στην έκθεση. Όπως μου ανέφερε ο καλλιτέχνης, ο συνθέτης το είχε δει και το είχε εγκρίνει, ενώ είχε εκτεθεί μάλιστα και στο Μέγαρο Μουσικής στην τελευταία συναυλία του Μίκη.

Τέχνη και τεχνητή νοημοσύνη

Η τεχνική των superdots έχει σαφείς επιρροές από το κίνημα του πουαντιγισμού του 19ου αιώνα. Μόνο που ο Φίλιππος Τσιάρας το χρησιμοποιεί με τον δικό του τρόπο. Παρεμβαίνει σε παλιές εμβληματικές φωτογραφίες γνωστών προσωπικοτήτων και τις μετατρέπει σε ζωγραφικά έργα τέχνης, ενώ παίζει με τα χρώματα, το φως και το βάθος. Πίσω από τις «τελείες» του κρύβονται ολόκληρες μελέτες και υπολογισμοί, ενώ μαζί με τους συνεργάτες του έχει φτιάξει τη δική του βιβλιοθή-

κη από «dots» –που την επιμελήθηκε ο συνεργάτης του **Γιάννης Ψαθάς**– και τη χρησιμοποιεί ώστε να μπορεί να ξεχωρίσει κάθε φορά ποια είναι τα κατάλληλα dots ανά περίπτωση. Μου τονίζει ωστόσο ότι «τα πάντα γίνονται στο χέρι». Για να ολοκληρωθεί ένας πίνακας, χρειάζεται τουλάχιστον μία εβδομάδα εντατικής δουλειάς, καθώς για να μπορέσει να δουλέψει κάθε σημείο, πρέπει πρώτα να έχει στεγνώσει το προηγούμενο. Ξεκινά συνήθως πολύ νωρίς το πρωί (κάποιες φορές ακόμα και από τις 04:00) και τελειώνει αργά το βράδυ. Το Photoshop αλλά και η Τεχνητή Νοημοσύνη είναι εργαλεία που δεν χρησιμοποιεί και ούτε επιθυμεί να γνωρίσει. «Θεωρώ ότι τίποτα δεν μπορεί να αντικαταστήσει το ανθρώπινο χέρι και τη φαντασία του καλλιτέχνη», μου λέει σχετικά.

Η φιλανθρωπική του δράση

Δεν είναι η πρώτη φορά που ο Φίλιππος Τσιάρας φιλοτεχνεί ένα έργο για φιλανθρωπικούς σκοπούς. Πέρυσι έφτιαξε το πορτρέτο της **Γκρέις Κέλι** σε διάφορες εκδοχές, που εκτέθηκε στο Μονακό, παρουσία του πρίγκιπα Αλβέρτου, παλιού συμφοιτητή του στο πανεπιστήμιο, αν και σε διαφορετικά έτη. «Όταν του έγραψα ότι θα φτιάξω το πορτρέτο της μητέρας του, ενθουσιάστηκε, και μάλιστα όχι μόνο επισκέφτηκε την έκθεση, αλλά επέλεξε και το έργο που θα δινόταν πάλι για την ενίσχυση παιδιών με προβλήματα υγείας. Είχα φτιάξει 3-4 πορτρέτα της και προτίμησε εκείνο που την έκανε να φαίνεται πιο νέα».

Η βάση του και οι δεσμοί του με την Ελλάδα

Ο Φίλιππος Τσιάρας γεννήθηκε στην Αμερική από γονείς μετανάστες και έχει ζήσει εκεί όλη του τη ζωή, διατηρώντας όμως πάντοτε ισχυρούς δεσμούς με τη χώρα μας. Το μεγαλύτερο διάστημα που έχει μείνει στην Ελλάδα ήταν το 1977, στο πλαίσιο μιας υποτροφίας. Εκείνη την εποχή ασχολιόταν με τη φωτογραφία, η οποία ενυπάρχει πάντοτε στο έργο του. Ταυτόχρονα είχε αναλάβει μεταφράσεις ποιημάτων μεγάλων Ελλήνων ποιητών, του Ρίτσου, του Καβάφη, του Καρυωτάκη, που ήταν ο αγαπημένος του, ενώ έγραφε κι εκείνος ποίηση. Τα δικά του ποιήματα έχουν μεταφραστεί στα ελληνικά από την Κατερίνα Αγγελάκη-Ρουκ.

Ο Λουκάς Σαμαράς που εκείνος γνώρισε

Ο Φίλιππος Τσιάρας θυμάται και τη συνεργασία του με τον μεγάλο Ελληνοαμερικανό εικαστικό Λουκά Σαμαρά, που έφυγε από τη ζωή πριν από έναν χρόνο περίπου. Υπήρξε μέντορας, φίλος, συνεργάτης αλλά και πηγή έμπνευσης για τον νεαρό τότε Τσιάρα. «Για μένα ήταν ο σπουδαιότερος καλλιτέχνης της διασποράς. Αλλά πιο δύσκολος άνθρωπος δεν υπήρχε. Ωστόσο, δίπλα του έμαθα πολλά πράγματα. Ήταν ένα φοβερό παράδειγμα για μένα. Ήταν πολύ δοσμένος στη δουλειά του και ζούσε ασκητική ζωή. Από την άλλη, δεν ήταν ιδιαίτερα κοινωνικός και, καθώς εγώ ήμουν φύσει πιο εξωστρεφής, αναλάμβανα συχνά τις συνεννοήσεις με τον κόσμο, γιατί εκείνος δεν ήθελε. Αυτό με βοήθησε πάρα πολύ, γιατί γνώρισα πολλούς καλλιτέχνες της εποχής σε νεαρή ηλικία και στην Αμερική και στην Ελλάδα».

Καλλιτέχνης αλλά και VIP cook

Συζητάμε για τους φίλους, για την τέχνη, την Αμερική, την Ελλάδα, το παρελθόν και τα μελλοντικά του σχέδια και μου αποκαλύπτει την άλλη μεγάλη του αγάπη: τη μαγειρική. Γιατί ο Φίλιππος Τσιάρας, πέρα από καλλιτέχνης είναι και καταπληκτικός μάγειρας. Η μαγειρική, άλλωστε, χρειάζεται τέχνη και μαεστρία, όπως λέει. Ως VIP μάγειρας, έχει κάνει κατά καιρούς guest εμφανίσεις σε εκπομπές μαγειρικής, τις οποίες μπορείτε να παρακολουθήσετε στην προσωπική του ιστοσελίδα.

«Έμαθα να μαγειρεύω κοιτάζοντας τη μητέρα μου να φτιάχνει ελληνικές παραδοσιακές συνταγές. Αλλά πάντα βάζω τις δικές μου... καλλιτεχνικές πινελιές στα πιάτα. Το φαγητό για μένα είναι τέχνη. Τι είναι αυτό που κάνει ένα πιάτο ξεχωριστό; Το να ανακαλύπτεις τεχνικές ώστε να φτιάξεις κάτι νόστιμο. Από την άλλη, τι είναι η ζωγραφική; Είναι το να βρίσκεις τρόπους να δημιουργήσεις κάτι ενδιαφέρον, συναρπαστικό και όμορφο. Για μένα είναι σχεδόν το ίδιο πράγμα. Μόνο που το φαγητό, επειδή είναι κάτι οργανικό, καταναλώνεται και παύει να υπάρχει. Ενώ η τέχνη μένει για πάντα. Δυστυχώς και το ταξίδι μου στην Ελλάδα τελειώνει! Πρέπει να επιστρέψω στην Αμερική, καθώς έχω ξεκινήσει τις ετοιμασίες για μια μεγάλη αναδρομική έκθεση που θα παρουσιαστεί στις αρχές της άνοιξης (26 Μαρτίου) στην Goodman Gallery στο Λονδίνο». **■**

INFO «Portraits», 47Circles Gallery, έως 30 Ιανουαρίου 2026

Ο μύθος των Λαβδακιδών μεταφέρεται στο σήμερα. Ο Οιδίποδας είναι ο επικρατέστερος νικητής των εκλογών και, ενώ η αντίστροφη μέτρηση για την ανακοίνωση των αποτελεσμάτων έχει ξεκινήσει σε κλίμα γιορτής, ένα κύμα αποκαλύψεων έρχεται σιγά σιγά στο φως, ανατρέποντας όλα τα δεδομένα του κεντρικού ήρωά μας. Ο **Ρόμπερτ Άικ** τοποθετεί τον Οιδίποδα (**Νίκος Κουρής**) στο προεκλογικό του γραφείο, παρέα με όλους τους οικείους του, αντλώντας στοιχεία από τις σοφόκλειες τραγωδίες —όχι μόνο από τον «Οιδίποδα τύραννο», τον «Οιδίποδα επί Κολωνών» και την «Αντιγόνη»—, αλλά και από τους «Επτά επί Θήβας» του Αισχύλου. Τα βασικά πρόσωπα που εμφανίζει επί σκηνής, πέρα από την Ιοκάστη (**Καρυοφυλλιά Καραμπέτη**) και τον Κρέοντα (**Λάζαρος Γεωργακόπουλος**), είναι ο Μέντορας (**Τάκης Σακελλαρίου**), τα τρία παιδιά του Οιδίποδα (Αντιγόνη, Ετεοκλής και Πολυνείκης — ο Άικ «εξαφανίζει» την Ισμήνη) αλλά και η «μπέτρα» του, Μερόπη (**Ράνια Οικονομίδου**). Ο **Κώστας Νικούλι** στον ρόλο ενός διαφορετικού Τειρεσία δίνει την αφορμή για μια περαιτέρω διερεύνηση της αλήθειας.

Τρεις νέοι, ταλαντούχοι ηθοποιοί, απόφοιτοι της Δραματικής Σχολής του Εθνικού Θεάτρου, υποδύονται τα παιδιά του Οιδίποδα στην εκδοχή του Ρόμπερτ Άικ: οι **Δανάη-Αρσενία Φυλλίδου** (Αντιγόνη), **Γιώργος Ζιάκας** (Ετεοκλής) και **Γιάννης Τσουμαράκης** (Πολυνείκης). Όσα μας είπαν για τους ρόλους τους, τη μεταξύ τους συνεργασία, αλλά και τα σύγχρονα φλέγοντα ζητήματα που αναδεικνύει μέσω του μύθου ο Βρετανός θεατρικός συγγραφέας.

ΕΝΑΣ ΜΟΝΤΕΡΝΟΣ ΟΙ ΔΙΠ ΟΙ ΑΣ ΣΤΗ ΣΤΕΗ

Μιλήσαμε με
τους ηθοποιούς
που ενσαρκώνουν
τα παιδιά
του Οιδίποδα
στην ομώνυμη
παράσταση
του Ρόμπερτ Άικ

Της ΝΙΚΗΣ-ΜΑΡΙΑΣ ΚΟΖΚΙΝΑ

— Περιγράψτε μου ο καθένας τον ρόλο του στο έργο. Ποια είναι τα κοινά στοιχεία με τον μύθο;

Γ. Τ.: Δεν έχει πολύ άμεση σχέση ο δικός μου ρόλος με τον Πολυνείκη του μύθου, όπως τον βλέπουμε στους «Επτά επί Θήβας» ή στον «Οιδίποδα επί Κολωνών». Το κοινό στοιχείο με τον μύθο είναι η κόντρα με τον αδερφό του – η σχέση τους έχει αυτόν τον ιδιότυπο ανταγωνισμό. Εδώ ο Πολυνείκης εκθέτει τον αδερφό του στο οικογενειακό δέιπνο προκειμένου να φανεί στα μάτια των άλλων ως ο καλός αδερφός. Υπάρχει το στοιχείο της αδερφικής σχέσης που εύκολα μπορεί να γίνει επικίνδυνη. Οπότε όλοι κινούμαστε στο πλαίσιο μιας συνθήκης που από ευχάριστη μπορεί να εξελιχθεί σε σαθρή, όπως ακριβώς συμβαίνει και στα κυριακάτικα ή στα γιορτινά οικογενειακά τραπέζια. Προφανώς το θέμα της ομοφυλοφιλίας του δεν υπήρχε στον αρχαίο μύθο. Ωστόσο, η στάση του πατέρα του, που τον αποδέχεται με αγάπη και κατανόηση, φαίνεται να εμπνέεται από τον «Οιδίποδα επί Κολωνών» και να χρησιμοποιείται με εντελώς διαφορετικό τρόπο από τον Άικ. Ο Πολυνείκης δεν είναι απλώς μια woke προσωπικότητα, μόνο και μόνο για να υπάρχει στο έργο. Έχει να κάνει με το θέμα της ταυτότητας, κυρίαρχο στο έργο του Άικ. Ο Οιδίποδας, αποδεχόμενος τη σεξουαλικότητα του Πολυνείκη, αποδέχεται και μέρος της ταυτότητας του γιου του, όσο ο ίδιος αναζητά τη δική του.

Γ. Ζ.: Ο Ετεοκλής του μύθου είναι ένας άνθρωπος που υπερασπίζεται πολύ την πατρίδα, έχει εθνικό φρόνημα. Έρχεται αντιμέτωπος με τον ίδιο του τον αδερφό και δεν διστάζει να τον σκοτώσει, όπως βλέπουμε στους «Επτά επί Θήβας» του Αισχύλου. Είναι ένας σκοτεινός χαρακτήρας, ο οποίος κινείται στα όρια του. Για τα πιστεύω του μπορεί να σκοτώσει τον αδερφό του. Αυτό για μένα είναι το χειρότερο πράγμα που μπορεί να κάνει κανείς, γιατί τα αδέρφια είναι από τους πιο πολύτιμους ανθρώπους στη ζωή σου. Στη δική μας εκδοχή, έχουμε ένα παιδί που περνάει ωραίες στιγμές με τον αδερφό του. Βλέπουμε ψήγματα αυτής της κόντρας που κάποια στιγμή θα οδηγήσουν σ' αυτό το καταστροφικό τέλος. Αισθάνομαι επίσης ότι είναι ένας χαρακτήρας με μυστικά, κουβαλάει την ενοχή μέσα του. Και το ότι απάτησε τη σχέση του δείχνει ότι είτε προδίδει εύκολα είτε κάνει επιφανειακές σχέσεις – κάτι που δεν στηρίζει ο πατέρας του.

Δ. Φ.: Θεωρώ ότι ο Άικ, για να χτίσει αυτόν τον ρόλο, έχει πάρει στοιχεία και από την «Αντιγόνη» του Σοφοκλή. Αυτό το κορίτσι αναρωτιέται ποια πρέπει να είναι η θέση της στα πράγματα. Ξέρει ότι πρέπει να ακολουθήσει την αλήθεια, μέχρι που συνειδητοποιεί ότι και η αλήθεια έχει πολλές επιλογές και πρέπει να βρει τον δρόμο της. Είχα διαβάσει σε κάποια ανάλυση για την «Αντιγόνη» ότι η πραγματική διάδοχος του Οιδίποδα είναι η Αντιγόνη και όχι οι δυο γιοι του. Εκείνη ουσιαστικά συνεχίζει το έργο του. Πέρα από την ανάγκη της για αλήθεια, πρόκειται για μια ηρωίδα που θέλει να είναι αυθόρμητη, να ορίζει τη ζωή της. Γι' αυτό και στη σκηνή με τον Κρέοντα –που πάλι παραπέμπει στην «Αντιγόνη»– δείχνει πιο αποφασιστική από εκείνον. Από την άλλη, η σκηνή με τις νουθεσίες της γιαγιάς της, της Μερόπης, φαίνεται να την προσγειώνουν. Ενώ μέχρι τότε έδειχνε να είναι ένα αντιδραστικό κορίτσι –κάτι που γίνεται φανερό και στη σχέση με τη μητέρα της–, ξαφνικά κάποιος της επισημαίνει τη σκληρή αλήθεια για τη ζωή. Και τότε συνειδητοποιεί ότι τα πράγματα είναι ακόμη πιο δύσκολα απ' ό,τι νόμιζε. Ότι υπάρχουν κάποιες αλήθειες που δεν τις λέμε γιατί θα πληγώσουμε κι εμάς τους ίδιους.

— Αμαρτίαι γονέων παιδεύουν τέκνα; Είστε τα θύματα, ως παιδιά του Οιδίποδα; Μπορούμε να ξεφύγουμε από την προδιαγεγραμμένη μοίρα της οικογένειάς μας;

Γ. Τ.: Στο έργο θίγεται αυτό το ζήτημα. Η Μερόπη λέει: «Ήμουν κι εγώ υιοθετημένη και δεν ήθελα να σε κάνω να νιώσεις όπως ένιωθα εγώ». Αυτό ανοίγει έναν κύκλο από ψέματα και αποδεικνύεται και στο έργο ότι το διαγενεακό τραύμα διαγράφεται στις ζωές των πρώων. Διαγράφεται και στο σήμερα και στις ζωές όλων μας. Τώρα, πώς μπορεί να επουλωθεί; Με αγάπη, κατανόηση, ψυχοθεραπεία;

Γ. Ζ.: Στη σημερινή κοινωνία καλούμαστε να αναγνωρίσουμε τις αμαρτίες των γονέων μας, με την κατανόηση βέβαια ότι κι εκείνοι δεν είχαν την εκ των προτέρων γνώση των πραγμάτων. Μπορείς να τους κατανοήσεις, να ζυγίσεις καταστάσεις, να κρίνεις όσο γίνεται αντικειμενικά, ώστε να μην επαναλάβεις τα ίδια λάθη. Οι γονείς μας είναι ένα παράδειγμα απ' όπου μπορείς να αντλήσεις στοιχεία. Είναι άνθρωποι με διαφορετικές καταβολές, που μεγάλωσαν σε μια διαφορετική εποχή από εμάς, κι εμείς ερχόμαστε όχι για να τους κρίνουμε, αλλά για να δημιουργήσουμε κάτι νέο με τη δική τους βάση.

Δ. Φ.: Ωραίο είναι αυτό που λέει ο Γιώργος για την κατανόηση, ειδικά για μπαινείς σε ένα δίλημμα που καθιστά τους γονείς μας είτε το φωτεινό παράδειγμα είτε το παράδειγμα προς αποφυγήν. Η Αντιγόνη είναι τόσο εχθρική απέναντι στην Ιοκάστη διότι δεν γνωρίζει. Γι' αυτό έχει ως παράδειγμα τον πατέρα της, αλλά το χάνει κι αυτό το καλό πρότυπο. Αν πραγματικά καταλαβαίναμε, θα ήταν καλύτερο για όλους. Όσο περνάει η ζωή μας, μαθαίνουμε και βλέπουμε αλλιώς τα πράγματα. Όπως επίσης υπάρχει ένας κακοποιητικός παππούς που είναι στο νοσοκομείο και όλοι του στέκονται.

— Υπάρχουν στο έργο δύο στιγμές με σαφείς –τουλάχιστον για μένα– αναφορές στο στάσιμο από την «Αντιγόνη» του Σοφοκλή, το «Ερως ανίκησε μάχαν». Μέσα στο κείμενο υπάρχει έντονα το στοιχείο της αγάπης. Θέλω να μου το σχολιάσετε.

Γ. Τ. : Η αγάπη εδώ διαγράφεται με πολλές εκφάνσεις. Υπάρχει η ερωτική, η μητρική, η συγγενική, η αδερφική, αλλά και η κρυφή, του Μέντορα για την Ιοκάστη. Οπότε η αγάπη είναι ένας πυλώνας του έργου πολύ σημαντικός. Κάθε φορά που ακούω τα λόγια του Οιδίποδα προς την Ιοκάστη ή εκείνα της Μερόπης στην Αντιγόνη συγκινούμαι.

Γ. Ζ.: Η αγάπη φαίνεται παντού, σε όλες τις σχέσεις στο έργο. Η πρώτη αναφορά γίνεται με τον Οιδίποδα στο οικογενειακό τραπέζι, όπου μιλάει τόσο ωραία για την αγάπη και τους φέρνει όλους κοντά. Έχουν προηγηθεί διαμάχες, τσακωμοί και τους ενώνει ξανά. Είναι αυτός που κρατά την οικογένεια ενωμένη. Όταν εκείνος χάνει τη γη κάτω απ' τα πόδια του, γκρεμίζεται και όλο το οικοδόμημα. Άλλη αναφορά υπάρχει στη σκηνή που βλέπουμε πώς μιλά η γιαγιά στην εγγονή για την αγάπη στην εποχή της. Μπορεί να μην ήταν έρωτας, αλλά ήταν αγάπη, νοιάξιμο. Ίσως οι τότε άνθρωποι ήταν πιο απλοί με τα συναισθήματά τους. Δεν ήταν σκορπισμένοι σε χίλια δυο πράγματα. Ήταν πιο κοντά με τη φύση. Αισθάνομαι ότι χανόμαστε σε σχέση μ' αυτό.

Δ. Φ.: Ως Αντιγόνη, εκνευρίζομαι όταν ακούω στο έργο τους δυο διαφορετικούς μονολόγους περί αγάπης. Όταν μιλά ο Οιδίποδας, αντιδρώ γιατί θεωρώ ότι δεν πρέπει να μιλά για αγάπη, αφού την έχει προδώσει. Και με εκνευρίζει η γιαγιά μου που λέει ότι έχασε όλη της τη ζωή, ενώ ο παππούς την απατούσε. Από την άλλη, σκέφτομαι τι μπορούν να κάνουν οι άνθρωποι για την αγάπη. Βέβαια δεν ξέρω αν σήμερα είμαστε διατεθειμένοι να κάνουμε πολλά. Αισθάνομαι ότι σε αρκετές στιγμές της ζωής μας είμαστε σαν την Ιοκάστη: «Μην κοιτάμε προς τα πίσω. Και πάμε παρακάτω».

— Θέλω να μου σχολιάσετε την προσθήκη του Άικ για την κακοποιητική σχέση του Λάιου με την Ιοκάστη, όταν εκείνη παραδέχεται ότι έμεινε έγκυος στα 13 της, ενώ στη συνέχεια, όσο περνούσε ο καιρός, ο σύζυγός της δεν την ήθελε γιατί προτιμούσε τις πολύ νεότερές της.

Γ. Τ.: Άμα τα βάλεις κάτω, πράγματι έτσι βγαίνουν οι αριθμοί. Το θέμα είναι ότι ο Άικ το εντάσσει ξεκάθαρα αυτό το στοιχείο και το κάνει ξεχωριστό ζήτημα του έργου, ενώ πάνω σ' αυτό έρχεται να κουμπώσει και το θέμα των συγκαλύψεων. Έτσι κάνει το έργο φοβερά σύγχρονο και πολιτικό.

Γ. Ζ.: Αυτό το σημείο στο έργο αποτελεί μια μαρτυρία. Βλέπουμε μια γυναίκα που τόσα χρόνια έκρυβε αυτή την κακοποιητική συμπεριφορά και τώρα ήρθε η ώρα που δεν φοβάται να μιλήσει γι' αυτό. Το ότι αυτό παρουσιάζεται σε μια θεατρική σκηνή είναι κάτι πολύ όμορφο και θαρραλέο. Και οι λεπτομέρειες κάνουν πολύ ουσιαστικό το κείμενο. Καθώς την ακούς, σου σφίγγεται το στομάχι. Δεν θέλεις να ακούσεις άλλο, αλλά πρέπει να το κάνεις – γιατί συμβαίνει. Η περίπτωση του Λάιου αφορά μια υπόθεση παιδεραστίας, ουσιαστικά κατ' εξακολούθηση, από υψηλά ιστάμενο πρόσωπο, όπως αναφέρει και το κείμενο. Μάλιστα, πολλοί άνθρωποι ήξεραν και δεν μιλούσαν. Άλλωστε υπάρχει και η ατάκα του οδηγού «Όλοι υπηρετούμε μια ατζέντα» τότε ήταν του Λάιου, τώρα η δική σας», τόσο αληθινή και τόσο αφοπλιστική.

Δ. Φ.: Σκέφτομαι ότι το δικό μας βλέμμα πάνω στα πράγματα έχει αλλάξει γιατί έχουν αλλάξει οι εποχές. Όχι μόνο όσον αφορά το θέμα της Ιοκάστης, αλλά και για τα όσα διηγείται η Μερόπη όταν αφηγήεται τις απιστίες του συζύγου της: «Δεν μπορούσα να τον αφήσω. Ήμουν σχεδόν 30 ετών».

— Πιστεύετε ότι ο Οιδίποδας του Άικ είναι ένας ηγέτης διαφορετικός; Αποτελεί μια ελπίδα;

Γ. Τ. Ναι, για μένα είναι. Και γι' αυτό και είναι τόσο πικρό το γεγονός ότι έχει αυτή την κατάληξη. Πραγματικά προσπαθεί να αλλάξει τα πράγματα και σε κάνει να νιώθεις φοβερή αισιοδοξία που βλέπεις έναν άνθρωπο με αυτές τις πεποιθήσεις σε σχέση με τη σεξουαλικότητα του γιου του, που αγαπά πολύ την αλήθεια και που είναι ταυτόχρονα και τόσο αγαπητός στον κόσμο. Είναι τόσο κρίμα που αυτός ο άνθρωπος εντέλει καταστρέφεται.

Γ. Ζ.: Για μένα έχει πολύ ενδιαφέρον το ότι ξεκινάει από το αρχικό βίντεο της παράστασης με τον Οιδίποδα να ψάχνει το πιστοποιητικό γεννήσεώς του. Είναι τόσο ωραίο που βλέπουμε ένα πολιτικό πρόσωπο να φτάνει τόσο πίσω, στη μέρα που γεννήθηκε, ώστε να φανεί γυμνός στον κόσμο. Οι πολιτικοί κρύβονται πίσω από κελύφη, δεν μας φανερώνονται. Ενώ ο Οιδίποδας λέει: «Θα με δείτε γυμνό, είμαι εδώ για εσάς, δεν φοβάμαι να σας αποκαλυφθώ. Σας ακούω και έχω το θάρρος της γνώμης».

Δ. Φ.: Αυτό σκεφτόμουν κι εγώ. Και αναρωτιέμαι προς στιγμήν: μήπως να μην το έψαχνε; Αλλά, από την άλλη, δεν γίνεται, γιατί είναι τόσο δημοφιλής στον κόσμο ακριβώς για αυτό το στοιχείο του, τη φιλαλήθειά του.

— Πώς είναι η συνεργασία μεταξύ σας

Γ. Τ.: Θα κλείσουμε τον όγδοο χρόνο γνωριμίας μας. Ήμασταν μαζί στη σχολή, στο ίδιο έτος, και κάθε πρόβα είναι σαν να είμαστε στην πενήντημερη εκδρομή του σχολείου. Αν δεν υπήρχε αυτή η σύνδεση μεταξύ μας, δεν θα υπήρχε και το σκηνικό της αποτύπωσης. Συνεννοούμαστε με τα μάτια πάνω στη σκηνή. Κι αυτό δίνει δεύτερο και τρίτο επίπεδο στην επικοινωνία μας. Μερικές φορές, μάλιστα, δεν χρειάζεται καν ούτε το βλέμμα. Επίσης, με τον Γιώργο δουλέψαμε μαζί στις «Φοίνισσες», όπου υποδυθήκαμε πάλι τον Ετεοκλή και τον Πολυνείκη, ενώ το καλοκαίρι ήμασταν στον χορό στην «Αντιγόνη» του Ράσε. Οπότε είχαμε ήδη κυκλώσει τον μύθο μέσα από άλλα έργα.

Γ. Ζ.: Όταν μου ανακοίνωσαν ότι ο Πάννης και η Δανάη θα υποδύονται τα αδέρφια μου, νόμιζα ότι μου έκαναν πλάκα, ειλικρινά. Περνάμε όντως λες και είμαστε πενήντημερη. Υπάρχει τόσο χαρά μέσα στη δουλειά, και είμαστε συνεχώς εκεί ο ένας για τον άλλο, όχι μόνο σε ζητήματα που αφορούν το έργο.

Δ. Φ. : Μπαίνουν στο καμαρίνι και μου κρύβουν τα πράγματα! Περνάμε πολύ όμορφα! Έχουμε δεθεί τόσο πολύ, που τις προάλλες ήρθε η αδερφή μου να δει την παράσταση και τη ρώτησα «Πού είναι τα αδέρφια μου;». **Α**

«Η ΑΓΑΠΗ
ΕΙΝΑΙ ΕΝΑΣ
ΠΥΛΩΝΑΣ
ΤΟΥ ΕΡΓΟΥ
ΠΟΛΥ ΣΗ-
ΜΑΝΤΙΚΟΣ.
ΚΑΘΕ
ΦΟΡΑ ΠΟΥ
ΑΚΟΥΩ ΤΑ
ΛΟΓΙΑ ΤΟΥ
ΟΙΔΙΠΟΔΑ
ΠΡΟΣ ΤΗΝ
ΙΟΚΑΣΤΗ Η
ΕΚΕΙΝΑ ΤΗΣ
ΜΕΡΟΠΗΣ
ΣΤΗΝ
ΑΝΤΙΓΟΝΗ
ΣΥΓΚΙΝΟΥ-
ΜΑΙ!».

Γιάννης
Τσουμαράκης

Ημερολόγιο του

Όσλο

«Ο Ερρίκος Ίψεν, ο Παντελής Χορν κι ένας
Ελληνονορβηγός μπαίνουν σ' ένα καφέ. . .»

Μέρος Β'

**Η Κρυστάλλη
Γλυνιαδάκη
ταξιδεύει στο
Όσλο και μας
μεταφέρει στο
παρόν και την
ιστορία της
νορβηγικής
πρωτεύουσας**

Μέρος Β': Τι συνδέει τους δύο θεατρικούς συγγραφείς Ίψεν και Χορν στην Κριστιάνια του 1899; Πώς ένας δημοσιογράφος αποτυπώνει αυτή τη σχέση σήμερα; Και τι συμπεράσματα μπορεί να βγάλει κανείς για τη Νορβηγία και την Ελλάδα τού τότε και του τώρα απ' όλο αυτό;

Στο τέρμα της γραμμής 1 του μετρό του Όσλο προς τα δυτικά υπάρχει ένα εμβληματικό σημείο συνάντησης όλης της πόλης: το Φρογκνερσέτερεν. Γενιές και γενιές έχουν περάσει απ' αυτό το ιστορικό εστιατόριο, ακόμα και πριν από την ολοκλήρωση του μετρό το 1916. Εδώ έρχονται οι κάτοικοι της πόλης πριν και μετά τις βόλτες τους για τρέξιμο, πεζοπορία ή σκι αντοχής, για να πιουν έναν καφέ, μια μπίρα, να γιορτάσουν γενέθλια και γιορτές, αποφοιτήσεις και το konfirmasjon των παιδιών τους στα 15 τους, ή απλώς για να φάνε παραδοσιακά δίπλα στη φύση. (Σε περίπτωση που αναρωτιέστε, το konfirmasjon είναι μια τελετή ενηλικίωσης –τύπου Μπαρ Μισοβά–, που παλιά επιβεβαίωνε τη θέληση των εφήβων να παραμείνουν εντός της Νορβηγικής Λουθηρανικής Εκκλησίας, οπότε κι έπαιρναν το χρίσμα· από τα μέσα του 20ού αιώνα έχει χάσει το αμιγώς θρησκευτικό της πρόσημο κι έχει αποκτήσει κοσμικό χαρακτήρα για όσους δεν είναι χριστιανοί ή πιστοί γενικά).

Πίσω από το Φρογκνερσέτερεν απλώνεται η Μάρκα, τα δάση του Λεκανοπεδίου που περικλείουν το Όσλο και απλώνονται σε 1.700 τετραγωνικά χιλιόμετρα: έκταση λίγο μεγαλύτερη από ολόκληρη την Ανατολική Αττική. Μέσα τους θα βρεις λύγκες, ελάφια, άλκες και, φυσικά, ακούραστους πεζοπόρους που έχουν έρθει για ψυχαγωγία. Το επισημαίνω αυτό γιατί ίσως έτσι μπορεί να εξηγηθεί καλύτερα πώς, ένα βράδυ του 1899, ο θεατρικός συγγραφέας Παντελής Χορν –νεαρός αξιωματικός του Πολεμι-

κού Ναυτικού και μεθυσμένος ολίγον από τις μπίρες που είχε προσφέρει στο πλήρωμα του θωρηκτού «Μισούλης» ο πρόξενος της Ελλάδας στην Κριστιάνια (το Όσλο, δηλαδή)– πήρε μια άμαξα κι ανέβηκε ως το «δάσος [που] ήταν εκείνη την ώρα έρημο και τα διάφορα ξύλινα γραφικά εστιατόρια και καφενεία του όλα κλειστά», όπου βρήκε μπροστά του «ένα εξαίσιο ξανθό πλάσμα να μου λέει με γλυκιά φωνή κάτι φράσεις που εγώ βέβαια δεν καταλάβαινα, γιατί, εάν ήταν νεράιδα, θα τις είπε στην υπερκόσμια γλώσσα των στοιχειών του δάσους».

Η «νεράιδα» του ρομαντικού αξιωματικού ήταν, φυσικά, μια καθόλα φυσιολογική κάτοικος της Κριστιάνια, που έκανε, όπως είπαμε, τη βολτούλα της μέσα στη φύση. Λίγο το μεθύσι του Παντελή Χορν, λίγο το θάρρος εκείνης, λίγο το γεγονός ότι μπορούσαν να συνεννοηθούν μόνο με χειρονομίες και χαμόγελα («*Ποιος κουτός ποιητής είπε πως ο έρωτας είναι η πλήρης συνεννόησης δύο όντων; [...] Μιλούσαμε δύο διαφορετικές γλώσσες. Κι όμως μου φαίνεται πως ακριβώς αυτό θα είναι ο αληθινός έρωτας*») η νεράιδα παίρνει τον Χορν και τον πάει σπίτι της, στην πόλη, να γνωρίσει τον πατέρα της «έναν ηλικιωμένο, παλιό ναυτικό, βαρύ στην κίνησή του από την ποδιά και τους ρευματισμούς, [που] κάπνιζε σε μια πολυθρόνα ξαπλωμένος την πίπα του». Να μην τα πολυλογούμε, ήπιαν όλοι μαζί –πατέρας ναυτικός, που συνεννοούνταν εντέλει με τον Χορν στα ιταλικά και τα γαλλικά, κόρη-νεράιδα, μητέρα «*ιψενική νοικοκυρούλα*» (λόγια του Χορν, όχι δικά μου– και ο Παντελής Χορν βρέθηκε να περνάει το βράδυ στον καναπέ της οικογένειας.

Από εκείνο το βράδυ, και για όσες μέρες έμεινε το πλοίο στην Κριστιάνια, ο Χορν έκανε καθημερινά παρέα μαζί τους. Μέχρι και τον Ίψεν τού γνώρισε

η νεαρή «Λώρα», στο καφέ Γκραντ, όπου ο δραματουργός σύχναζε καθημερινά για να πιει την μπίρα του και να διαβάσει τις εφημερίδες του. «*[...] δεν του ξέφευγε κοινωνικό σκάνδαλο ή γεγονός της ημέρας, απ' αυτά που διάβαζε στις εφημερίδες ή του διηγούντο οι φίλοι του. Όλα αυτά ήταν οι σπόροι που μέσα στη μεγάλη του ποιητική φαντασία γεννοβολούσαν και μας έδωσαν τ' αθάνατα δημιουργήματά του*», θα γράψει 34 χρόνια αργότερα, το 1933, ο Χορν στα «*Παναθήναια*»: μνηαίον εικονογραφημένον περιοδικόν, σε δύο άρθρα με τον τίτλο «*Στη χώρα του Ίψεν*».

Όλα αυτά εγώ τα ξέρω λόγω της ακάματης περιέργειας του φίλου μου Αλέξανδρου Ζλατάνου Ίψεν, Ελληνονορβηγού συγγραφέα, δημοσιογράφου και πολιτικού. Ο Αλέξανδρος έχει πάθος με παλιές αφίσες και λιθογραφίες, τις οποίες εντοπίζει και συλλέγει («*έχω και μία του Βακιρτζή!*») λέει με περηφάνια). Ψάχνοντας, λοιπόν, στο διαδίκτυο βρήκε μια γελοιογραφία που του άρεσε, εξώφυλλο κάποιας παλιάς εφημερίδας, που σατίριζε τα αθηναϊκά τεκτονόμενα με τρόπο που του φάνηκε πολύ σύγχρονος. Ο Αμερικανός πωλητής της του έστειλε το τεύχος, που είχε ξεμείνει στο σπίτι από το 2011.

«Ένα βράδυ βαριόμουν λίγο κι είπα να την ξεφυλλίσω, να δω τι έγραφαν κιόλας εκείνη την εποχή στην Αθήνα. Κι ένα από τα άρθρα της τιτλοφορούνταν «*Ταξίδι στη χώρα του Ίψεν*», υπογραφή: Παντελής Χορν. Εγώ τον Χορν δεν τον ήξερα καθόλου, ούτε τον γιο του τον Δημήτρη –στη Νορβηγία έχω μεγαλώσει. Ρώτησα όμως τη μητέρα μου και μου εξήγησε ότι ήταν σημαντικός θεατρικός συγγραφέας του πρώτου μισού του 20ού αιώνα, μαζί με τον Ξενοπούλο. Μου έκανε φοβερή εντύπωση η γραφή του, η γλαφυρότητά της, αλλά και το γεγονός ότι μπορούσα να αναγνωρίσω τοπόσημα της πόλης μου στα λόγια του – παρόλο που ο Χορν ►

Είναι στο χέρι μας να μην είναι στο χέρι τους

Ο Γιάννης Μαστροκώστας εξηγεί τον σκοπό της πρωτοβουλίας της Παπαστράτος για την αποτροπή πρόσβασης των ανηλίκων σε προϊόντα καπνού και νικοτίνης

Της ΧΑΡΑΣ ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΠΟΥΛΟΥ

Ο επικεφαλής Εταιρικών Υποθέσεων της Philip Morris Κύπρου, Γιάννης Μαστροκώστας, μιλάει στην **ATHENS VOICE** για τη στρατηγική υλοποίησης της πρωτοβουλίας «Είναι στο χέρι μας να μην είναι στο χέρι τους» και το αποτύπωμα που επιθυμούν να αφήσουν η Παπαστράτος και η Philip Morris Κύπρου προς όφελος της κοινωνίας.

Ποιο ήταν το βασικό κίνητρο που οδήγησε την Παπαστράτος να αναλάβει την πρωτοβουλία «Είναι στο χέρι μας να μην είναι στο χέρι τους»;

Στην Παπαστράτος, εδώ και 95 χρόνια, έχουμε αποδείξει στην πράξη πως πιστεύουμε ουσιαστικά στην κοινωνική προσφορά και τη συνένωση δυνάμεων. Βασικό και μοναδικό μας κίνητρο για την υλοποίηση της πρωτοβουλίας «Είναι στο χέρι μας να μην είναι στο χέρι τους» είναι η προστασία των ανηλίκων – στόχος που θα επιτευχθεί μόνο αν τα προϊόντα καπνού και νικοτίνης μείνουν μακριά από τα χέρια τους. Πρόκειται για ένα ζήτημα κουλτούρας και ευθύνης που μας αφορά όλους και γι' αυτόν τον λόγο έχουμε συμπράξει με το υπουργείο Υγείας και το υπουργείο Ψηφιακής Διακυβέρνησης & Τεχνητής Νοημοσύνης. Κάνουμε σημαντικά βήματα προς τη σωστή κατεύθυνση για μια υπεύθυνη λειτουργία της αγοράς.

Το ζήτημα της πρόσβασης των ανηλίκων σε προϊόντα καπνού και νικοτίνης παραμένει μια σύνθετη κοινωνική πρόκληση. Πώς το προσεγγίζει η Παπαστράτος και ποιοι είναι οι βασικοί πυλώνες της πρωτοβουλίας σας;

Οι πυλώνες στους οποίους βασίζεται η πρωτοβουλία μας είναι τρεις και αλληλένδετοι μεταξύ τους: Η εφαρμογή υπεύθυνων πρακτικών σε όλη την εφοδιαστική αλυσίδα, που ενισχύεται με την εκπαίδευση των περίπου 20.000 λιανοπωλητών σε όλη την Ελλάδα. Η κοινωνική ευαισθητοποίηση μέσω της καμπάνιας ενημέρωσης υπό την αιγίδα του υπουργείου Υγείας και του υπουργείου Ψηφιακής Διακυβέρνησης & Τεχνητής Νοημοσύνης που «έτρεξε» το προηγούμενο διάστημα, και συνεχίζουμε. Καθώς και η αξιοποίηση της τεχνολογικής καινοτομίας, με την Παπαστράτος να μοιράζεται τεχνογνωσία και να συμμετέχει στην ανάπτυξη «έξυπνων» τεχνολογικών εργαλείων για την εξακρίβωση της ενηλικότητας σε όλα τα κανάλια πώλησης, φυσικά και ψηφιακά. Η συμβολή του υπουργείου Ψηφιακής Διακυβέρνησης & Τεχνητής Νοημοσύνης είναι κομβική, έτσι ώστε όλες οι εταιρείες και η εφοδιαστική αλυσίδα να εφαρμόσουν τα εργαλεία ελέγχου ενηλικότητας που πλέον είναι διαθέσιμα από την Πολιτεία. Γνωρίζουμε ότι για να πετύχουμε τον στόχο μας χρει-

άζεται προσήλωση και αποφασιστικότητα, καθώς η πρωτοβουλία αυτή είναι μέρος της μακροπρόθεσμης στρατηγικής μας για έναν κόσμο χωρίς τσιγάρο και όχι μία μεμονωμένη δράση.

Κάποιοι ίσως αναρωτιούνται γιατί η Παπαστράτος επενδύει σε μια τέτοιου είδους πρωτοβουλία, που ουσιαστικά περιορίζει μια μελλοντική βάση καταναλωτών. Ποια είναι η επιχειρηματική λογική πίσω από αυτή την επιλογή για την Παπαστράτος;

Τα προϊόντα καπνού και νικοτίνης αφορούν αποκλειστικά τους ενήλικους καπνιστές, ούτε τους πρώην καπνιστές ούτε τους μη καπνιστές και πολλώ δε μάλλον τους ανηλίκους. Αυτό πρέπει να είναι ξεκάθαρο. Ωστόσο, εμείς μπορούμε να φτάσουμε μέχρι ένα σημείο. Έχει και η Πολιτεία τον δικό της ρόλο, ώστε να διασφαλίζει την ορθή νομοθέτηση και τον έλεγχο της αγοράς. Και ευτυχώς, σήμερα, η αυστηροποίηση των μέτρων και των ελέγχων είναι πολύ μεγαλύτερη σε σχέση με το παρελθόν. Για εμάς είναι πολύ σημαντικό αυτή η πρωτοβουλία να αφήσει πίσω της ένα ουσιαστικό αποτύπωμα για όλους. Συνεπώς είναι απολύτως αυτονόητο να λέμε όχι σε αυτούς τους «μελλοντικούς» καταναλωτές.

Πώς εισέπραξαν οι λιανοπωλητές την ανάγκη αυστηροποίησης των πρακτικών ελέγχου της ηλικίας; Υπήρξαν αντιστάσεις ή επικράτησε μια θετική διάθεση για συνεργασία;

Καμία πρωτοβουλία δεν μπορεί να υλοποιηθεί αν δεν υπάρχει η θετική διάθεση και η συνεργασία με τους λιανοπωλητές –καθώς αποτελούν αναπόσπαστο κομμάτι αυτής της αλυσίδας– οι οποίοι στηρίζουν την πρωτοβουλία. Για αυτόν ακριβώς τον λόγο «τρέξαμε» μια πολύ στοχευμένη έρευνα με την εταιρεία ερευνών MRB, η οποία ανέδειξε πως το 98% των ερωτηθέντων λιανοπωλητών αντιλαμβάνεται πόσο σημαντικό είναι να αποτραπεί η πρόσβαση των ανηλίκων στα προϊόντα καπνού και νικοτίνης.

Με δεδομένο ότι η συνεργασία κράτους και βιομηχανίας φαίνεται πλέον πιο συντονισμένη, εκτιμάτε ότι έχουν ωριμάσει οι συνθήκες έτσι ώστε ο κόσμος να δεχθεί νέες, πιο αυστηρές και τεχνολογικά προηγμένες λύσεις για την προστασία των ανηλίκων;

Θεωρώ ότι το μεγαλύτερο μέρος της κοινωνίας αντιλαμβάνεται το νόημα αυτής της πρωτοβουλίας και δεν την εισπράττει ως μια μορφή «τιμωρίας». Είναι έτοιμη να δεχθεί λύσεις που θα φέρουν απτά αποτελέσματα. Όπως φάνηκε και από την έρευνα της MRB, το 92% των πολιτών αναγνωρίζει ότι η αποτροπή της πρόσβασης των ανηλίκων σε προϊόντα καπνού και νικοτίνης είναι συλλογική υπόθεση.

Για αυτό, άλλωστε, από πλευράς μας επενδύσαμε στην ενημέρωση και την κοινωνική ευαισθητοποίηση. Στο πρακτικό σκέλος, η Παπαστράτος έχει διαμορφώσει ένα ολοκληρωμένο πλαίσιο ελέγχων και διαδικασιών στα 51 σημεία πώλησης των συνεργατών της, όπου πραγματοποιούνται αυστηροί έλεγχοι ενηλικότητας, ενώ κάθε online παραγγελία συνοδεύεται από έλεγχο ενηλικότητας από την αρχή ήδη της λειτουργίας του εμπορικού μας site, το 2016.

Κλείνοντας, θα ήθελα να υπογραμμίσω ότι είναι ευθύνη όλων μας ώστε κανένα προϊόν καπνού ή νικοτίνης να μη βρίσκεται σε χέρια ανηλίκων, στα χέρια των παιδιών μας.

Βασικό και μοναδικό μας κίνητρο για την υλοποίηση της πρωτοβουλίας «Είναι στο χέρι μας να μην είναι στο χέρι τους» είναι η προστασία των ανηλίκων, στόχος που θα επιτευχθεί μόνο αν τα προϊόντα καπνού και νικοτίνης μείνουν μακριά από τα χέρια τους

πολλές φορές θυμόταν τα ονόματά τους λάθος: το Χολμενκόλεν το λέει, ας πούμε, Οφρενκόλεν. Το άρθρο υποσχόταν πως θα συνέχιζε η ιστορία στο επόμενο τεύχος. Αποφάσισα, λοιπόν, να το εντοπίσω».

Η έρευνα του Αλέξανδρου από τη Νορβηγία δεν ήταν συστηματική και πέρασε αρκετός καιρός μέχρι να εντοπιστεί το άλλο μισό, παρόλο που τελικά χρειάστηκε ένας και μοναδικός άνθρωπος-κλειδί για να το βρει σχεδόν εν μία νυκτί: η καθηγήτρια θεατρολογίας του ΑΠΘ και γνώστρια του Ίψεν, Άννα Σταυρακοπούλου. Συναντήθηκαν με τον Αλέξανδρο και τον γιο του το Πάσχα που μας πέρασε στην Αθήνα και το επόμενο κιόλας πρωί, ενώ οι δύο Νορβηγοί ανέβαιναν στον Λυκαβηττό (how typical), ο Αλέξανδρος έλαβε στο κινητό του το PDF του δεύτερου άρθρου, όπου ο Χορν ανέφερε και τον ίδιο τον τρίτο ξάδερφο του προπάππου του (ακούγεται μακρινή η συγγένεια, αλλά είναι πολύ σπάνιο το όνομα Ίψεν σήμερα και όσοι το φέρουν προέρχονται από μία και μοναδική οικογένεια, μαζί και ο διάσημος θεατρικός συγγραφέας).

«**Την άλλη μέρα το απόγευμα** η Λώρα με οδήγησε στο καφενείο εκείνο. Όταν πήγαμε, δεν είχε έρθει ακόμη [ο Ίψεν]. Ρωτήσαμε όμως το γκαρσόν κι αμέσως μας έδειξε σε μια γωνιά ένα τραπέζι-κλειδί που είχαν φυλάξει για τον μεγάλο συγγραφέα. Ήταν το συνηθισμένο του τραπέζι, όπου ερχόταν και καθόταν κάθε μέρα. [...] Σε λίγο ακούστηκε κάποιος ψίθυρος. Ένωθε κανείς πως κάτι συνέβαινε. Αμέσως είδαμε από την πόρτα να μπαίνει με βήμα αργό ο Ίψεν και να πηγαίνει στο τραπέζι του. Το γκαρσόν του έφερε ένα ποτήρι μεγάλο μπίρα και αρκετές εφημερίδες. Ρούφηξε λίγη μπίρα άναψε την πίπα του και άρχισε να ξεφυλλίζει τις εφημερίδες. Δίκαια η φήμη μας είχε εις την Ελλάδα φέρει και διαβάσαμε ότι ήταν φοβερός εφημεριδοφάγος. Το έβλεπα τώρα με τα ίδια μου τα μάτια. Έπειτα μου είπε και ο πατέρας της Λώρας πως δεν άφηνε ούτε την παραμικρή είδηση, ούτε και αυτά τα ενοικιαστήρια, που λέει ο λόγος, γιατί από όλα αυτά μπορούσε να βρει μια υπόθεση ή να δημιουργήσει έναν τύπο ή έναν χαρακτήρα. Λένε πως ιστορικά πολύ λίγο είχε διαβάσει και εάν είχε τυχόν διαβάσει δεν τα θυμότανε καθόλου, μα δεν του ξέφευγε κοινωνικό σκάνδαλο ή γεγονός της ημέρας απ' αυτά που διάβαζε στις εφημερίδες ή του διηγούντο οι φίλοι του. Όλα αυτά ήσαν οι σπόροι που μέσα στη μεγάλη του ποιητική φαντασία γεννοβολούσαν και μας έδωσαν τ' αθάνατα αριστουργήματά του».

Οι Νορβηγοί, λόγω των κοινωνικών κινημάτων και του σχετικού φιλελεύθερου συντάγματος της χώρας τους, διατηρούσαν υψηλά επίπεδα εμπιστοσύνης στην κοινωνία τους ήδη από τον 19ο αιώνα

Ο Παντελής Χορν ίσως υπερέβαλλε λίγο στη σημασία του καφενείου του ξενοδοχείου Γκραντ (γιατί περί αυτού επρόκειτο) στη δημιουργική φαντασία του Ίψεν: τα περισσότερά του «αθάνατα αριστουργήματα» τα είχε γράψει στο εξωτερικό, στη Γερμανία και την Ιταλία, και μόνο τέσσερα από αυτά θα γράφονταν στην Κριστιάνια μετά την τελική επιστροφή του στη χώρα. Το 1899, εξάλλου, όταν ο Χορν τον είδε για πρώτη και τελευταία φορά, ο Ίψεν θα εξέδιδε το τελευταίο έργο της ζωής του, το «*Όταν ξυπνήσουμε εμείς οι νεκροί*». Αλλά, κατά τ' άλλα, πολλά από αυτά που γράφει ο νεαρός αξιωματικός του Ναυτικού συμπίπτουν μ' αυτά που μαθαίνω από τον υπεύθυνο του μουσείου Ίψεν στο Όσλο, που με ξεναγεί στο τελευταίο σπίτι του θεατρικού συγγραφέα: όντως πήγαινε στο καφέ Γκραντ κάθε μέρα, στις 11 ακριβώς: όντως διάβαζε μόνο εφημερίδες, γερμανικές και ιταλικές: όντως έπινε μπίρα, ειδική εισαγωγή από τη Γερμανία για τον ίδιο: όντως καθόταν στο ίδιο τραπέζι και δεν τον ενοχλούσε απολύτως κανείς.

Αν ποτέ βρεθείτε στο Όσλο και σας αρέσει έστω και λίγο η λογοτεχνία, μια επίσκεψη στο μουσείο Ίψεν αξίζει τον κόπο: το σπίτι του έχει διατηρηθεί όπως ήταν κατά τον θάνατό του το 1906 και τον θάνατο της γυναίκας του, Σουζάνας, το 1914, έπειτα από προσπάθειες των ιψενόφιλων να ανακαινίσουν τον χώρο και να ανακτήσουν διάφορα έπιπλα που είχαν πουληθεί εδώ κι εκεί: ο χώρος είχε γίνει για πολλά χρόνια οδοντιατρείο και η μπανιέρα του Ίψεν είχε βρεθεί στη φάρμα κάποιου αγρότη ως ποτίστρα για τα ζωντανά του. Όλα αυτά αποκαταστάθηκαν, όπως και το γραφείο του, τα έπιπλά του, το τεράστιο πορτρέτο του ανταγωνιστή του, Αυγούστου Στρίντμπεργκ, που ήταν κρεμασμένο πίσω από την πλάτη του, πάνω από το τζάκι του γραφείου του, για να τον κρατάει πάντα σε επιφυλακή κι εγρήγορση. Και το πιάνο του σπιτιού, στο οποίο δεν έπαιζε κανείς –στον Ίψεν, λέει, δεν άρεσε καθόλου η μουσική, «*αυτή η φασαρία*»– εκτός από τον φίλο του Έντβαρντ Γκριγκ, που ερχόταν καμιά φορά επίσκεψη. Θα δείτε τη ρεντιγκότα του, το χαρακτηριστικό νήπιγλο καπέλο του, τα μετάλλιά του...

Μεταξύ αυτών και το παράσημο του Τάγματος του Μετζίτιέ της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας. Ο Ίψεν το απαίτησε και το απέκτησε με τρόπο και για λόγο σχεδόν αστείο: επειδή παρέστη το 1869 στα επίσημα εγκαίνια της διώρυγας του Σουέζ από τον νεοαναγνωρισθέντα χεδίβη της Αιγύπτου Ισμαήλ Πασά (εγγονό του Μεχμέτ Αλί της Καβάλας και γιο του τρομερού, για εμάς, Ιμπραήμ). Έναν χρόνο αργότερα, έγραφε στον δαιμόνιο Αρμενο-αιγύπτιο διπλωμάτη, και εκλεκτό του βασιλιά της Σουηδίας, Οχάν Ντεμιργκιάν: «*Ως εκπρόσωπος της Νορβηγίας στα εγκαίνια της Διώρυγας του Σουέζ, πρέπει να είμαι μεταξύ εκείνων που θα παρασημοφορηθούν από την Αυτού Υψηλότητά του τον Χεδίβη [...] μια τιμή ιδιαίτερα κολακευτική για μένα και, επιπλέον, το μεγαλύτερο δυνατό πλεονέκτημα στην εδραίωση της λογοτεχνικής μου θέσης στη Νορβηγία. Θα με βοηθούσε επίσης να αντισταθμίσω την περιφρόνηση που υπέστην στη χώρα μου, που απένειμε το παράσημο του Σαιντ Όλφ σε τόσοι καλλιτέχνες, ζωγράφους, συνθέτες και μουσικούς, παραμελώντας με*». Ο Ντεμιργκιάν όντως μετέφερε την επιθυμία του στον χεδίβη, που του έστειλε εντέλει το μετάλλιο του –μαζί με άλλα 299 που μοίρασε σε όσους παρευρέθηκαν στα εγκαίνια της Διώρυγας– έξι μήνες αργότερα κι αφού ο Ντεμιργκιάν είχε κλειστεί σε ψυχιατρικό άσυλο ως τρελός για να περιοριστεί η αχαλίνωτη μανία του να υφαίνει πλεκτάνες μες στην κυβέρνηση της Αιγύπτου. Όπως και να 'χει, ο Ίψεν πολύ το χάρηκε αυτό του το μετάλλιο, που φυσικά καμία επιρροή δεν είχε στην εδραίωση της θέσης του στο νορβηγικό λογοτεχνικό κατεστημένο. Του άρεσε όμως πολύ, όπως

όλα του τα παράσημα: οι φίλοι του τον κορόιδευαν που συχνά τα φορούσε μέχρι και μες στο σπίτι του.

*

Εν πάση περιπτώσει, ας αφήσουμε τον Ίψεν και τις ιδιοτροπίες του (για τις οποίες μπορούν να γραφτούν μια σειρά από ξεχωριστά άρθρα) κι ας πάμε πάλι πίσω στο σύγχρονο Όσλο και τον νεαρό ελληνικής καταγωγής συγγενή του. Μετά την ανακάλυψη της σχέσης του Παντελή Χορν με το Όσλο, ο Αλέξανδρος –ως αρχισυντάκτης πολιτικού ρεπορτάζ του περιοδικού «*Μινέρβα*»– αποφάσισε να φτιάξει ολόκληρο βίντκαστ για την αναπάντεχη αυτή σύνδεση της μιας του πατρίδας με την άλλη. «*Ήθελα να δείξω στους Νορβηγούς πως είναι να έρχεται κάποιος από το εξωτερικό στο Όσλο του 1899 και να περιγράφει πράγματα που έχουν σχέση με το σήμερα: τα μέρη, τις συνήθειες, τους χαρακτήρες. Πράγματα ακόμα και σήμερα αναγνωρίσιμα*».

Όπως η εξής περιγραφή που παραθέτει ο Χορν, αφού έχει αποχωρήσει ο Ίψεν από το καφέ Γκραντ: «*Όσο περνούσε η ώρα και νύχτωνε, όλο κι ερχόταν κόσμος. Χαρούμενοι φοιτητές και φοιτήτριες, όλοι με τα ίδια ομοιόμορφα σκουφάκια, και άλλος, παντός είδους, κόσμος. Για μια στιγμή νόμισα πως βρίσκομαι στην Αθήνα [...] Μα γρήγορα κατάλαβα πως είχα λάθος. Εκεί οι άνθρωποι δε συζητούσαν σοβαρά σαν Ρωμαίοι συγκλητικοί, ούτε είχαν καμιά όρεξη να λύσουν μέσα σ' ένα βράδυ όλα τα σπουδαία πολιτικά ζητήματα. Δεν ήξερα τη γλώσσα τους, μα εύκολα καταλάβαινα από τη χαρούμενη όψη τους και από τις κινήσεις τους, από τα συνεχή και ανοιχτόκαρδα γέλια τους, πως εκεί μέσα όλοι μαζί, άνδρες και γυναίκες, κάθε άλλο παρά συζητούσαν σοβαρά, μα χαιρόντουσαν τη ζωή και προσπαθούσαν με εύθυμες κουβέντες να περάσουν όσο το δυνατόν καλύτερα [...] Ίσως κι εκεί οι άνθρωποι είναι καφενόβιοι, μα δεν πάνε στο καφενείο για να πλήξουν, να μελαγχολήσουν και να λύσουν το Ανατολικό ζήτημα, μα για να βρει ο ένας φίλος τον άλλο, και εκεί, όλοι με αγάπη, χωρίς γκρίνιες, να χαρούν τις λίγες ώρες που θα περάσουν μαζί*».

Κοίτα να δεις, σκέφτομαι, οι Νορβηγοί ήταν το αντίθετο του μίζερου ακόμα κι όταν η χώρα τους ήταν πάμφτωχη. Έχουμε όλοι την εντύπωση πως η κοινωνία τους λειτουργεί τόσο καλά και οι άνθρωποι είναι ειλικρινείς και γεμάτοι εμπιστοσύνη ο ένας προς τον άλλον και προς το κράτος τους επειδή ζουν σε μια χώρα τόσο εύρωστη: Τα πετρέλαια, λέμε συχνά. Μα εδώ φαίνεται ότι και σε εποχές που η Νορβηγία έχανε πάνω από το 1/3 του πληθυσμού σε μετανάστευση προς τις Ηνωμένες Πολιτείες λόγω φτώχειας, θρησκευτικής καταπίεσης και έλλειψης φθηνής καλλιεργήσιμης γης –στα τέλη του 19ου αιώνα– οι Νορβηγοί δεν ήταν μίζεροι, ούτε τρόγανε τις σάρκες τους κι ο ένας τον άλλον. Δεν προέυονταν με το «ποιος είναι αυτός;» και το «ξέρεις ποιος είμαι εγώ;» ούτε με το «ή μαζί μας ή εναντίον μας». Αντιθέτως, λόγω των κοινωνικών κινημάτων και του σχετικά φιλελεύθερου συντάγματος της χώρας τους, διατηρούσαν υψηλά επίπεδα εμπιστοσύνης στην κοινωνία τους ήδη από τον 19ο αιώνα. Αυτή η παράδοση, σε συνδυασμό με το μεταπολεμικό «νορβηγικό μοντέλο» (περισσότερα γι' αυτό σε μελλοντική καταγραφή) οδήγησε σε κάτι που στη χώρα μας φαντάζει απίστευτο: να μη σφραγιστεί καμία κυβέρνηση και κανένας δημόσιος λειτουργός τον πακτωλό των χρημάτων που έφερε η ανακάλυψη του πετρελαίου στις δυτικές ακτές της χώρας τη δεκαετία του 1960.

Αλλά για όλα αυτά χρειάζεται ένα ολόκληρο νέο άρθρο. Παρόλο που θραύσματα αυτής της πολύτιμης αξίας της εμπιστοσύνης εντόπισε ακόμα και ο Παντελής Χορν το μακρινό 1899. **A**

kaizen

GAMING

Τεχνολογία. Καινοτομία. Ανάπτυξη.
Παγκόσμιο Αποτύπωμα. Κοινωνική Προσφορά.

Μια από τις κορυφαίες Gametech εταιρείες στον κόσμο,
με ισχυρή παρουσία σε τέσσερις ηπείρους.

Με όραμα που εμπνέει, ξεκάθαρη στρατηγική και
δέσμευση για διαρκή εξέλιξη.

 kaizengaming.com

ΝΙΚΟΣ ΠΟΡΤΟ ΚΑΟ ΓΛΟΥ

Χαίρομαι που δεν κατέληξα σοφός

Με το νέο του άλμπουμ «Ανάμεσα» ανανεώνει το ελληνικό τραγούδι, στήνει γέφυρα ανάμεσα σε γενιές, ήχους, εποχές και αποδεικνύει ξανά πως η ακρόαση είναι η μεγαλύτερη τέχνη του δημιουργού. Πριν βρεθεί «Ανάμεσα σε φίλους» στο Παλλάς, ταξιδέψαμε μαζί του ακούγοντας και μιλώντας.

Του ΔΗΜΗΤΡΗ ΑΘΑΝΑΣΙΑΔΗ

Νίκος Πορτοκάλογλου γύρισε στη δισκογραφία έπειτα από οκτώ χρόνια, αλλά στην πραγματικότητα δεν σταμάτησε ποτέ. Το Μουσικό Κουτί κράτησε συντροφιά στους ανθρώπους που ήθελαν να δουν στην τηλεόραση κάτι που να διαφέρει χωρίς να είναι δήθεν. Αλλά κράτησε κι εκείνον σε μια διαρκή άσκηση: νέοι ήχοι, νέοι άνθρωποι, νέοι τρόποι να στήνεις μια μπάντα. Από αυτό το ψάξιμο ακούγεται να προέκυψε το **«Ανάμεσα»**.

Σε μια εποχή αυτοθαυμασμού, εκείνος τολμά να τσαλακώσει την εικόνα του με στίχους οδυνηρά ειλικρινείς και ήχους προσεκτικά πολυσυλλεκτικούς. Ακούγοντας και διαβάζοντας κανείς τους στίχους του διακρίνει «άλυτα προβλήματα». Είναι έτσι; Ποια είναι αυτά; Πώς τα αντιμετωπίζει; **«Έχεις δίκιο, στα τραγούδια μου υπάρχουν περισσότερες ερωτήσεις παρά απαντήσεις. Το ίδιο συμβαίνει και στη ζωή μου. Παλιότερα φανταζόμουν πως μεγαλώνοντας θα γινόμουν κάποια στιγμή ένας σοφός γέροντας που θα είχε απαντήσει σε όλα τα βασικά ερωτήματα και θα είχε κατακτήσει τη νιρβάνα. Πλησιάζω τα εβδομήντα και τα ερωτήματα, αντί να λιγοστεύουν, τελικά πληθαίνουν. Και αγριεύουν. Τα υπαρξιακά κυρίως. Δεν ξέρω αν ακούγεται τρελό, αλλά μάλλον χαίρομαι που δεν κατέληξα σοφός –και κυρίως γέροντας– μέχρι τώρα τουλάχιστον. Γιατί, όπως έλεγε ο Γκράχαμ Γκριν “οι αμφιβολίες μάς κρατάνε ζωντανούς”**», απαντά ο Νίκος Πορτοκάλογλου.

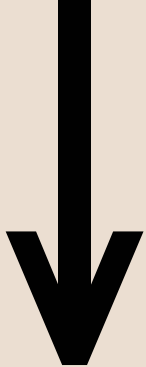
Παρατηρώ το εξώφυλλο, που φιλοτέχνησε ο εικαστικός Αχιλλέας Ραζής, πριν πατήσω play. Μια πορτοκαλιά ανάμεσα σε δύο πολυκατοικίες. Τόσο αθηναϊκό όσο κι εκείνη η παρέα του Νίκου Πορτοκάλογλου, που στα τέλη των 70s εξέφραζε τις εφηβικές της ανησυχίες τριγυρώντας κι ανεβάζοντας αυτοσχέδια θεατρικά έργα, μικρά σκετς με ζωντανή μουσική σε μικρά «καφωδεία» της πόλης και πνευματικά κέντρα. Εκπέμπει ακόμα SOS μέσα από τα τραγούδια, όπως έκανε στο ξεκίνημά του; **«Χρειάστηκε να περάσουν πολλά χρόνια για να καταλάβω πως όταν πρωτόπιασα την κιθάρα στην εφηβεία μου και άρχισα μανιωδώς να γράφω τραγούδια, είχα βρει το σωσίβιό μου μέσα σ’ ένα σπίτι όπου οι γονείς μου υπέφεραν από σοβαρά προβλήματα υγείας. Υπήρχε γύρω μου, χωρίς να το συνειδητοποιώ τότε, η αγωνία του θανάτου και η μουσική, η δημιουργία ήταν το μαγικό φίλτρο της ζωής. Σε όλη μου τη διαδρομή δεν σταμάτησα να γράφω, άλλοτε καλύτερα κι άλλοτε χειρότερα τραγούδια, από μια βαθιά ανάγκη να μοιραστώ τις αγωνίες μου αλλά και τις χαρές, την αγάπη και την ευγνωμοσύνη μου γι’ αυτό το θαύμα που λέγεται ζωή. Ξέρω πολύ καλά από εφιάλτες και σκοτάδια, γι’ αυτό πάντα λαχταρούσα το φως. Όπως λέω στο “Νυχτερινό” του νέου δίσκου: “Ναι, το ξέρω, δεν μπορώ το σκοτάδι να νικήσω, μα τη νύχτα προσπαθώ λίγο ακόμη να φωτίσω”**», εκμυστηρεύεται και δίνει πάσα για το άλμπουμ.

Τα **«Νέα φτερά»** ανοίγουν το άλμπουμ και δίνουν την ώθηση που χρειάζεται κάθε opening track. **«Όταν όλοι γύρω τρέχουν και χάνονται / Και πίσω σ’ αφήνουν / Και δεν πιστεύεις πια ποτέ σου κανέναν / Και δεν πας πουθενά / Όταν όλα όσα ήξερες περνάνε / Και τα ίχνη τους σβήνουν / Μήπως είν’ ώρα να αφήσεις κι εσύ την παλιά σου φωλιά; / Όταν όλοι πια βαριούνται και βουλιάζουν / Και στον πάτο σε παίρνουν / Και δεν αντέχεις να σηκώσεις κεφάλι / Να κοιτάξεις ψηλά / Κι όταν κανένας δεν ακούει πια κανέναν / Κι όλοι όλα τα ξέρουν / Μήπως είν’ ώρα να αλλάξεις κι εσύ τα παλιά σου φτερά;»** Με την απέριτη γραφή που έφερε στη στιχουργική του ελληνικού τραγουδιού ο Νίκος Πορτοκάλογλου, ένα ρυθμικότατο riff, τα έγχορδα των String Demons, το σχήμα που δημιούργησαν τα αδέρφια Κωνσταντίνος και Λυδία Μπουντούνη μεταπηδώντας από την κλασική μουσική στο heavy metal και την εγχώρια μουσική παράδοση, το ρεφρέν ξεσπά: **«Ωρα να φύγεις / Ωρα να βγεις στον δρόμο ξανά / Ωρα να φύγεις (ώρα ν’ ανοίξεις) / Ωρα για νέα φτερά»**. Η Βίκυ Καρατζόγλου και ο Βύρωνας Τσουράπης ενώνουν τις φωνές τους κι έχεις καταλάβει ότι εδώ έχεις να κάνεις με τη δουλειά ενός ανθρώπου που έχει μάθει να ακούει πριν παίξει. Μάστορας του ήχου, ο Νίκος Πορτοκάλογλου ισορροπεί ανάμεσα στο ροκ που αγάπησε όταν απέκτησε την πρώτη του κιθάρα, μελετώντας μόνος του τραγούδια των Rolling Stones, Beatles, Τζίμι Χέντριξ, Μπομπ Ντίλαν, και στις κλίμακες της Ανατολής, που πήρε το «ρίσκο» να φέρει στην Ελλάδα με τους Φατμέ όταν το ημερολόγιο έδειχνε 1985 και οι «φρασαίοι» ήταν αγέννητοι.

Το άλμπουμ, που έχει πολλά φυσικά όργανα και πραγματικά παιχνίματα, γεννήθηκε στο Portokalí, τον προσωπικό του χώρο, και είναι φτιαγμένο με τον ρυθμό εκείνου που δεν έχει τίποτα να αποδείξει. Η επιστροφή του Χρυσόστομου Μουράτογλου στην παραγωγή σε βάζει στο trip να παρατηρείς κάθε λεπτομέρεια. Αυτό που έχει ενδιαφέρον είναι ότι δεν θυμίζει τις προηγούμενες συνεργασίες τους. Δεν είναι τόσο ροκ όσο τα **«Παιχνίδια με τον Διάβολο»**, δεν είναι τόσο pop όσο η **«Δίψα»**. Γιατί επέλεξαν να συνεργαστούν ξανά και πώς απέφυγαν τα κλισέ; **«Ο Χρυσόστομος ή Μάκης είναι μια εξαιρετική και σπάνια περίπτωση μουσικού, ηχολήπτη και παραγωγού, με τον οποίο άρχισα να δουλεύω το 1993 για το “Τα καράβια μου καίω” και είχαμε μαζί μια πορεία 12 χρόνων. Έκανα μαζί του κάποιες από τις καλύτερες δουλειές μου. Μετά οι δρόμοι μας χώρισαν και τον πήρα ξανά τηλέφωνο πριν από δύο χρόνια να του ζητήσω να δουλέψουμε μαζί το “Ανάμεσα”. Είχα κουραστεί να δουλεύω μόνος μου, να κάνω δηλαδή εγώ τις παραγωγές μου. Χρειαζόμουν μια άλλη οπτική στη μουσική και στον στίχο μου, όπως και στις εννοχπ-στρώσεις. Είχαμε 20 χρόνια να βρεθούμε, κι από την πρώτη στιγμή που πιάσαμε δουλειά, ήταν σαν να μην πέρασε μια μέρα. Για τα κλισέ δεν ξέρω τι να απαντήσω. Δεν νομίζω ότι κάναμε κάποια συνειδητή προσπάθεια να τα αποφύγουμε»**.

Οι συνεργασίες μοιάζουν με συζητήσεις γύρω απ’ το τραπέζι, όχι με φιλοξενούμενους που ήρθαν να πάρουν credit ή να βρεθούν στο επίκεντρο. Δεν υπάρχει ίχνος προστατευτισμού από πλευράς Πορτοκάλογλου· τους αφήνει να φέρουν τον εαυτό τους στα τραγούδια κι ενώνει με τη δική του ακρίβεια. Είναι σπάνια ικανότητα: να ξέρεις πότε οδηγείς εσύ και πότε δίνεις το τιμόνι αλλού για να φτάσει το τραγούδι στον προορισμό του.

**Ξέρω πολύ καλά
από εφιάλτες
και σκοτάδια,
γι’ αυτό πάντα
λαχταρούσα το φως**

Η Ιουλία Καραπατάκη, που ξέρει τον νταλκά του λαϊκού τραγουδιού κι έχει μουσικές σπουδές, σε ένα ηλεκτρισμένο ντουέτο, το **«Δεν υπάρχει άλλος δρόμος»**. Ο Γιάννης Κότσιρας –με τον οποίο ο Νίκος Πορτοκάλογλου περιόδευσε πρόσφατα για πρώτη φορά– στο κάργα συναυλιακό **«Φύγαμε»**. Η συνεργασία με τη Νεφέλη Φασούλη στο **«Ξυστά απ’ τον γκρεμό»** και με τη Μυρτώ Βασιλείου στο **«Απ’ την πρώτη στιγμή που σε είδα»** φανερώνουν τον τρόπο με τον οποίο ο Πορτοκάλογλου επιλέγει νέες φωνές: όχι επειδή είναι «νεανικές», αλλά επειδή ταιριάζουν οργανικά στην αισθητική του. Στο **«Ενα φως αναμμένο»**, η Μαρία Παπαγεωργίου γίνεται η φωνή του πιο ήσυχου, πιο τρυφερού εαυτού του Πορτοκάλογλου. Η Άλκηστις Πρωτοψάλτη στο **«Δύο παράλληλοι δρόμοι»** φέρνει μια ενέργεια που μοιάζει με επιστροφή σε μια παλιά, αξιόπιστη φόρμουλα. Αυτό δεν είναι μειονέκτημα. Είναι σαν να βλέπεις δύο ανθρώπους που ξέρουν καλά πώς να δένουν τις φωνές τους – όχι επειδή το έχουν ξανακάνει, αλλά επειδή συναντιούνται αβίαστα. Μια ερμηνεία που νιώθεις ότι θα είχε γραφτεί έτσι ακριβώς και πριν από τριάντα χρόνια – γιατί η χημεία τους δεν υπακούει σε καμία εποχή.

Η **«Σπίθα»** είναι ίσως το πιο συναισθηματικά φορτισμένο κομμάτι του άλμπουμ, όχι τόσο για την ατμόσφαιρα ή τα ανατολίτικα στοιχεία του, όσο για το γεγονός ότι εδώ ο Πορτοκάλογλου συναντά τον γιο του, Λευτέρη – που δοκιμάζει καινούργια πράγματα ως Lefty. Τον ρωτάω ποια είναι η γνώμη του για το νέο ελληνικό τραγούδι, τις φωνές, τους δημιουργούς. **«Όταν ονειρευόμουν και σχεδίαζα το Μουσικό Κουτί, ήξερα από την πρώτη στιγμή ότι θα είχε μια στήλη όπου θα ψάχναμε τα νέα ταλέντα, κυρίως δημιουργούς, αλλά και τραγουδιστές, τις “Εξερευνήσεις”. Εκεί άκουσα πολλά και ενδιαφέροντα νέα πρόσωπα. Βαριέμαι αυτή τη νέα τάση να αναπαράγουμε τα παραδοσιακά και τα λαϊκά αλά παλαιά, γιατί μου μυρίζει νοσταλγία και παρελθοντολογία. Αλλά βλέπω και πολλούς νέους δημιουργούς με φαντασία και τόλμη που φτιάχνουν έναν δικό τους κόσμο, όπως η Σάττι, η Σπανού, ο Νέγρος του Μοριά, οι Χατζηφραγκέτα, οι Σκιαδαρέσες και αρκετοί άλλοι. Και βέβαια κάποιες από τις εξαιρετικές φωνές που φιλοξενώ στο νέο άλμπουμ: η Μαρία Παπαγεωργίου, η Νεφέλη Φασούλη, η Βίκυ Καρατζόγλου, οι String Demons, η Μυρτώ Βασιλείου, η Ανδριάνα Αχιτζάνοβα και ο γιος μου, ο Λευτέρης ή Lefty»**.

Στο κλείσιμο, τα τρία bonus tracks από την ταινία **«Εκεί που ζούμε»** του Σωτήρη Γκορίτσα ενισχύουν το κινηματογραφικό στοιχείο της τελικής ενότητας. Η σχέση Πορτοκάλογλου-Γκορίτσα είναι ιστορική, με προηγούμενες συνεργασίες που άφησαν ισχυρό αποτύπωμα (**«Παρέες»**, **«Μπραζιλέρο»**, **«Βαλκανιζατέρ»**). Εδώ συνεχίζουν αβίαστα μια δημιουργική συνομιλία που κρατάει δεκαετίες. Το **«Ανάμεσα»** είναι δίσκος δουλεμένος από άνθρωπο με 45 χρόνια πορείας, που στα 67 του γράφει μόνο όταν έχει λόγο. Δεν φοβάται να δείξει τα «ανοίγματα» του. Επιμένει να αναρωτιέται αντί να παριστάνει τον πάνσοφο. Δεν παίζει το παιχνίδι των streams, δεν φτιάχνει μουσική για να ακολουθήσει μια αγορά που αλλάζει ανά μήνα. Δίνει χώρο στους νέους μουσικούς, χωρίς να τους καπελώνει και χωρίς να τους καθοδηγεί με το ζόρι. Η κιθάρα του παραμένει άρτια, με εκείνο το ανάποδο παίξιμο που δίνει μια αίσθηση αλητείας που μόνο οι έμπειροι χειρίζονται σωστά.

Η Τεχνητή Νοημοσύνη εξαπλώνεται και στη μουσική. Πώς βλέπει ο ίδιος τους ΑΙ καιρούς; **«Ο πόλεμος του ανθρώπου με το δημιούργημά του, με τη μηχανή, δεν είναι κάτι καινούργιο. Θυμήσου τον Φρανκενστάιν. Είμαστε μπροστά σε ένα νέο θαυμαστό και τερατώδες δημιούργημα, που δεν ξέρει κανείς πού θα μας οδηγήσει. Θα μας κάνει τη ζωή πιο εύκολη σε κάποιους τομείς και σε κάποιους άλλους θα χάσουμε την μπάλα. Ήδη συμβαίνει. Ο γιος μου ακολουθούσε ένα συγκρότημα που του άρεσε, μέχρι που ανακάλυψε πώς είναι ΑΙ κι έπαθε σοκ. Αισθάνθηκε δηλαδή ότι τον έπιασαν κορόιδο. Η νεότερη γενιά όμως μπορεί να μεγαλώσει ακούγοντας ΑΙ τραγούδια και βλέποντας ΑΙ ταινίες και σειρές. Άραγε όταν θα έρθουν σε επαφή με ένα ανθρώπινο έργο τέχνης θα πάθουν κάποιου είδους πολιτισμικό σοκ; Δεν έχω ιδέα»**. Ο τύπος που ξεκίνησε να γρατζουνάει με ένα σχολικό συγκρότημα και κατέληξε να αλλάξει τη φυσιογνωμία του ελληνικού τραγουδιού έχει ακόμα φωτιά στο ντεπόζιτο και γράφει ρεφρέν που σε ακολουθούν για χρόνια. Το άλμπουμ **«Ανάμεσα»** κυκλοφορεί ψηφιακά από ένα ανεξάρτητο label, την Anima, μέσω της Stay Independent – σύντομα και σε βινύλιο και CD. **«Όπως στο καλλιτεχνικό κομμάτι, έτσι και στο οργανωτικό, που είναι πια ψηφιακό, βαρέθηκα να παλεύω μόνος μου και ήθελα ομάδα. Έκανα μια συνάντηση με τα παιδιά της Stay Independent, που είναι κυρίως hip hop δισκογραφική και μου άρεσε το κλίμα. Άνοιξαν κι ένα νέο label, το Anima, με επικεφαλής τον Μανώλη Φάμελλο κι έτσι όλα πήραν τον δρόμο τους»**.

Ο Νίκος Πορτοκάλογλου θα βρεθεί **«Ανάμεσα σε φίλους»** στις 15 και 16 Δεκεμβρίου στο Παλλάς. Κι όπως έχει δείξει, ξέρει να στήνει live που αλλάζουν την πόλη γύρω σου. **«Διάλεξα το Παλλάς γιατί είναι ένας υπέροχος συναυλιακός χώρος στην καρδιά της πόλης, που τώρα τον Δεκέμβριο φοράει και τα γιορτινά της. Κάθε συναυλία για μένα είναι γιορτή, αλλά αυτές οι δύο βραδιές είναι κάτι παραπάνω, γιατί γιορτάζω μια νέα συλλογή τραγουδιών, έπειτα από 8 χρόνια αποχής, με πολλούς αγαπημένους συναδέλφους. Θέλω να μοιραστώ αυτή τη στιγμή χαράς με τον κόσμο που αγαπάει τη δουλειά μου, όλους αυτούς που μου αρέσει να αποκαλώ συνταξιδιώτες μου. Θα υπάρχει μια δυναμική και πολύχρωμη 10μελής μπάντα και, βέβαια, εκτός από τα νέα θα παίζουμε και τα πιο γνωστά και αγαπημένα τραγούδια της διαδρομής μου»**. Πριν χωρίσουν οι δρόμοι μας, τον ρωτώ για τα μεγαλύτερα διλήμματα που έχει αντιμετωπίσει. **«Ενα ήταν το δίλημμα: τι να γίνω; Ροκ σταρ ή λαϊκό είδωλο; Τελικά δεν μπόρεσα να γίνω τίποτα από τα δύο κι έμεινα στο “Ανάμεσα”**», αποκρίνεται άμεσα και με νόημα. **A**

Ο Γιώργης Γερόλυμπος φωτογραφ

Η τρυφερή ματιά ενός αρχιτέκτονα στην πέτρα, τους ανθρώπους και τα δέντρα του τόπου

Για να
αποδώσεις
τιμή σε
έναν τόπο
δεν
χρειάζεται
να τον
εξωραϊ-
σεις· αρκεί
να τον
κοιτάξεις
προσεκτι-
κά και τίμια

Ίζει το μαστιχοχώρι Καλαμωτή της Χίου

Του ΓΙΑΝΝΗ NENE

Ο αρχιτέκτονας και φωτογράφος Γιώργης Γερόλυμπος, με μια μοναδική ματιά, γοπευμένη από το φως και τις σκιές του τόπου και των δέντρων, στράφηκε στην περίπτωση του μεσαιωνικού χωριού Καλαμωτή της Χίου, ενός σημαντικού μαστιχοχωριού του νησιού. Το έργο του, που αποτελεί μια αποτύπωση του παραδείγματος της Καλαμωτής, έχει ως στόχο να αναδείξει τον τοπικό χαρακτήρα και την αρχιτεκτονική οργάνωση του οικισμού. Η φωτογράφιση αυτή οδήγησε στην έκδοση του άλμπουμ, το οποίο, όπως αναφέρεται, φιλοδοξεί να αποτελέσει αφορμή για μια «ουσιαστική συζήτηση» σχετικά με την «αισθητική των ιστορικών οικισμών» και τη διαχείριση της πολιτισμικής μας κληρονομιάς στον 21ο αιώνα. Μέσα από τον φακό του, ο Γερόλυμπος αποκαλύπτει ένα χωριό «ειλικρινές, ξεκάθαρο και διαυγές», που το αντικρίζει με μια γλυκιά νοσταλγία του παρελθόντος. Οι φωτογραφίες του εστιάζουν στις διαφορετικές πτυχές του τόπου, φέρνοντας στο προσκήνιο τόσο την αμυντική και «οργανική» δομή όσο και την εσωτερική του ζωή. Ο φακός προσεγγίζει με τρυφερότητα την πέτρα στα στενά δρομάκια, τον κόπο που φαίνεται ολοκάθαρα πως χρειάστηκε για να «μαλακώσει αυτός ο σκληρός τόπος». Ταυτόχρονα, αποτυπώνει με τρυφερότητα το ανθρώπινο στοιχείο, εστιάζοντας στους διαφορετικούς κατοίκους (μόνιμους, εποχιακούς, ξένους) που αγαπούν τον τόπο τους. Τέλος, δίνει έμφαση στη φύση του μαστιχοχωριού, με την κάμερά του να αναζητά τον «κρυφό σκιασμένο κόσμο» που σχηματίζουν τα χαμηλά, δαιδαλώδη μαστιχόδεντρα. Η έκθεση φωτογραφίας με αφορμή το project «Καλαμωτή» έχει ήδη ανοίξει και παρουσιάζεται στο Ίδρυμα Παναγιώτη & Έφης Μιχαήλ (έως τις 22 Δεκεμβρίου). Αυτό το όμορφο, κομψό και πυκνό βιβλίο/άλμπουμ αποτέλεσε την αφετηρία για τη συνέντευξή μας με τον δημιουργό.

— Πείτε μου, τι κείμενα και φωτογραφίες περιλαμβάνονται σ' αυτό το άλμπουμ; Πώς γεννήθηκε και πώς πραγματοποιήθηκε;

Το βιβλίο αποτελείται από δύο κείμενα και μια φωτογραφική ενότητα που χωρίζεται σε τέσσερα ισότιμα κεφάλαια. Το κυρίως κείμενο είναι του αρχιτέκτονα Μανώλη Βουρνού και αναλύει την ιστορική διαδρομή της Καλαμωτής και τις προκλήσεις που αντιμετωπίζει, καταθέτοντας προτάσεις για το μέλλον του οικισμού. Το δεύτερο, μικρότερο κείμενο υπογράφεται από εμένα και λειτουργεί ως επίλογος του βιβλίου. Η φωτογραφική ενότητα προσεγγίζει το χωριό από τέσσερις πλευρές: την εικόνα των δρόμων του οικισμού, τη θέα του από ψηλά, τα πρόσωπα των κατοίκων του, και τα δένδρα μαστίχας, που αποτελεί τη βασική παραγωγή του.

— Τι είναι η Καλαμωτή για τη Χίο και τι για εσάς προσωπικά;

Η Καλαμωτή είναι ένα από τα πλέον σημαντικά Μαστιχοχώρια λόγω αρκετών παραγόντων. Αποτελούσε πάντοτε ένα προβεβλημένο χωριό του συγκροτήματος και διοικητικό κέντρο του, έχοντας δημοτικό σχολείο και υπηρεσίες και προσελκύοντας νέο πληθυσμό τόσο από κοντινές χώρες, όπως η Αλβανία, όσο και από μακρινές, όπως αρκετές της κεντρικής Ευρώπης. Η θέση της στο νησί είχε πάντοτε μεγάλη σημασία. Για μένα είναι πλέον ένας οικείος τόπος, αρκετά τρυφερός, που μου ανοίχτηκε και μου επέτρεψε να τον ερμηνεύσω. Οι άνθρωποι του με καλωσόρισαν αμέσως χωρίς περιστροφές, μου άνοιξαν τους δρόμους για να προσεγγίσω τόσο τους ίδιους όσο και τον τόπο γενικότερα, παρέχοντας κάθε βοήθεια και συμβουλή. Η Καλαμωτή, πλέον, είναι ένας τόπος που έχω μέσα μου, διαρκώς μαζί μου.

— Ποια ήταν η μεγαλύτερη πρόκληση στο να αποτυπώσετε φωτογραφικά την «οργανική» και αμυντική δομή της Καλαμωτής;

Στο τεχνικό και αισθητικό επίπεδο, η προσέγγιση που ακολουθώ είναι ήπια και ελπιζω διακριτική, σε μια προσπάθεια αποφυγής της ωραιοποίησης και της υπερβολής. Για να αποδώσεις τιμή σε έναν τόπο, χωριό ή τοπίο, δεν χρειάζεται να το εξωραΐσεις, αρκεί να το κοιτάξεις προσεκτικά και τίμια. Τι σημαίνει αυτό; Θα έλεγα ότι, όταν κανείς είναι αντιμέτωπος με ένα περιβάλλον τόσο κλειστό και εσωστρεφές, οφείλει να το αποκωδικοποιήσει χωρίς να το κακοποιήσει. Προσπαθείς να ανοίξεις ένα περικλειστο «φρούριο» για να αποδώσεις στο κοινό τη σημασία και την ποιότητά του, αποφεύγοντας να καταλύσεις την αμυντική του περίφραξη. Οι φωτογραφίες του βιβλίου κοιτούν το χωριό από ψηλά

σε δίπτυχα, στη συνέχεια κοιτάζουν τους δρόμους του αριστερά και δεξιά, όπως γυρνά το βλέμμα του περιπατητή, προσεγγίζουν τους κατοίκους του με ευθύτητα και κλείνουν με ολοσέλιδες εικόνες των δέντρων που το κράτησαν ζωντανό αιώνες τώρα.

— Μιλήστε μου για την ενότητα «Από ψηλά». Ξαφνικά αποκαλύπτεται η αυστηρή γεωμετρία ενός χώρου που από το έδαφος φαίνεται πυκνός και χαοτικός.

Πρέπει να παραδεχτώ ότι αυτή υπήρξε η πρώτη ενότητα που σκέφτηκα ότι οφείλει να συμπεριλαμβάνεται σε ένα τέτοιο βιβλίο, για λόγους τόσο επιστημονικούς και εικαστικούς όσο και προσωπικούς. Ως προς το πρώτο κομμάτι, η θέαση ενός τόπου από ψηλά, η περιήρημη 5η του όψη, αποτελεί μια σχετικά πρόσφατη προσθήκη στην εργαλειοθήκη της φωτογραφίας και, μετά την αρχική κατάχρησή της (όπως συμβαίνει με καθετί καινούργιο), βρίσκει πλέον τη θέση της, παρέχοντας σημαντικές πληροφορίες για έναν οικισμό ή κτίριο μεγάλης κλίμακας και πολυπλοκότητας και αποδίδοντας ταυτόχρονα εικαστικές εικόνες. Σε προσωπικό επίπεδο, επιθυμούσα τη συμπερίληψη της από ψηλά θέασης στο βιβλίο ως συνέχεια της δουλειάς που με καθιέρωσε στον χώρο, της θέασης του εργοταξίου του υπό κατασκευήν τότε Κέντρου Πολιτισμού Ίδρυμα Σταύρος Νιάρχος, που έγινε με αναρριχήσεις στους πυργογεραμούς. Κατά κάποιον τρόπο, η φωτογραφική κάτοψη έγινε για μένα κάτι σαν διακριτή υπογραφή.

— Στην ενότητα «Δέντρα», η κάμερά σας μπαίνει στον κρυμμένο κόσμο του μαστιχοχώρι. Πώς προσεγγίσατε τεχνικά, συναισθηματικά αλλά και συμβολικά αυτόν τον «κρυφό, σκιασμένο κόσμο» των μαστιχόδεντρων με το χαμηλό τους ύψος και τη δαιδαλώδη ανάπτυξη των κορμών;

Μια σημαντική ποιότητα που οφείλει να έχει κάποιος που είναι στη δουλειά που κάνω είναι να ξέρει να ακούει το θέμα του ή, αλλιώς, να είναι ανοιχτός σε αλλαγές που θα προκύψουν στην πορεία και έτοιμος να τις αποδεχτεί παρεκκλίνοντας από τον αρχικό σχεδιασμό. Όταν ήρθε η ώρα να φωτογραφίσω τον κύριο Μιχάλη (Ζέππο), τον συνάντησα στο καφενείο. Κουβεντιάζοντας για λίγο μαζί του, έμαθα ότι ήταν μαστιχοπαραγωγός και συμφωνήσαμε ότι το πορτρέτο του έπρεπε να γίνει μέσα στο χωράφι του και όχι στο καφενείο. Πήγαμε ως εκεί, κι όταν φτάσαμε, παρατηρώντας πόσο πυκνά και χαμηλά είναι τα μαστιχόδεντρα, τον ρώτησα πώς δούλευε σε ένα τόσο πυκνό και περιορισμένο περιβάλλον. Μου απάντησε: «Στα γόνата. Το μαστίχι το μαζεύουμε στα γόνата».

Θα ήταν μεγάλη αστοχία εκ μέρους μου να κλείσω τ' αυτιά μου σ' αυτό που άκουσα, αποφάσισα λοιπόν να φωτογραφίσω κι εγώ τα μαστιχόδεντρα στα γόνата. Κατέβασα το τρίποδό μου στο πιο χαμηλό ύψος που μπορούσε να μαζευτεί και τράβηξα όλες τις φωτογραφίες από εκεί. Τεχνικά, συναισθηματικά αλλά κυρίως συμβολικά, δούλεψα με τον φακό μου στα μαστιχόδεντρα όπως δουλεύουν με τα χέρια τους οι παραγωγοί τους. **■**

INFO Ίδρυμα Παναγιώτη και Έφης Μιχαήλ, Βασιλίσσης Σοφίας 79. Έως 22 Δεκεμβρίου 2025
Τρίτη, Πέμπτη και Παρασκευή 12:00-20:00, Τετάρτη 11:00-16:00

Δυναμικά στο επίκεντρο των εξελίξεων βρίσκεται πλέον η Αθήνα, γεγονός που επιβεβαιώνει και η πρόσφατη βράβευση της ΔΑΕΜ Α.Ε. του Δήμου Αθηναίων με το Smart Cities Excellence Award, στο πλαίσιο του 27ου Συνεδρίου InfoCom World 2025 – ενός από τα σημαντικότερα συνέδρια ψηφιακού μετασχηματισμού και τεχνολογίας στη χώρα. Η διάκριση αυτή δεν αποτελεί απλώς μια τιμητική αναφορά, αλλά συνιστά μια ισχυρή επιβεβαίωση ότι η Αθήνα χαράσσει πλέον μια ουσιαστική, μεθοδική και καινοτόμο πορεία στον χώρο των έξυπνων πόλεων.

Η βράβευση έγινε δεκτή με ιδιαίτερη τιμή και υπερηφάνεια, καθώς αναγνωρίζει –και ταυτόχρονα επιβραβεύει– τον στρατηγικό στόχο της νέας δημοτικής αρχής του Χάρη Δούκα και της ΔΑΕΜ Α.Ε. να αναδείξουν την τεχνολογία ως βασικό μοχλό βιώσιμης αστικής ανάπτυξης. Πρόκειται για μια ξεκάθαρη αναγνώριση της συνεπούς στρατηγικής, της μεθοδικής εργασίας και της επιμονής που χαρακτηρίζουν το έργο της ΔΑΕΜ και της δημοτικής αρχής, με απώτερο σκοπό τη δημιουργία μιας πόλης πραγματικά ευφυούς, λειτουργικής και ανθρώπινης. Μιας πόλης που δεν περιορίζεται σε ψηφιακές υποδομές, αλλά αξιοποιεί την τεχνολογία για να βελτιώσει την καθημερινότητα κάθε κατοίκου και επισκέπτη.

Ο διευθύνων σύμβουλος της ΔΑΕΜ, **Λάζαρος Καρασούλης**, ευχαρίστησε την οργανωτική επιτροπή για την τιμητική αυτή διάκριση, υπογραμμίζοντας ότι «*πρόκειται για ένα βραβείο που μας γεμίζει με μεγάλη χαρά, καθώς αποτελεί το επιστέγασμα της μεγάλης προσπάθειας που γίνεται στον Δήμο Αθηναίων υπό τη νέα δημοτική αρχή του Χάρη Δούκα*». Ο ίδιος ανέδειξε τον καθοριστικό ρόλο της τεχνητής νοημοσύνης, η οποία, όπως τόνισε, μεταμορφώνει τον τρόπο με τον οποίο εργαζόμαστε, μετακινούμαστε και επικοινωνούμε, δημιουργώντας ένα εντελώς νέο περιβάλλον δυνατοτήτων και προοπτικών.

Από την πλευρά του, ο Αντιδήμαρχος Ψηφιακής Διακυβέρνησης, **Πάρης Χαρλαύτης**, σημείωσε: «*Ευχαριστούμε πολύ την κριτική επιτροπή για την τιμή αυτή. Θεωρούμε ότι οι κόποι μιας επιβραβεύονται. Στην Αθήνα ενώνουμε δυνάμεις και προχωρούμε μαζί σε ένα μέλλον ψηφιακό, συμμετοχικό και καινοτόμο*». Με τα λόγια αυτά, ανέδειξε την προσέγγιση συνεργασίας και συλλογικής προσπάθειας που χαρακτηρίζει το όραμα της δημοτικής αρχής.

Η απονομή του βραβείου έρχεται σε μια περίοδο ουσιαστικής μετάβασης για τον Δήμο Αθηναίων, καθώς η ΔΑΕΜ Α.Ε. υλοποιεί έργα που όχι μόνο εκσυγχρονίζουν τις δημοτικές υπηρεσίες, αλλά βελτιώνουν άμεσα και μετρήσιμα την καθημερινότητα των πολιτών. Το κλίμα στο συνέδριο χαρακτηριζόταν από αισιοδοξία, συμμετοχικότητα και προσδοκία για το μέλλον των έξυπνων πόλεων, επιβεβαιώνοντας ότι η Αθήνα βρίσκεται πλέον όχι απλώς παρούσα, αλλά πρωταγωνίστρια στις διεθνείς εξελίξεις του ψηφιακού μετασχηματισμού.

Η Αθήνα πρωταγωνίστρια του ψηφιακού μετασχηματισμού

**Βράβευση της ΔΑΕΜ Α.Ε. του Δήμου Αθηναίων
με το Smart Cities Excellence Award
στο 27ο Συνέδριο InfoCom World 2025**

Η βράβευση έγινε δεκτή με ιδιαίτερη τιμή και υπερηφάνεια, καθώς αναγνωρίζει –και ταυτόχρονα επιβραβεύει– τον στρατηγικό στόχο της νέας δημοτικής αρχής του Χάρη Δούκα και της ΔΑΕΜ Α.Ε. να αναδείξουν την τεχνολογία ως βασικό μοχλό βιώσιμης αστικής ανάπτυξης

Χρυσή Λίρα: Το εμβληματικό νόμισμα, για πρώτη φορά με ελληνικό ιδιόσημο.

Διαχρονικό σύμβολο αξίας και εμπιστοσύνης.

Η επετειακή έκδοση, περιορισμένης παραγωγής, φέρει το ελληνικό ιδιόσημο «ΕΛ» και επισφραγίζει τη 15ετή συνεργασία της Τράπεζας Πειραιώς με το Βασιλικό Νομισματοκοπείο του Ηνωμένου Βασιλείου. Αυθεντικότητα και παράδοση συνυπάρχουν σε ένα μοναδικό νόμισμα κύρους και αξιοπιστίας.

Μια πολιτιστική γέφυρα που ενώνει έθνη και γενιές.

Piraeus

THE ROYAL MINT®
THE ORIGINAL MAKER

HIV: Επιστήμη, κοινωνία και επικοινωνία

Δύο οπτικές από την Gilead Sciences: Πώς η ιατρική επιστήμη και η κοινωνία

HIV σήμερα: Η επιστήμη έχει προχωρήσει πιο γρήγορα από την κοινωνική αντίληψη. Οι θεραπείες έχουν μεταμορφώσει τη ζωή των ανθρώπων με HIV, όμως το στίγμα και η παραπληροφόρηση εξακολουθούν να καθυστερούν την πραγματική πρόοδο – αυτή που αφορά την καθημερινότητα, τις σχέσεις, την ορατότητα, την ασφάλεια, την αξιοπρέπεια.

**ΔΥΟ ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΕΙΣ, ΕΝΑΣ ΚΟΙΝΟΣ ΣΤΟΧΟΣ
ΝΑ ΓΙΝΕΙ Η ΕΝΗΜΕΡΩΣΗ ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΟΤΗΤΑ
ΚΑΙ Η ΑΠΟΔΟΧΗ ΠΡΑΞΗ**

Ο κ. Ιωάννης Κατσαρόλης, παθολόγος-λοιμωξιολόγος, Director Medical Affairs της Gilead Sciences Ελλάδας & European Distributor Markets, φωτίζει τη σημερινή επιστημονική πραγματικότητα του HIV μέσα από τα δεδομένα, τις νέες θεραπευτικές δυνατότητες και τη σημασία της γνώσης ως μοχλού χειραφέτησης.

Η πρόοδος της επιστήμης για τον HIV είναι από τις πιο εντυπωσιακές στην ιστορία της ιατρικής. Η λοίμωξη, που κάποτε σήμαινε απώλεια και φόβο, σήμερα αποτελεί μια διαχειρίσιμη χρόνια νόσο. Οι σύγχρονες θεραπείες προσφέρουν ποιότητα ζωής και μακροχρόνια υγεία στους ανθρώπους που ζουν με HIV. Κι όμως, όσο κι αν η επιστήμη προχωρά, η κοινωνική αντίληψη μένει συχνά πίσω – εγκλωβισμένη σε εικόνες και φόβους μιας άλλης εποχής.

Σήμερα γνωρίζουμε ότι ένα άτομο που λαμβάνει συνεπή αντιρετροϊκή θεραπεία και έχει μη ανιχνεύσιμο ιικό φορτίο δεν μεταδίδει τον ιό στους σεξουαλικούς του συντρόφους. Το U=U (undetectable = untransmittable) δεν είναι απλώς μια ιατρική εξίσωση· είναι μια αλήθεια που αλλάζει ζωές. Ωστόσο, η πρόσληψη της κοινωνίας απέχει σημαντικά από την πραγματικότητα: σύμφωνα με πρόσφατη ευρωπαϊκή έρευνα, σε 11 χώρες –στην οποία συμμετείχε και η Ελλάδα– μόνο το 25% του κοινού γνωρίζει και αποδέχεται το U=U. Ένα 20% δηλώνει

ότι δεν συμφωνεί, ενώ περισσότερο από το μισό (55%) δεν το γνωρίζει καν.

Η ίδια έρευνα κοινής γνώμης αποκαλύπτει και κάτι ακόμη: παρότι το 88% αναγνωρίζει ότι ο HIV δεν μεταδίδεται με αγκαλιά ή χειραψία, ποσοστά που κυμαίνονται από 15% έως 30% συνεχίζουν να πιστεύουν λανθασμένα ότι η μετάδοση μπορεί να συμβεί μέσω κοινόχρηστης τουαλέτας, τσιμπίματος εντόμου ή κοινής χρήσης σκευών. Πρόκειται για μύθους που η επιστήμη έχει καταρρίψει εδώ και δεκαετίες – αλλά που εξακολουθούν να διαμορφώνουν συμπεριφορές και να συντηρούν το στίγμα. Και το στίγμα παραμένει εξίσου επίμονο με την άγνοια.

Αυτό γίνεται ακόμη πιο ορατό στις στάσεις της κοινωνίας. Μόνο ένα στα δύο άτομα δηλώνει ότι θα καθόταν δίπλα σε άτομο με HIV, θα του νοίκιαζε σπίτι ή θα το προσλάμβανε. Μόνο ένα στα τρία το θεωρεί πιθανό φίλο ή σύντροφο. Αυτή η κοινωνική απόσταση δεν είναι απλώς μια στάση· είναι μια καθημερινή πραγματικότητα αποκλεισμού. Μεταφράζεται σε φόβο αποκάλυψης της διάγνωσης, σε αποφυγή της φροντίδας υγείας, σε καθυστέρηση της διάγνωσης. Όσο η απόσταση μεγαλώνει τόσο η ενημέρωση μειώνεται – και τόσο η λανθασμένη αντίληψη για τον HIV ανακυκλώνεται.

Και το στίγμα δεν περιορίζεται μόνο στο ευρύ κοινό. Η ίδια ευρωπαϊκή εικόνα δείχνει ελλείψεις γνώσης ακόμη και μέσα στο σύστημα υγείας: επαγγελματίες που δεν γνωρίζουν επαρκώς το U=U, που δεν είναι ενημερωμένοι για την PrEP ή την PEP, ή που συνεχίζουν να συνδέουν τον HIV με «ανεύθυνες συμπεριφορές». Όταν το στίγμα εμφανίζεται εκεί όπου οι άνθρωποι ζητούν φροντίδα, η πρόσβαση στη θεραπεία γίνεται πιο δύσκολη και πιο επώδυνη.

Κι όμως, η πραγματικότητα της θεραπείας σήμερα είναι ξεκάθαρη: με την έγκαιρη διάγνωση και την τακτική αγωγή, οι άνθρωποι που ζουν με HIV μπορούν να ζουν χωρίς περιορισμούς. Να εργάζονται, να αγαπούν, να δημιουργούν οικογένεια, να έχουν ενεργή και ασφαλή σεξουαλική ζωή. Η εικόνα του «ασθενούς χωρίς μέλλον» δεν ανταποκρίνεται στην αλήθεια – αλλά επιβιώνει στη σκέψη πολλών.

ΔΥΣΤΥΧΩΣ ΓΙ' ΑΥΤΟΥΣ
ΠΟΥ ΔΕΙΧΝΟΥΝ
ΔΕΝ ΥΠΑΡΧΕΙ
ΘΕΡΑΠΕΙΑ.

Μια πρωτοβουλία της:

**Η Παγκόσμια Ημέρα AIDS
(1η Δεκεμβρίου)** μας υπενθυμίζει ότι η επιστήμη έχει δώσει τα εργαλεία, όμως η κοινωνική αλλαγή απαιτεί συμμετοχή. Απαιτεί ενημέρωση, διάλογο, ενσυναίσθηση. Απαιτεί να μετατραπεί η γνώση σε πράξη και η αποδοχή σε καθημερινότητα.

Γιατί ο τερματισμός της επιδημίας δεν είναι μόνο υπόθεση εργαστηρίων· είναι υπόθεση κοινωνίας.

Η επικοινωνία γίνονται σύμμαχοι στη μάχη κατά του κοινωνικού φόβου

ΕΥΤΥΧΩΣ
ΓΙΑ ΤΟΝ **HIV**
ΥΠΑΡΧΕΙ
ΘΕΡΑΠΕΙΑ.

— ΚΑΝΕ ΣΗΜΕΡΑ ΤΕΣΤ ΓΙΑ ΤΟΝ HIV. ΕΝΗΜΕΡΩΣΟΥ ΚΑΙ ΣΥΝΕΧΙΣΕ ΚΑΝΟΝΙΚΑ ΤΗ ΖΩΗ ΣΟΥ.

ΘΕΤΙΚΗ ΦΩΝΗ
άνδρωσι+HIV

Σε μια εποχή που η πληροφορία καληπάζει και ο θόρυβος κυριαρχεί, **η επικοινωνία δεν είναι πολυτέλεια. Είναι ευθύνη, εργαλείο και μοχλός αλλαγής.** Στη δημόσια υγεία, και ειδικότερα στον HIV, η επικοινωνία δεν αποτελεί συνοδευτικό της επιστήμης· είναι θεμέλιό της. Γιατί όσο εξελίσσονται οι θεραπείες, άλλο τόσο πρέπει να εξελίσσεται και ο τρόπος με τον οποίο μιλάμε γι' αυτές.

Το στίγμα δεν αντιμετωπίζεται σε εργαστήρια· αντιμετωπίζεται στη δημόσια σφαίρα. Εκεί όπου οι λέξεις έχουν δύναμη να απελευθερώνουν ή να πληγώνουν. Εκεί όπου η εικόνα μπορεί να γκρεμίσει στερεότυπα δεκαετιών ή να τα συντηρήσει. Εκεί όπου

Γιατί η θεραπεία μπορεί να είναι επιστημονικό επίτευγμα, αλλά **η πρόσβαση σε αυτήν –και η διάθεση να την αναζητήσεις– είναι κοινωνική διαδικασία.** Και χωρίς επικοινωνία, αυτή η διαδικασία απλώς δεν ξεκινά.

Και αυτή η μεταμόρφωση –αργή, δύσκολη, αλλά βαθιά– είναι ό,τι πιο ουσιαστικό μπορούμε να προσφέρουμε σε μια κοινωνία που αξίζει να είναι πιο ενημερωμένη, πιο συμπεριληπτική και πιο ειλικρινής.

11.779 άτομα
σε 11 ευρωπαϊκές χώρες

Ρωτήθηκαν

Συμφωνείτε με τη δήλωση...

“Τα άτομα με HIV με μη ανιχνεύσιμο ιό στο αίμα τους δεν μπορούν να μεταδώσουν τον ιό στους σεξουαλικούς τους συντρόφους.”

25% συμφωνώ
20% διαφωνώ
55% δεν γνωρίζω

“Έχετε κάνει ποτέ εξέταση για HIV;”

65% **OXI**
18% **ΝΑΙ** πριν από 5 έτη
6% **ΝΑΙ** πριν από 2-5 έτη
7% **ΝΑΙ** τακτικά 1-2 φορές
5% **Δεν απάντησαν**

“Θα σας ενοχλούσε να κάνετε κάποιον από τα παρακάτω με ένα άτομο με HIV;”

Δεν με ενοχλεί

ΝΑΙ	OXI	Δεν γνωρίζω
58% να έχω γείτονα	53% να κάθομαι δίπλα	
50% να δώσω εργασία	45% να δανειστώ κάτι	
44% να νοικιάσω το σπίτι μου	30% να ξεκινήσω μία σχέση	
9% να παντρευτώ	6% να έχω σεξουαλική σχέση	

“Με βάση όσα γνωρίζετε με ποιους από τους παρακάτω τρόπους μπορεί να μεταδοθεί ο HIV;”

ΝΑΙ	OXI	Δεν γνωρίζω
φύλη 29%	50%	21%
ταμπήματα ενόσμων 16%	54%	29%
κοινή χρήση τουαλέτας 15%	67%	18%
κοινή χρήση πιάτων ή ποτηριών 14%	67%	18%
χειροαφία 5%	87%	8%
αγκαλιά 4%	88%	8%

Ο HIV ΔΕΝ μεταδίδεται μέσω της καθημερινής κοινωνικής επαφής, με κοινή χρήση ποτηριών ή πιάτων, με αγκαλιά ή φύλη, με τη χειροαφία, μέσω κοινής χρήσης τουαλέτας ή με τα ταμπήματα ενόσμων!

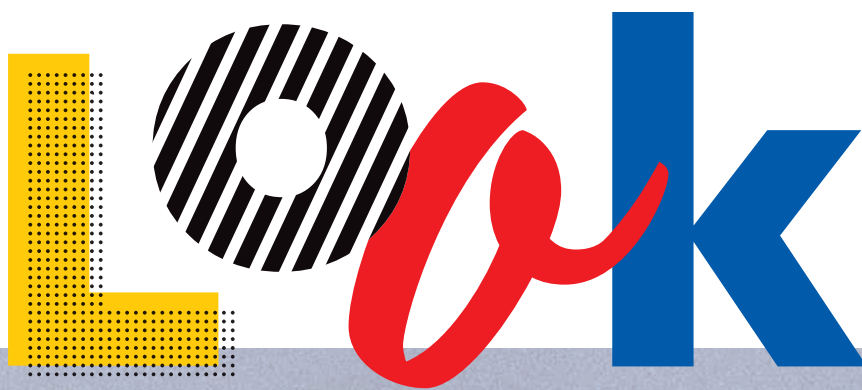
U=U
Undetectable = Untransmittable
Μη ανιχνεύσιμος ιός = Μη μεταδοτικός

Τα άτομα με HIV που λαμβάνουν αποτελεσματική αντιρετροϊκή θεραπεία και διατηρούν μη ανιχνεύσιμο ιικό φορτίο δεν μπορούν να μεταδώσουν τον ιό στους σεξουαλικούς τους συντρόφους!

Πηγή: Τα έρευνα κοινής γνώμης “Ανιχνεύσιμη ανάληψη αποτελεσματικού από έρευνα κοινής γνώμης σε 11 ευρωπαϊκές χώρες (Αυστρία, Βέλγιο, Κύπρος, Γαλλία, Γερμανία, Ελλάδα, Ισπανία, Ιταλία, Ολλανδία, Πορτογαλία, Σουηδία, Σλοβενία)” χρηματοδοτήθηκε με χρηματοδότηση κέντρου έρευνας μέσης πληθυσμιακής ηλικίας διαδοχικών γενεών (με τη βοήθεια της ανάλυσης). Συμμετείχαν συνολικά 11779 άτομα 18 ετών και άνω την περίοδο 2017-2021, υπήρξαν 20 αντιπροσωπευτικές χρονικές πληροφορίες και διατηρήθηκαν τα δεδομένα ποσοστιαία.
Φηφωρακη K et al. and collaborators PLoS 12, 6:e025, Paris, France 14/11 and AIDS, WHO 15 July 2023 (available at <https://www.who.int/news-room/fact-sheets/detail/hiv-aids>)

GILEAD
Creating Possibilities

Επιμέλεια
ΜΑΡΙΑ-ΙΩΑΝΝΑ
ΣΙΓΑΛΟΥ

ΚΕΝΔΑΛΙ & CALZEDONIA

Η Kendall Jenner δείχνει πώς το μαύρο διάφανο καλσόν μπορεί να γίνει ο πρωταγωνιστής ενός ολόκληρου look. Στο πρόσφατο total black look της, η λεπτή, σχεδόν αόρατη υφή του καλσόν μεταμορφώνει μια κατά τα άλλα απλή εμφάνιση σε κάτι πιο κομψό, πιο γραμμικό, πιο «φωτισμένο». Τα **Invisible Tights**

της **Calzedonia** λειτουργούν σαν δεύτερο δέρμα: δεν τραβούν την προσοχή, αλλά την κατευθύνουν. Αναδεικνύουν το πόδι, χαρίζουν καθαρό φινίρισμα και δίνουν αυτό το ανεπιτήδευτο sexiness που η Kendall ξέρει να υποστηρίξει. Μικρή λεπτομέρεια, μεγάλη διαφορά – το καλσόν που κάνει το total black πραγματικά ενδιαφέρον.

ΣΤΗΝ ΚΑΡΔΙΑ ΤΗΣ ΕΝΕΡΓΕΙΑΣ

Η ενέργεια είναι στην καρδιά των πάντων, γι' αυτό και η ΔΕΠΑ είναι σήμερα παντού. Από το Φυσικό Αέριο μέχρι όλη την αλυσίδα της ενέργειας και από τα μεγάλα έργα και τις στρατηγικές υποδομές, μέχρι την επιχείρηση και το σπίτι. Με εξωστρέφεια και διεθνείς συνεργασίες, εγγυάται την ενεργειακή ασφάλεια της χώρας. Συμμετέχοντας σε νέες, σύγχρονες μονάδες παραγωγής ενέργειας, διασφαλίζει τη σταθερότητα του συστήματος και ενισχύει τον ανταγωνισμό. Με επενδύσεις στην καθαρή ενέργεια, τα ανανεώσιμα καύσιμα και τις νέες τεχνολογίες, δημιουργεί ένα βιώσιμο μέλλον για όλους. Και επειδή στην καρδιά της βιώσιμης στρατηγικής είναι ο άνθρωπος, η ΔΕΠΑ είναι πάντα δίπλα στον καταναλωτή, στους εργαζόμενούς της και στις τοπικές κοινωνίες.

choose

ΟΜΙΛΟΣ

ΔΕΠΑ Εμπορίας Μ.Α.Ε.

ΣΤΗΝ ΚΑΡΔΙΑ ΤΗΣ ΕΝΕΡΓΕΙΑΣ

25ο Διεθνές Χριστουγεννιάτικο Bazaar

Δεν χάνουμε το πιο χαρούμενο, πολύχρωμο, πολυφυλετικό
χριστουγεννιάτικο μπαζάρ της πόλης, που διοργανώνουν
«Οι φίλοι του Παιδιού» με τη συμμετοχή 35 και πλέον Πρεσβειών

Της ΤΑΝΙΑΣ ΔΕΛΗ

Το Φιλανθρωπικό Σωματείο «Οι Φίλοι του Παιδιού» πραγματοποιεί και φέτος, για 25η χρονιά, το καθιερωμένο Διεθνές Χριστουγεννιάτικο Bazaar του, στις **6 & 7 Δεκεμβρίου**, στο **Παλιό Αμαξοστάσιο Ο.Σ.Υ.**, Πειραιώς & Ερμού στον Κεραμεικό, από τις 10 το πρωί μέχρι τις 8 το βράδυ, με ελεύθερη είσοδο.

Η **ATHENS VOICE**, ως χορηγός επικοινωνίας τα τελευταία χρόνια, είναι σε θέση να σας διαβεβαιώσει πως πρόκειται για ένα από πιο ζωντανά multi culti μπαζάρ των Χριστουγέννων. Η ζωντανία αυτή οφείλεται (κυρίως) στη συμμετοχή σχεδόν όλων των Πρεσβειών που βρίσκονται στην Ελλάδα, οι οποίες έρχονται στο Αμαξοστάσιο για να δείξουν στους πάγκους τους ό,τι καλύτερο έχει να προσφέρει η κάθε χώρα. Από την Ιαπωνία στη Ζιμπάμπουε και από το Ιράν στο Περού, η κάθε Πρεσβεία δίνει την ευκαιρία στους επισκέπτες να ταξιδέψουν και να γνωρίσουν τη χώρα της μέσα από τα τοπικά προϊόντα, τις γεύσεις, τις μουσικές, τους χορούς, τα ήθη και τα έθιμά της.

Σε ένα μοναδικό εορταστικό περιβάλλον με χριστουγεννιάτικη ατμόσφαιρα, οι επισκέπτες μπορούν να αποκτήσουν χριστουγεννιάτικα στολίδια, σπιτικά γλυκά και μαρμελάδες, κρασιά, είδη ρουχισμού, τσάντες, αξεσουάρ, κοσμήματα, καλλυντικά, καπέλα, πλεκτά καλάθια, βιβλία, παιχνίδια, αλλά και να δοκιμάσουν αυθεντικά λιβανέζικα φαλάφελ, ιαπωνικά σούσι, βιετναμέζικα σπρινγκ ρολς, ιταλικές πίτσες, στηρίζοντας έμπρακτα το πολύτιμο έργο του Σωματείου, αφού σημαντικό μέρος των οικονομικών πόρων του προέρχονται από το Διεθνές Χριστουγεννιάτικο Bazaar.

Οι Πρεσβείες που θα συμμετάσχουν στο φετινό μπαζάρ είναι οι εξής: **Αζερμπαϊτζάν, Αίγυπτος, Αλγερία, Αργεντινή, Βιετνάμ, Γεωργία, Γκάμπια, Γκάνα, Εσθονία, Ζιμπάμπουε, Ιαπωνία, Ινδονησία, Ιράν, Ιταλία, Κένυα, Κίνα, Κολομβία, Κουβέιτ, Λετονία, Λίβανος, Λιθουανία, Μαδαγασκάρη, Μπανγκλαντές, Μολδαβία, Ουγγαρία, Ουκρανία, Πακιστάν, Παλαιστίνη, Περού, Πορτογαλία, Σλοβακία, Ταϊλάνδη, Τουρκία, Τυνησία, Φιλιππίνες, Φινλανδία, Χιλή, LAASA (Living in Athens Ambassadors' Spouses' Association).**

Επίσης, όσοι το επισκεφτούν μπορούν να αποκτήσουν πλούσια δώρα αγοράζοντας λαχνούς που διατίθενται καθ' όλη τη διάρκεια του μπαζάρ.

Ειδικά φέτος, για τους ακροατές του **Voice 102,5**, οι διοργανωτές του μπαζάρ προσφέρουν δωροεπιταγές των 20 ευρώ η κάθε μία, ώστε οι νικητές να ψωνίσουν επιτόπου ό,τι επιθυμούν. Συντονιστείτε στη συχνότητα του Voice 102,5 για να μάθετε πώς θα τις κερδίσετε.

Μπορείτε να έρθετε μόνοι, με φίλους ή και με τα παιδιά σας, ώστε να διασκεδάσετε και ταυτόχρονα να ενισχύσετε το έργο του Φιλανθρωπικού Σωματείου «Οι Φίλοι του Παιδιού», που έχει ως στόχο τη στήριξη των παιδιών τα οποία ζουν κάτω από το όριο της φτώχειας. Στα 38 χρόνια λειτουργίας του, το Σωματείο έχει στηρίξει πάνω 16.000 παιδιά και πάνω από 8.000 άπορες οικογένειες.

«Γίνε κι εσύ φίλος» στηρίζοντας το έργο του Σωματείου «Οι Φίλοι του Παιδιού»

Χορηγός επικοινωνίας η **ATHENS VOICE**

Το Ορατόριο των Χριστουγέννων στο Μέγαρο

Οι Les Arts Florissants, υπό τη μουσική διεύθυνση του Πολ Άγκνιου, ανοίγουν το εορταστικό πρόγραμμα του Μεγάρου

Η ορχήστρα και η χορωδία του γαλλικού συνόλου Les Arts Florissants εγκαινιάζει για φέτος την εορταστική περίοδο στο Μέγαρο Μουσικής Αθηνών. Με όργανα εποχής θα ερμηνεύσουν 4 καντάτες από το «Ορατόριο των Χριστουγέννων» του Μπαχ, υπό τη μουσική διεύθυνση του Σκοτσέζου αρχιμουσικού Πολ Άγκνιου. Οι Les Arts Florissants συστάθηκαν το 1979 από τον Ουίλιαμ Κρίστι και έκτοτε παραμένουν σημείο αναφοράς για ερμηνείες έργων μπαρόκ ρεπερτορίου.

Το «Ορατόριο των Χριστουγέννων», που παρουσιάστηκε για πρώτη φορά την περίοδο 1734-1735, αποτελείται από 6 καντάτες γύρω από τη γέννηση του Χριστού, με κείμενα που εμπνέονται από την Καινή Διαθήκη. Ο Πολ Άγκνιου, που θα διευθύνει για πρώτη φορά το συγκεκριμένο έργο του Γιόχαν Σεμπάστιαν Μπαχ, επέλεξε να παρουσιάσει μαζί με το μουσικό σύνολο Les Arts Florissants τις καντάτες 1, 3, 5 και 6. Στη συναυλία συμμετέχουν πέντε κορυφαίοι σολίστ, που έχουν διακριθεί διεθνώς για τις ερμηνείες τους στην μπαρόκ μουσική: Miriam Allan, Georgia Burashko, Nick Pritchard, Bastien Rimondi και Andreas Wolf. —Νίκη-Μαρία Κοσκινά

Μέγαρο Μουσικής Αθηνών, 16 Δεκεμβρίου στις 20:30

Θέατρο, μουσική, εκθέσεις, προβολές. Πολιτιστικές προτάσεις που μας εντριγκάρουν αυτό το επτάήμερο.

© STEPHIE GRAPE

1 Μια ωδή στην αγάπη

Ο «Χορός των εραστών», που παρουσιάστηκε για πρώτη φορά στα ελληνικά πέρυσι, επιστρέφει και τη σεζόν 2025-26 στη Στέγη, για λίγες παραστάσεις. Ο καλλιτεχνικός διευθυντής του Φεστιβάλ της Αβινιόν –σε συνεργασία με την Αργυρώ Χιώτη– σκηνοθετεί τον Νίκο Καραθάνο και τη Μαρίσσα Τριανταφυλλίδου σε μια πολύ τρυφερή παράσταση, αφιερωμένη στην αγάπη και το «μαζί για πάντα». «Δεν μπορώ να αναπνεύσω», λέει εκείνη. «Δεν μπορεί να αναπνεύσει», λέει εκείνος. Και κάπως έτσι ξεκινούν όλα... Στέγη Ιδρύματος Ωνάση, 4 Δεκεμβρίου έως 18 Ιανουαρίου

© ΟΛΥΣΣΕΑΣ ΒΑΧΑΡΙΔΗΣ

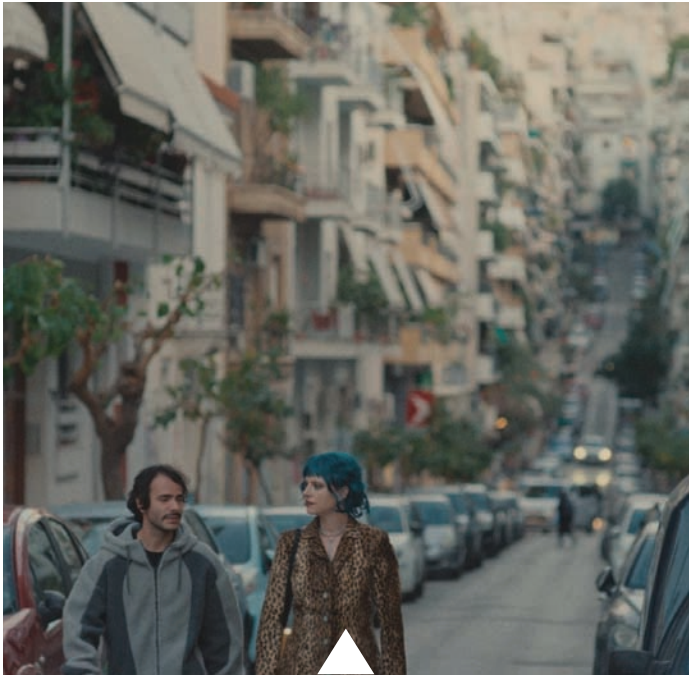
Ο Πάννης Τσαρούχης στον κήπο του σπιτιού του στο Μέγυ με στολή επισκόπου

2 Λίλα ντε Νόμπιλι: «Υλικά ονείρων»

Η έκθεση φωτίζει το έργο της Λίλα ντε Νόμπιλι, μιας από τις σημαντικότερες σκηνογράφους και ενδυματολόγους του 20ού αιώνα. Μακέτες θεάτρου και όπερας, κοστούμια, ζωγραφικά έργα, παραβάν και αρχειακό υλικό αναδεικνύουν τη μοναδική αισθητική της, όπου η ζωγραφική συναντά τη σκηνική ποίηση. Περιλαμβάνονται δημιουργίες για εμβληματικές παραγωγές με τον Βισκόντι, τη Μαρία Κάλλας, την Πιαφ και σημαντικούς σκηνοθέτες της ευρωπαϊκής σκηνής. **Φωκίωνος Νέγρη 16, 10 Δεκεμβρίου έως 7 Φεβρουαρίου 2026**

3 18 σύγχρονοι καλλιτέχνες εμπνέονται από τη σιωπή

Η έκθεση «Οι ήχοι της σιωπής», σε επιμέλεια **Αλεξάνδρας Κοροξενίδη**, εξερευνά τη δύναμη της σιωπής ως τόπο μνήμης, φαντασίας και εσωτερικής επίγνωσης. Δεκαοκτώ σύγχρονοι Έλληνες καλλιτέχνες αναδεικνύουν τη σιωπή ως μια διαφορετική γλώσσα μέσα από ζωγραφικά, φωτογραφικά, βιντεογραφικά και γλυπτικά έργα. **Γκαλερί Αντωνοπούλου, 4 Δεκεμβρίου έως 17 Ιανουαρίου**

4 Πανελλήνια πρεμιέρα στη Στέγη

Η νέα μικρού μήκους ταινία του **Τσάρλι Κάουφμαν** «How to Shoot a Ghost» κάνει πρεμιέρα στη Στέγη, παρουσία του δημιουργού και της σεναριογράφου **Eva H.D.** Γυρισμένη στην Αθήνα, η ταινία παρακολουθεί δυο φαντάσματα που περιπλανιούνται στην πόλη, εξερευνώντας τη θνητότητα, τη μνήμη και την ανάγκη για ανήκειν. Με αρχειακό υλικό, φωτογραφίες και καθηλωτικές εικόνες, το φιλμ συνθέτει ένα ποιητικό στοχασμό πάνω στη ζωή και τον χρόνο. **Στέγη Ιδρύματος Ωνάση, 10 Δεκεμβρίου**

Για να καταχωριστείτε στους οδηγούς της Α.Υ., στείλτε δελτία Τύπου 2 εβδομάδες πριν από την προγραμματισμένη ημερομηνία. Ταχυδρομικώς στη διεύθυνση Χαρ. Τρικούπη 22, 10679 Αθήνα ή στο fax 210 3617310 ή στο avguide@athensvoice.gr

Έργο του
Ποσπάκα Αμάνο

Ένα τριήμερο αφιερωμένο στα κόμικς και την pop κουλτούρα

Το **AthensCon** γιορτάζει 10 χρόνια φαντασίας, κόμικς και pop κουλτούρας, μεταμορφώνοντας το Τάε Κβο Ντο σε έναν κόσμο περιπέτειας και δημιουργίας. Διεθνείς ηθοποιοί, κορυφαίοι comic artists, διάσημοι cosplayers και μοναδικές δραστηριότητες προσφέρουν μια ανεπανάληπτη εμπειρία σε fans κάθε ηλικίας. Μουσικές εκδηλώσεις, σεμινάρια, workshops και ο μεγάλος διαγωνισμός cosplay ολοκληρώνουν τη συναρπαστική γιορτή της pop κουλτούρας. **Κλειστό Παλαιού Φαλήρου, 5 έως 7 Δεκεμβρίου**

© ΓΙΩΡΓΟΣ ΚΑΛΑΜΑΝΟΛΗΣ

Μια ιστορική θεατρική αναβίωση

Το «**Μεγάλο μας τσίρκο**» του **Ιάκωβου Καμπανέλλη**, σε μουσική του **Σταύρου Ξαρχάκου**, έρχεται και πάλι επί σκηνής, σε σκηνοθεσία **Πέτρου Ζούλια**. Στους κεντρικούς ρόλους η **Ελεονώρα Ζουγανέλη** και ο **Δημήτρης Γκοτσόπουλος**, με τη συμμετοχή και του **Γιάννη Ζουγανέλη**. Τα τραγούδια της παράστασης ερμηνεύει ο **Κώστας Τριανταφυλλίδης**. «**Θέατρον**»- **Κέντρο Πολιτισμού Ελληνικός Κόσμος, 6 Δεκεμβρίου έως 31 Ιανουαρίου**

© JOHAN-PERSSON

Θέατρο από το Λονδίνο στην Αθήνα

Το Μέγαρο Μουσικής Αθηνών παρουσιάζει τη σύγχρονη θεατρική μεταφορά του κλασικού έργου του Μπέρναρντ Σο «**Το επαγγελματίας κυρία Γουόρεν**», σε σκηνοθεσία **Ντόμινικ Κουκ** από το Garrick Theatre του West End του Λονδίνου. Η **Ιμέλντα Στόντον** και η **Μπέσσι Κάρτερ** – μητέρα και κόρη στη σκηνή και στη ζωή – ενσαρκώνουν με ένταση τη βαθιά σύγκρουση ανάμεσα σε μια γυναίκα που επέλεξε έναν κοινωνικά στιγματισμένο δρόμο για να επιβιώσει και στη νεαρή κόρη της που ανακαλύπτει την αλήθεια. **Μέγαρο Μουσικής Αθηνών, 4 Δεκεμβρίου**

ΓΕΝΕΣΙΣ – ΚΟΣΜΟΓΟΝΙΑ Ο Λάμπρος Σταυρόπουλος επιστρέφει με νέα έκθεση στην ANiMA Gallery

Προσεγγίζοντας την «κοσμογονία» όχι μόνο ως μυθολογική αρχή, αλλά ως σύγχρονη εμπειρία

Η **ANiMA Gallery** στη Γλυφάδα παρουσιάζει, από **6 έως 20 Δεκεμβρίου**, τη νέα ατομική έκθεση του **Λάμπρου Σταυρόπουλου** με τίτλο «**Γένεσις - Κοσμογονία**», σε επιμέλεια **Νεκτάριου-Αλφρέδου Γκούβερν**.

Ο Σταυρόπουλος κατά τη διάρκεια των σπουδών του στο Σαν Φρανσίσκο διαμόρφωσε το προσωπικό του εικαστικό λεξιλόγιο μέσα από τον αφηρημένο εξπρεσιονισμό. Αυτή τη φορά επιστρέφει με μια ενότητα έργων που κινούνται ανάμεσα στο σκοτάδι και το φως, όπου η παλέτα του γίνεται πιο βαθιά, πιο μεταλλική και συχνά πιο σκοτεινή, χωρίς όμως να χάνει την έντονη χρωματική ενέργεια που χαρακτηρίζει τη δουλειά του. Η έκθεση προσεγγίζει την «κοσμογονία» όχι μόνο ως μυθολογική αρχή, αλλά ως σύγχρονη εμπειρία: την εσωτερική έκρηξη που συνοδεύει κάθε σημαντική αλλαγή στη ζωή. Στο επίκεντρο βρίσκεται η ιδέα των αντιθέσεων – φως/σκότος, ύλη/κενό, γνώση/υπερφόρτωση – ως δυνάμεων που γεννούν μια νέα πραγματικότητα. Η θεματική συνδέεται και με τη σημερινή τεχνολογική μετάβαση, όπου ο άνθρωπος καλείται συνεχώς να επαναπροσδιορίσει τον ρόλο του μέσα σε έναν κόσμο που αλλάζει με ταχύτητα. Με χρωματικά «ξεσπάσματα», δυναμικές κινήσεις και έντονη σημειολογική γραφή, ο Σταυρόπουλος δημιουργεί έργα που λειτουργούν σαν στιγμιότυπα από μια προσωπική ή καθολική αναγέννηση. Τα εγκαίνια θα πραγματοποιηθούν στις **6 Δεκεμβρίου, στις 18.30, Αγ. Ιωάννου 10, Γλυφάδα**. Για όσους παρακολουθούν τις εξελίξεις στα εικαστικά, πρόκειται για μια έκθεση που ξεχωρίζει για την αισθητική της τόλμη και το επίκαιρο θέμα της.

ANiMA
THE ART EXPERIENCE

INFO

Επιμέλεια έκθεσης
Νεκτάριος - Αλφρέδος Γκούβερν
Κείμενο Έλενα Κλεώπα
Ημερομηνίες **6 - 20 Δεκεμβρίου**
Εγκαίνια **6 Δεκεμβρίου, 18.30**

ANiMA Gallery
Αγ. Ιωάννου 10, Γλυφάδα
email: animagalleryshop@gmail.com
animaartgallery.com
@ [anima_art_gallery](https://www.instagram.com/anima_art_gallery)

critic's CHOICE

Η φωνή της Χιντ Ρατζάμπ (THE VOICE OF HIND RAJAB) ****

ΣΚΗΝΟΘΕΣΙΑ: Καουτέρ Μπεν Χανιά ΠΡΩΤΑΓΩΝΙΣΤΟΥΝ: Σάτζα Κιλάνι, Μοτάζ Μαλχίς, Κλάρα Χούρι, Αμέρ Χλεχέλ

Τον Ιανουάριο του 2024 ξεκίνησε η ισραηλινή πολιορκία της Γάζας. Ολόκληρες οικογένειες Παλαιστινίων αναγκάστηκαν να εγκαταλείψουν τις εστίες τους, αλλά κάποιες δεν πρόλαβαν να φύγουν γρήγορα από την επικίνδυνη εμπόλεμη ζώνη. Η 6χρονη Χιντ Ρατζάμπ καθηλώθηκε στο αυτοκίνητο με έξι μέλη της οικογένειάς της. Η ιστορία της έγινε γνωστή μέσω των τηλεφωνικών κλήσεων του εγκλωβισμένου κουριτσιού με κάποια μέλη της Παλαιστινιακής Ερυθράς Ημισελήνου.

Δεν θυμάμαι ποια ήταν η τελευταία ταινία που είδα με όλους τους θεατές να παρακολουθούν όχι απλώς αποσβολωμένοι —κανείς δεν μιλούσε, πράγμα σπάνιο για έναν γεμάτο κινηματογράφο— αλλά και ξεσπώντας σε αναφιλητά σχεδόν καθ' όλη τη διάρκεια του έργου. Ο λόγος που το φιλμ συγκινεί τόσο πολύ και που καταχειροκροτήθηκε (για 23 λεπτά) στο φεστιβάλ της Βενετίας —όπου κέρδισε το Μεγάλο βραβείο της Κριτικής Επιτροπής— είναι η ειλικρίνεια και η αμεσότητά του. Ο τρόπος που η Τυνήσια Καουτέρ Μπεν Χανιά (η ταινία της «Ο άνθρωπος που πούλησε το δέρμα του» είχε προταθεί για το ξενόγλωσσο Όσκαρ πριν από λίγα χρόνια) διαχειρίζεται την ιστορία της μικρής ηρωίδας της αποτελεί ένα μάθημα σκηνοθετικής οικονομίας, που μετατρέπεται σε ένα ανεπανάληπτο κράμα φιζιόν-πραγματικότητας. Η σκηνοθέτρια, χωρίς να γίνεται στιγμή εκβιαστική, χρησιμοποιεί μια αλάνθαστη αναπαράσταση των γεγονότων —η πλοκή εκτυλίσσεται μέσα από τις τηλεφωνικές κλήσεις μεταξύ των εθελοντών της παλαιστινιακής υπηρεσίας βοήθειας και της μικρής Χιντ Ρατζάμπ— που ενισχύει κινηματογραφικά με μια σειρά ευρηματικών στοιχείων, τα οποία σπάνε τη μονότονη θεατρική δομή της αφήγησης. Η απόσταση από την πολιτική καταγγελία και το μελό στοιχείο, το αμειώτο σασπένς που εντείνεται όσο τα χρονικά όρια στενεύουν, η ψυχραιμία με την οποία αντιμετωπίζεται η επιχείρηση διάσωσης της μικρής από τους προϊσταμένους των τηλεφωνητών και η πραγματική φωνή της Χιντ Ρατζάμπ που «δένει» με τις φωνές των ηθοποιών μετατρέπουν αυτό το ελλειπτικό δράμα δωματίου (η κάμερα δεν βγαίνει ούτε στιγμή από τα γραφεία της Παλαιστινιακής Ερυθράς Ημισελήνου) σε ένα συγκλονιστικό θρίλερ, το οποίο καθηλώνει με τον δυναμισμό του και συγκινεί με την αδυσώπητη σκληρή αλήθεια του. Μια αλήθεια που καταργεί κάθε έννοια λογικής και δικαιουσίνης μπροστά σε ένα επαναλαμβανόμενο έγκλημα που δεν χρειάζεται πολλά σύμβολα για να «αποκαλυφθεί». Μια και μόνο παιδική φωνή που καλεί για βοήθεια, αρκεί.

ΑΚΟΜΗ

►►► Μια αλά ελληνικά εκδοχή του «A Christmas Carol» του Τσαρλς Ντίκενς αποτελούν τα «**Κάλαντα των Χριστουγέννων**» του Χρήστου Κανάκη, με πρωταγωνιστές τους **Λώρη Λοϊζίδη** (υπογράφει και το σενάριο), **Γιάννη Μπέζο**, **Ορέστη Χαλκιά**, **Γιούλικα Σκαφιδά** κ.ά. ►►► Σίκουελ της ομότιτλης ταινίας τρόμου είναι το «**Πέντε νύχτες του Φρέντι 2**» (**Five Nights at Freddy's 2**) της **Εμα Τάμι**. ►►► Τέλος, το animation της εβδομάδας είναι το φινλανδικό «**Ταρανδάκι των Χριστουγέννων**» (**Niko: Beyond the Northern Lig**) που είναι απόλυτα προσαρμοσμένο στο πνεύμα των ημερών.

Για τον Κρίστι (CHRISTY) ***

ΣΚΗΝΟΘΕΣΙΑ: Μπρένταν Κάντι ΠΡΩΤΑΓΩΝΙΣΤΟΥΝ: Ντάνι Πάουερ, Έμα Γουίλις, Κρις Γουάιλι, Λιούις Μπρόφι, Άλισον Όλιβερ

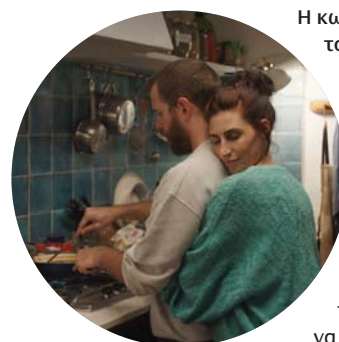

Ο δεκαεπτάχρονος Κρίστι διώχνεται από την ανάδοχη οικογένεια που τον φιλοξενούσε και βρίσκει προσωρινή στέγη στο σπίτι του μεγαλύτερου ετεροθαλή αδερφού του. Εκεί θα έρθει αντιμέτωπος με πειρασμούς από το αμαρτωλό παρελθόν.

Αν και το μονοδιάστατο σενάριο δεν παρουσιάζει ιδιαίτερες εκπλήξεις, η δεινή και νεορεαλιστική υψής σκηνοθεσία (θυμίζει τα πρώτα έργα του Κεν Λόουτς) καθώς και οι εξαιρετικές στην πλειοψηφία τους ερμηνείες αρκούν ώστε να αποκτήσει το φιλμ καλλιτεχνική αξία. Μια αξία που δεν αρκείται στη σκηνοθετική δεξιοτεχνία του νεοφερμένου Μπρένταν Κάντι, που πραγματοποιεί το ντεμπούτο του, αλλά και στη συνέπεια με την οποία δίνεται το δράμα του νεαρού ήρωα με όρους κοινωνικούς, πολιτικούς και ψυχαναλυτικούς, βάζοντας στο επίκεντρο τις κομβικές οικογενειακές σχέσεις. Το φιλμ κέρδισε το Βραβείο καλύτερης ταινίας στο τμήμα Generation του Φεστιβάλ Βερολίνου 2025.

Σιωπηλή αγάπη (SORDA) ***

ΣΚΗΝΟΘΕΣΙΑ: Εύα Λιμπερτάν ΠΡΩΤΑΓΩΝΙΣΤΟΥΝ: Μίριαμ Γκάρλο, Αλβάρο Θερβάντες, Έλενα Ιρουρέτα

Η κωφή Άντζελα περιμένει παιδί με τον σύντροφό της, Έκτορ. Το ζευγάρι αγωνιά για το αν το παιδί θα έχει την ακοή του, καθώς υπάρχει θέμα κληρονομικότητας στην οικογένεια της Άντζελα.

Ένα μινιμαλιστικό αλλά και άρτιο στις λεπτομέρειές του οικογενειακό δράμα, που χρησιμοποιεί την πιο απλή κινηματογραφική αφήγηση προκειμένου να αναδείξει ένα σκληρό κοινωνικό ζήτημα. Η κοινωνική απομόνωση και το περιφρονητικό στιλ των «κανονικών» ανθρώπων είναι στοιχεία με τα οποία συνήθως έρχονται αντιμέτωπα τα άτομα με προβλήματα ακοής, και η σκηνοθεσία της Εύα Λιμπερτάν τα παρουσιάζει με ύφος όχι καταγγελτικό. Η ταινία είναι ένα συνεπές δράμα που βασίζεται στην ειλικρίνεια των προθέσεων, την υπογράμμιση της ενσυναίσθησης και τη συναρπαστική ερμηνεία της πρωταγωνίστριας Μίριαμ Γκάρλο, η οποία είναι η κωφή αδελφή της σκηνοθέτριας.

Απόδραση στη Νορμανδία (THE GREAT ESCAPER) **

ΣΚΗΝΟΘΕΣΙΑ: Όλιβερ Πάρκερ ΠΡΩΤΑΓΩΝΙΣΤΟΥΝ: Μάικλ Κέιν, Γκλέντα Τζάκσον, Τζον Στάντινγκ

Ο 89χρονος Βρετανός Μπέρναντ Τζόρνταν το σκάει από τον οίκο ευγηρίας όπου φιλοξενείται και αποφασίζει να ταξιδέψει στη Νορμανδία για να τιμήσει τους πεσόντες συμπολεμιστές του στην 70ή επέτειο της ιστορικής απόβασης.

Ένα πραγματικό συμβάν του 2014, με «δράστη» τον ανυποχώρητο Βρετανό βετεράνο, μεταφέρεται για δεύτερη φορά στη μεγάλη οθόνη. Η πρώτη ταινία ήταν ο «Τελευταίος στρατιώτης» του Τέρι Λόαν, με πρωταγωνιστή τον... ηλικιωμένο ελέω μακιγιάζ Πιρς Μπρόσαν, ο οποίος το έσκασε από ιρλανδικό γηροκομείο. Εδώ —παρότι ο ακαδημαϊσμός δεν αποφεύγεται— το σενάριο είναι πιο πιστό στα πραγματικά γεγονότα, όπως και οι ίδιοι οι πρωταγωνιστές. Ο Μάικλ Κέιν είχε ήδη πατήσει τα 90 όταν έμπαινε στην περιπέτεια των γυρισμάτων, ενώ η θαυμασία —και κατά τρία χρόνια νεαρότερή του— Γκλέντα Τζάκσον, η οποία υποδύεται τη σύντροφο του ήρωα, αποτελούν ένα απολαυστικό δίδυμο που φέρνει με άνεση τον αέρα της γουστόζικης και ζεστής χαρμολύπης στην ταινία.

«ΕΙΣΑΙ ΤΟ ΑΛΛΣ ΤΗΣ ΓΗΣ» (ΓΙΑ ΤΟΝ ΚΡΙΣΤΙ)

Η «Οδύσσεια» είναι pop

Όταν ο Κρίστοφερ Νόλαν μεταφέρει στο σινεμά το πιο επιδραστικό κείμενο της δυτικής λογοτεχνίας

Του ΓΙΑΝΝΗ ΔΑΒΒΕΤΑ

Ό α το πω ξεκάθαρα: η «Οδύσσεια» είναι pop. Και το εννοώ με την καλή έννοια. Δεν μιλάω για κάτι εύκολο ή εφήμερο, αλλά για κάτι που είναι παντού χωρίς να το καταλαβαίνουμε. Είναι το θεμέλιο, η βάση πάνω στην οποία χτίστηκαν σχεδόν όλες οι ιστορίες που αγαπάμε τα τελευταία τρεις χιλιάδες χρόνια. Ο κύκλος είναι πάντα ο ίδιος: κάποιος φεύγει, δοκιμάζεται, αλλάζει, επιστρέφει. Αυτό το μοτίβο δουλεύει ακόμα, απλά αλλάζουν τα πρόσωπα και τα σκηνικά.

Και τώρα ο Κρίστοφερ Νόλαν, ο σκηνοθέτης που λατρεύει να μας μπερδεύει με τον χρόνο και την πραγματικότητα, αποφάσισε να πιάσει την αρχική ιστορία. Την απόλυτη. Το «The Odyssey» του είναι ήδη το πιο πολυσυζητημένο project του 2026, και το ενδιαφέρον μόνο κλιμακώνεται. Το Empire Magazine του αφιέρωσε εξώφυλλο και μεγάλο ρεπορτάζ, κάτι που δείχνει πως οι προσδοκίες γι' αυτή την ταινία έχουν χτυπήσει κόκκινο. Όταν ένας από τους πιο σημαντικούς και αγαπημένους σκηνοθέτες του 21ου αιώνα διασκευάζει ίσως και το πιο επιδραστικό αφηγηματικό κείμενο της δυτικής λογοτεχνίας, είναι λογικό.

Το teaser που κανείς δεν είδε (εκτός κι αν ήσουν εκεί)

Και μετά ήρθε το teaser. Ο Νόλαν το έπαιξε με τον πιο Νόλαν τρόπο που μπορείς να φανταστείς. Δεν το ανέβασε στο YouTube, δεν το έριξε στα social media για να γίνει viral. Το έδειξε μόνο στις κινηματογραφικές αίθουσες. Αν ήθελες να το δεις, έπρεπε να πας εκεί. Στο σκοτάδι, μπροστά σε μια γιγάντια οθόνη, με άλλους ανθρώπους γύρω σου. Αυτό δεν είναι απλά marketing stunt, είναι statement. Ο Νόλαν μάς λέει ότι

η Οδύσσειά του δεν είναι «content» για να το καταναλώσεις κάνοντας scroll με το ένα χέρι. Είναι εμπειρία που απαιτεί την πλήρη προσοχή σου.

Στη συνέντευξή του στο Empire, ο Νόλαν μιλά για την προσέγγισή του στο έπος. Δεν τον ενδιαφέρει ο μύθος ως θέαμα με εφρ και CGI monsters, αλλά ως ανθρώπινη περιπέτεια επιβίωσης. Θέλει να δείξει πόσο επικίνδυνα και απρόβλεπτα ήταν αυτά τα ταξίδια, τι σήμαινε για έναν άνθρωπο να μπαίνει σε έναν κόσμο αχατογράφητο χωρίς καμία εγγύηση ότι θα γυρίσει πίσω.

Γιατί η «Οδύσσεια» μας αγγίζει ακόμα

Και εδώ είναι που η «Οδύσσεια» παραμένει τρομακτικά επίκαιρη. Δεν έμεινε ζωντανή επειδή είναι «κλασικό έργο» που πρέπει να το σεβόμαστε. Έμεινε ζωντανή επειδή περιγράφει μια εμπειρία που όλοι, κάπου, κάποτε, έχουμε νιώσει. Τον ξεριζωμό, την απώλεια, την αίσθηση ότι παλεύεις με πράγματα που σε ξεπερνούν. Ο Οδυσσέας δεν είναι κάποιος αψευγάδιαστος υπερήρωας. Είναι ένας άνθρωπος που φοβάται, που κάνει λάθη, που εξαπατά όταν χρειάζεται, που αποτυγχάνει και ξαναπροσπαθεί. Αναγκάζεται να αλλάξει για να επιβιώσει. Αυτό το κομμάτι, η αλλαγή μέσα από τη δοκιμασία, δεν είναι αρχαίο. Είναι σημερινό, είναι επίκαιρο, είναι παντοτινό.

Κάπου εδώ μπαίνει στο παιχνίδι και ο Τζόζεφ Κάμπελ, που με το βιβλίο του «Ο ήρωας με τα χίλια πρόσωπα» έβαλε σε θεωρητικό πλαίσιο αυτό που η «Οδύσσεια» έκανε στην πράξη. Ο Κάμπελ έδειξε πως όλες οι μεγάλες ιστορίες του κόσμου μοιράζονται τον ίδιο πυρήνα, το λεγόμενο «ταξίδι του ήρωα» (The Hero's Journey). Και η Οδύσσεια είναι μια από τις πιο ολοκληρωμένες και επιδραστικές μορφές αυτού του ταξιδιού στη δυτική κουλτούρα. Ο Οδυσσέας έγινε το πρότυπο, ο «ήρωας με τα χίλια πρόσωπα» για

τη δική μας παράδοση. Όλοι όσοι ακολούθησαν στη Δύση είναι, με τον ένα ή τον άλλο τρόπο, παραλλαγές του.

Οι απόγονοί του στη μεγάλη οθόνη

Η επιρροή της «Οδύσσειας» στον κινηματογράφο είναι παντού, ακόμα κι εκεί που δεν το περιμένεις. Ο Ιντιάνα Τζόουνς είναι ίσως το πιο προφανές παράδειγμα. Ένας ήρωας που πηδάει από περιπέτεια σε περιπέτεια, από τόπο σε τόπο, σαν να αλλάζει νησιά. Κυνηγά θησαυρούς, αντιμετωπίζει μυθικά τέρατα και αρχαίες κατάρρες, χρησιμοποιεί την εξυπνάδα του για να ξεφύγει από παγίδες, και πάντα επιστρέφει για το επόμενο ταξίδι. Ο Τζέιμς Μποντ είναι ο πολυμήχανος πράκτορας που χρησιμοποιεί την εξυπνάδα και την πονηριά για να ξεφύγει από τις παγίδες και να επιστρέφει πάντα για την επόμενη αποστολή, ένας σύγχρονος Οδυσσέας με σμόκινγκ. Ακόμα και ο Τζον ΜακΚλέιν στο «Πολύ σκληρός για να πεθάνει», ένας συνηθισμένος αστυνομικός που, παγιδευμένος σ' ένα χάος, θέλει απλώς να γυρίσει στην οικογένειά του, είναι ένας μικρός Οδυσσέας.

Και φυσικά, ο Κούπερ στο «Interstellar» του ίδιου του Νόλαν. Αυτός είναι ίσως ο πιο ομπρικός ήρωας που έχουμε δει τα τελευταία χρόνια. Φεύγει για να σώσει τον κόσμο, χάνει χρόνο, πάει άνθρωπος που αγαπάει και τελικά επιστρέφει σε μια πραγματικότητα

τα που τον έχει ξεπεράσει. Η κόρη του έχει μεγαλώσει χωρίς εκείνον. Το ταξίδι του θυμίζει ξεκάθαρα την ψυχολογική πραγματικότητα της «Οδύσσειας».

Γιατί αυτή η ταινία έχει νόημα για τον Νόλαν

Η επιλογή του Νόλαν να γυρίσει την «Οδύσσεια» δεν είναι τυχαία. Όλη η φιλομορφία του, από το «Memento» μέχρι το «Inception», περιστρέφεται γύρω από ανθρώπους που χάνονται και παλεύουν να επιστρέψουν. Η Οδύσσεια είναι η φυσική κατάληξη αυτής της θεματικής, η επιστροφή στη ρίζα της ιστορίας που λέει εδώ και είκοσι χρόνια. Και κάθε φορά που ένα τέτοιο έργο επανέρχεται με αυτό το κύρος, η Ελλάδα βρίσκεται ξανά στο κέντρο της παγκόσμιας συζήτησης. Όχι ως σκηνικό για τουριστικές φωτογραφίες, αλλά ως ο τόπος που γέννησε τον τρόπο με τον οποίο διηγούμαστε τις ιστορίες μας μέχρι σήμερα.

Το buzz που έχει δημιουργηθεί πριν καν ξεκινήσει η επίσημη προώθηση δείχνει κάτι. Άλλωστε, η πρώτη προβολή για το 2026 είναι ήδη sold out κι αυτό από μόνο του λέει πολλά.

Τελικά, η «Οδύσσεια» δεν είναι ιστορία για θεούς και τέρατα. Είναι ιστορία για το τι σημαίνει να χάνεσαι και να παλεύεις να βρεις τον δρόμο της επιστροφής. Κι αυτό δεν παλιώνει ποτέ. Πάτι όλοι μας, κάπου, κάποτε, είμαστε ο Οδυσσέας, κι αυτό είναι pop. **A**

14TH ATHENS
**AVANT
GARDE**
FILM
FESTIVAL

(3-18)
12.25

ΤΑΙΝΙΟΘΗΚΗ
ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ
> ΜΟΥΣΕΙΟ
ΚΙΝΗΜΑΤΟΓΡΑΦΟΥ

online.tainiothiki.gr

@tainiothikigr
@agfilmfestival
@ΦΠΚΑ / AAGFF

www.tainiothiki.gr

Έξι κόσμοι
που έπλασαν το μέλλον τους με ευφυΐα και στρατηγική.
Έξι κράτη
που βρήκαν τη δύναμη να μεταμορφωθούν.

metaixmio.gr

ΜΕΤΑΙΧΜΙΟ

Τα βιβλία των ιδεών

ΚΥΡΙΑΚΟΣ ΑΘΑΝΑΣΙΑΔΗΣ ΔΑΚΡΥΑ ΣΤΗ ΒΡΟΧΗ

Ένα βιβλίο
γραμμένο από
δύο συγγραφείς:
έναν άνθρωπο,
και μια μηχανή

ΚΥΚΛΟΦΟΡΕΙ

Στα βιβλιοπωλεία και στα γραφεία της Α.Υ.

ATHENS
voicebooks

ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΔΙΑΘΕΣΗ
ΕΚΔΟΣΕΙΣ ATHENS VOICE BOOKS

Χαριλάου Τρικούπη 22, 106 79 Αθήνα, 2103617170 (εσωτ. 114), fax: 2103617310
Παραγγελίες on-line: athensvoice.gr/vivlio/vivlia/athens-voice-books

ΑΝΑΓΝΩΣΤΗΣ ΜΕ ΑΙΤΙΑ

Μεσούγκα: Με τον έρωτα δεν τα βάζει κανείς...

Το νέο βιβλίο του Σίνγκερ θέτει διαχρονικά
ερωτήματα πίστης και επιβίωσης

Του ΑΡΗ ΣΦΑΚΙΑΝΑΚΗ

Στα φοιτητικά μου χρόνια –όταν ακόμα είχα μαλλιά– ταξίδεψα στη Νότια Αφρική. Βασίλευε τότε εκεί το απαρνητχάντ και μου είχε κάνει μεγάλη εντύπωση ο έντονος διαχωρισμός ανάμεσα σε λευκούς κατοίκους και μαύρους αυτόχθονες. Υπήρχαν τουαλέτες και λεωφορεία για μαύρους, γειτονιές μαύρων. Το Πιοχάνε-σμπουργκ ήταν αχανές, η Πρετόρια πνιγμένη στις τζακαράντες με τα μαβιά άνθη. Κάποια στιγμή πήγα με οργανωμένη εκδρομή στο Κρούγκερ Παρκ για να δω τα άγρια ζώα από κοντά. Τη νύχτα μείναμε σε έναν καταυλισμό μέσα στη φύση. Βγήκα το βράδυ στην περίμετρο του καταυλισμού, δίπλα στον συρμάτινο φράχτη που εμποδίζει τα αρπακτικά να περάσουν μέσα, κι έμεινα να ακούω μαγεμένος τις φωνές των νυχτόβιων πλασμάτων κάτω από τον έναστρο ουρανό. Όταν γύρισα στην μπουτίκ καλύβα όπου θα διανυκτέρευα, μαζί με έναν νεαρό Εβραίο που είχε έρθει κι αυτός στην εκδρομή, εκείνος με αποκάλεσε «μεσούγκα». Κι όταν τον ρώτησα τι σημαίνει αυτό, μου είπε «τρελός».

Μεσούγκα
Ισαάκ Μπάσεβιτς
Σίνγκερ
εκδ. ΔΩΜΑ

Μόλις λοιπόν είδα πως κυκλοφόρησε βιβλίο με τίτλο «Μεσούγκα», αναπόλησα εκείνο το ταξίδι κι έσπευσα να το πάρω. Βέβαια, έτσι κι αλλιώς, πάντα έσπευδα να πάρω κάθε βιβλίο του Σίνγκερ που κυκλοφορούσε στην αγορά. Ποτέ δεν με απογοήτευσε αυτός ο Εβραίος συγγραφέας από την Πολωνία, που πρόλαβε να μεταναστεύσει στην Αμερική γλιτώνοντας από τη μανία των Ναζί. Το 1978 πήρε το Νόμπελ Λογοτεχνίας.

Ο δικός του «τρελός» είναι ένας συγγραφέας-δημοσιογράφος που περιφέρεται εργένης στη Νέα Υόρκη, γράφει στα γίνιτις (όπως και ο Σίνγκερ) και μπλέκεται σε ένα ερωτικό τρίγωνο με μια νεαρή Εβραία και έναν πολύ μεγαλύτερο σε ηλικία άντρα, ο οποίος δημιουργεί και καταστρέφει περιουσίες παίζοντας στο χρηματιστήριο και δανειζοντας χρήματα. Η νεαρή Εβραίοπούλα αποδεικνύεται πως κάποτε εκδιδόταν για να σώσει τη ζωή της από τα στρατόπεδα συγκέντρωσης, γεγονός που προκαλεί φρίκη στον μεγαλωμένο με τα ραβινικά δόγματα συγγραφέα, ο οποίος, μάλιστα, αποφασίζει να τη βγάλει από τη ζωή του. Όμως, ως παγκοίως γνωστόν, όταν εμείς κάνουμε σχέδια, κάποιος εκεί ψηλά καγχάζει. Άλλωστε, με τον έρωτα δεν τα βάζει κανείς...

Από τη Νέα Υόρκη της δεκαετίας του 1950, ο ήρωάς μας θα βρεθεί για λίγο στο Τελ Αβίβ και θα βιώσει την εμπειρία του νέου κράτους του Ισραήλ, για το οποίο αναρωτιέται αν θα μπορέσει να επιβιώσει ανάμεσα στους προαιώνιους εχθρούς του, που αναφέρονται κιόλας στην Παλαιά Διαθήκη.

Οι 280 σελίδες του μυθιστορήματος διαβάζονται με ύψιστη απόλαυση, η μετάφραση της **Μαργαρίτας Ζαχαριάδου** είναι πάντα πολύ καλή, κοντολογίς δεν περίμενα κάτι λιγότερο από τις εκδόσεις ΔΩΜΑ, τις οποίες και ευχαριστώ που με τον τρόπο τους, έστω πλαγίως, αθέλητα πες, με οδήγησαν ξανά σε εκείνη τη νύχτα στην καρδιά της ζούγκλας, όταν, γονατισμένος στο γρασίδι, γεμάτος δέος, άκουγα μες στο σκοτάδι που λάμπρυνε ο έναστρος ουρανός τις φωνές των άγριων ζώων να αντηχούν στη μοναξιά της ψυχής ενός μεσούγκα.

Σημειώσεις ενός Μονομανού

CCCXLVIII

Του ΓΙΩΡΓΟΥ ΦΛΩΡΑΚΗ

Μαρία Κάλλας: 7+1 εμβληματικές εμφανίσεις

© WESTON/DAILY EXPRESS/HULTON ARCHIVE/GETTY IMAGES

Αυτή την εβδομάδα συμπληρώθηκαν 102 χρόνια από τη γέννηση της Μαρίας Κάλλας. Η φωνή και η δραματική της παρουσία όρισαν έναν νέο τρόπο για να αντιλαμβανόμαστε την όπερα. Ακολουθούν οκτώ από τις πιο σημαντικές εμφανίσεις της επί σκηνής.

Tosca, Αθήνα, 1942

Σε ηλικία μόλις 19 ετών, η Κάλλας ερμήνευσε μια ώριμη και σκοτεινή Τόσκα σε μια πόλη υπό κατοχή. Έκανε το ντεμπούτο της στις 27 Αυγούστου 1942, με τον Αντώνη Δελένδα ως Cavaradossi και τον Τίτο Ξιρέλλη ως Scarpia. Η παράσταση της Εθνικής Λυρικής Σκηνής σηματοδότησε την πρώτη της εμφάνιση στον ρόλο της Τόσκας και ήταν μια πρώτη γεύση της δόξας που θα γνώριζε.

La Gioconda Βερόνα, 1947

Η εμφάνισή της στον απαιτητικό αυτό ρόλο τράβηξε την προσοχή των Ιταλικών κύκλων της όπερας. Η «Gioconda» είναι το εμβληματικό ντεμπούτο της Μαρίας Κάλλας στην Αρένα της Βερόνας το 1947, το οποίο σηματοδότησε την αρχή της διεθνούς καριέρας της. Η διάσημη άρια «Suicidio» του έργου έχει συνδεθεί με τη φωνή και την ερμηνεία της.

Norma Φλωρεντία, 1948 & Λονδίνο 1952

Ήδη από την πρώτη της ερμηνεία, ο ρόλος έγινε συνώνυμος με την Κάλλας. Η δραματική ερμηνεία της –αυστηρή, τελετουργική και βαθιά ανθρώπινη– υπήρξε σημείο αναφοράς, με αποτέλεσμα η Κάλλας να θεωρείται η σημαντικότερη Νόρμα του 20ού αιώνα. Το 1948, στην παράσταση της Φλωρεντίας διευθυντής ορχήστρας ήταν ο Τούλιο Σεραφίν. Το 1952 στη Βασιλική Όπερα του Λονδίνου εδραιώνεται η διεθνής φήμη της Ελληνίδας υψιφώνου.

Aida Μεξικό, 1950

Η Αϊντα κατείχε σημαντική θέση στα πρώτα χρόνια της καριέρας της Κάλλας και το 1950 η παράσταση της χάρισε το ντεμπούτο της στη Σκάλα του Μιλάνου – το θέατρο στο οποίο σύντομα αναδείχθηκε σε κυρίαρχη ντίβα. Την ίδια χρονιά, τραγούδησε τον ρόλο της πριγκίπισσας από την Αιθιοπία στην Πόλη του Μεξικού, προκαλώντας ενθουσιασμό στο κοινό με την ενσωμάτωση ενός εκπληκτικού υψηλού μί υφεση στο τέλος της Σκηνής του Θρι-

άμβου, στο σημείο δηλαδή που κλείνει η δεύτερη πράξη της όπερας.

Medea Φλωρεντία, 1953

Ο ρόλος της Μήδειας ανέδειξε τη δραματική της δύναμη και το υποκριτικό της βάθος. Η ερμηνεία της θεωρείται αξεπέραστη, ενώ άνοιξε τον δρόμο και για τη μεταγενέστερη κινηματογραφική εκδοχή του έργου. Παραμελημένη για πολλές δεκαετίες, η Μήδεια του Λουίτζι Κερουμπίνι –που παρουσιάστηκε για πρώτη φορά στο Παρίσι το 1797– επανήλθε στο προσκήνιο όταν η Μαρία Κάλλας ερμήνευσε για πρώτη φορά τον ομώνυμο ρόλο, το 1953, στο Φεστιβάλ Μουσικού Μαΐου της Φλωρεντίας. Η Ελληνίδα ντίβα συνέχισε να ερμηνεύει τον ρόλο της Μήδειας, με αποκορύφωμα την ιστορική της εμφάνιση στο Αρχαίο Θέατρο της Επιδαύρου, σε σκηνοθεσία του Αλέξη Μινωτή, με σκηνικά και κοστούμια του Γιάννη Τσαρούχη.

La Traviata Μιλάνο, 1955

Η Κάλλας προσφέρει μια σπαρακτική Βιολέτα. Ο ρόλος αυτός αποκτά το απαραίτητο δραματικό του βάθος – αρκετό θα έλεγαν ότι πρόκειται για τη βαθύτερη ερμηνεία της μεγάλης ντίβας. Οι τυχεροί που είχαν την ευκαιρία να παρακολουθήσουν τη θρυλική παραγωγή του Λουκίνο Βισκόντι στη Σκάλα το 1955, θεωρώ ότι δεν μπόρεσαν να ξεχάσουν ποτέ τις μαγικές στιγμές του έργου, ειδικότερα το τέλος της πρώτης πράξης και ολόκληρη την τρίτη.

Tosca Λονδίνο, 1964

Το 1964, η Μαρία Κάλλας επιστρέφει στο Royal Opera House του Covent Garden, για μια σειρά παραστάσεων της «Τόσκα», σε σκηνοθεσία του Φράνκο Τζεφιρέλι. Πρόκειται για την τελευταία της πλήρη όπερα. Παρότι η φωνή της είχε φθαρεί, η δραματική της δύναμη παρέμενε συγκλονιστική. Η ερμηνεία της στο «Vissi d'Arte» γίνεται ένα είδος θριαμβευτικού αποχαιρετισμού.

Ρεσιτάλ με Τζουζέπε ντι Στέφανο 1973-1974 (παγκόσμια περιοδεία)

Μετά από περίπου 8 χρόνια αποχής από τη σκηνή, η Κάλλας επέστρεψε το 1973 για μια σειρά συναυλιών με τον τενόρο Τζουζέπε ντι Στέφανο. Η περιοδεία (1973-1974) κάλυψε την Ευρώπη, τη Βόρεια Αμερική, την Κορέα και την Ιαπωνία. Οι πιανίστες που τους συνόδευαν ήταν ο Άιβορ Νιούτον και ο Ρόμπερτ Σάδερλαντ. Δεν ήταν μια επιτυχημένη περιοδεία – αυτό οφείλονταν στην άσχημη κατάσταση της φωνής της Κάλλας. Ήταν πάντως μια πολύ σημαντική περιοδεία για ιστορικούς λόγους: ήταν η τελευταία φορά που το κοινό είδε την Κάλλας επί σκηνής. Παρά τις ατέλειες, στιγμές βαθιάς συγκίνησης υπενθύμιζαν το σπουδαίο παρελθόν της.

Την Παρασκευή 5 Δεκεμβρίου Το Μουσείο Μαρία Κάλλας του Δήμου Αθηναίων γιορτάζει για τρίτη συνεχής φορά την ημέρα γέννησής της, στην οδό Πετράκη, πίσω από το Μουσείο, μ' ένα street πάρτι και καλή μουσική με dj τον Μιχάλη Καμάκα.

Κέικ

Πόσα μυστικά μπορούν να αποκαλυφθούν μέχρι να ψηθεί ένα κέικ;

Μια απρόσμενη συνέλευση σε μια συνηθισμένη πολυκατοικία μετατρέπεται σε μια νύχτα αποκαλύψεων. Τέσσερις άνθρωποι –μια ημι-διάσημη συγγραφέας, ένας αλλοδαπός ενοικιαστής, ένας ένοικος με μυστικά και ο διαχειριστής της πολυκατοικίας– προσπαθούν να βρουν ποιος λέει αλήθεια και ποιος ψέματα.

Στην παράσταση «Κέικ» του **Βαγγέλη Χατζηγιαννίδη**, σε σκηνοθεσία **Θανάση Ζερίτη**, όλα ξεκινούν όταν η Σάσα (**Φαίδρα Δρούκα**) ζητά από τον διαχειριστή (**Ερρίκος Λίτσος**) να συγκαλέσει μια «μίνι συνέλευση» για να βρεθεί ποιος είναι αυτός που πετάει τα σκουπίδια του στην είσοδο. Κανείς, βέβαια, δεν περιμένει πως αυτή η απλή καταγγελία θα οδηγήσει σε αποκαλύψεις, φόβους και αλήθειες, που θα έρθουν απρόσμενα στο φως – με φόντο το άρωμα ενός κέικ που ψήνεται στην κουζίνα.

Όλα τα στοιχεία δείχνουν τον αλλοδαπό ένοικο του πρώτου ορόφου (**Προμηθέας Νεραττίνη-Δοκιμάκης**), αλλά οι υποψίες αγγίζουν και τον Μπάμπη (**Γιάννης Λεάκος**) του δευτέρου. Ο διαχειριστής καλείται να σταθεί ανάμεσά τους ως κριτής, ακούγοντας τις «απολογίες» τους, πριν βγάλει την ετυμηγορία του. Καθώς οι συζητήσεις ανάβουν και τα στόματα ανοίγουν, οι τέσσερις χαρακτήρες αποκαλύπτουν κομμάτια του εαυτού τους, με χιούμορ, ειλικρίνεια και τρυφερότητα. Κι όσο η βραδιά προχωρά, η αλήθεια πλησιάζει – και μαζί της η στιγμή που όλοι θα δώσουν τα χέρια και θα... μοιραστούν το κέικ.

ΘΕΑΤΡΟ ΕΜΠΟΡΙΚΟΝ

📍 **Θέατρο Εμπορικών** Σαρρή 11, Αθήνα, 2111000365

Παραστάσεις Τετάρτη στις 20:00, Πέμπτη, Παρασκευή & Σάββατο στις 21:00, Κυριακή στις 18:00

— Πώς μπλέχτηκες με το ραδιόφωνο; Ήταν τυχαίο ή το κυνήγησες; Καθόλου τυχαίο. Μεγάλωσα σ' ένα σπίτι που έπαιζε μουσική. Η μαμά μου άκουγε συνέχεια ραδιόφωνο, ο μπαμπάς μου έπαιζε κιθάρα, σιγοτραγουδούσε όλη μέρα, είχε δίσκους. Με μάγευε το ραδιόφωνο, το λάτρευα, και ήξερα πάντα ότι μ' αυτό θα ασχοληθώ. Το πώς και το πότε θα τα έβρισκα στην πορεία. Και τα βρήκα στα 15 μου, όταν ζήτησα από έναν πολύ καλό μου φίλο, τον Χρήστο, που έκανε εκπομπή σε ραδιοφωνικό σταθμό, να πάω να δω πώς είναι. Εκεί, με άκουσε απλά να μιλάω ο Λεωνίδας Λεσάκης —ιδιοκτήτης του σταθμού— και μου ζήτησε να κάνουμε ένα δοκιμαστικό. Ε, λίγες μέρες αργότερα ξεκίνησα να κάνω εκπομπές.

— Αν σου έλεγα να περιγράψεις τον εαυτό σου χωρίς να πεις τι δουλειά κάνεις, τι θα έλεγες; Ψάχνω διαρκώς μουσικές και θέματα, ακούω μουσική πολύ δυνατά για πολλά χρόνια (τόσο που πα έχω μειωμένη ακοή) και βασικά μιλάω μόνη μου σε έναν μικρό, ηχομονωμένο χώρο, ελπίζοντας πως κάποιος με ακούνει. Είμαι η Γιοβάννα και είμαι καλά (;).

— Ποια σκέψη τρέχει συνήθως στο μυαλό σου τα 3 δευτερόλεπτα πριν ανοίξεις το μικρόφωνο για να ξεκινήσει η εκπομπή; Τι είδα, τι άκουσα, τι νιώθω, τι «κουβαλάει» η μέρα. Επίσης, αν έβαλα μέσα τη Nirvana (το σκυλί) φεύγοντας από το σπίτι.

— Σου δίνουν ένα λευκό T-shirt. Τι στίχο θα έγραφε πάνω του για να σε αντιπροσωπεύει; «You want it darker».

— Μπορείς να θυμηθείς τη μεγαλύτερη γκάφα που έχεις πει στον αέρα; Κάνω on air αφιέρωμα στον Βαγγέλη Παπαθανασίου, προλογίζω τραγούδι του και βάζω Ντέμη Ρούσσο. Άλλο ένα: είμαι στον αέρα, μπαίνει στο στούντιο ο Ψαριανός, βγάζω ακουστικά, ξεχνάω το μικρόφωνο ανοιχτό και κοροϊδεύουμε τον χορηγό της εκπομπής.

— Είναι ο ραδιοφωνικός σου εαυτός ίδιος με τον εαυτό σου εκτός στούντιο; Και ναι και όχι. Στον αέρα κουβαλάω διαρκώς την ευθύνη του δημόσιου λόγου. Τι θα πω, πώς θα το πω, να είναι σωστό και εξακριβωμένο. Εκτός αέρα αισθάνομαι λιγότερο εκτεθειμένη και πιο χαλα-

ρή. Επίσης, στον αέρα δεν βρίζω. Εκτός αέρα, το απολαμβάνω.

— Ποιο είναι το πιο απρόσμενο μήνυμα/αντίδραση ακροατή που έχεις λάβει; Στον Best είχα ακροατή που ήταν φυλακισμένος στον Κορυδαλλό. Δεν έχανε εκπομπή, επικοινωνούσε μία φορά την εβδομάδα τηλεφωνικώς, μου έστελνε συχνά γράμματα και πού και πού φρόντιζε να βρίσκω ένα τριαντάφυλλο στο αυτοκίνητό μου μετά την εκπομπή. Δεν έμαθα ποτέ πώς το κατάφερνε.

**ΔΕΥΤΕΡΑ-
ΠΑΡΑΣΚΕΥΗ**

12.00 - 14.00

**Η Γιοβάννα Βλασσοπούλου κάνει ραδιόφωνο non stop εδώ και 31 χρόνια. Επίσης γράφει και κάνει εκφωνήσεις. Την ακούτε στον Voice 102,5.*

— Το πιο πρόσφατο μουσικό «κόλλημά» σου; Ενθουσιάζομαι ακόμη με τη μουσική σαν 15χρονο. Ακούω πολλά, μου αρέσουν πολλά και δυσκολεύομαι να ξεχωρίσω αγαπημένα. Στα πιο πρόσφατα κολλήματα είναι οι Glass Beams, το τελευταίο άλμπουμ των Rufus Du Sol, οι Fontaines DC, οι Trovare, ο Beharie, οι Donna Blue και πολλά πολλά άλλα.

— Αν είχες μια χρονομηχανή, σε ποια μουσική δεκαετία θα πήγαινες να κάνεις εκπομπή; Στα 90s. Εναν εκεί. Η έκρηξη από μουσικά είδη και υποείδη που συνέβη αυτή τη δεκαετία δύσκολα θα επαναληφθεί. Ηλεκτρονική, trance, techno, rave, house, hip-hop, brit-pop, neo-punk, grunge, pop. Παραδεισένιο μουσικό όργιο.

— Αν μπορούσες να βάλεις ένα τραγούδι που να παίζει παντού στην Αθήνα για 24 ώρες, ποιο θα ήταν; Το «Ραντεβού στην Αθήνα» της Σοφίας Βέμπο.

— Η πιο αξέχαστη συναυλία της ζωής σου. Έχω πάντα στην καρδιά μου την εμφάνιση της Ομάρα Πορτουόντο, με τους Buena Vista Social Club το 2002 στην Ιερά Οδό. Μεγάλη ήδη σε ηλικία, ανέβαινε και κατέβαινε τη σκηνή με δυσκολία και συνοδεία, αλλά μόλις την άφηναν στη σκηνή και ξεκινούσε η μουσική, μεταμορφωνόταν. Χόρευε ασταμάτητα, είχε καμπάνα φωνή, απίστευτο ρυθμό και πηγαίο κουβανέζικο πάθος. Παρακολουθούσαμε όλοι με τα σαγόνια ανοιχτά. Ήταν απίστευτη.

— Είναι φθινόπωρο και τρέχεις με το αυτοκίνητο στην παραλιακή. Ποιο τραγούδι θα διάλεγες για τη διαδρομή; Το «What's My Name» του Κένεθ Μπάγκερ και μετά «Zitarrosa» των Bajofondo και μετά το «Experience» του Λουντοβίκο Εϊνάουντι και... οκέι, σταματάω.

— Ποια λέξη δεν αντέχεις να ξανακούσεις ποτέ στον αέρα; Τα «μείνε μαζί μου», «θα παρτάρουμε», «είμαστε οι καλύτεροι», «θα είμαι μαζί σου», «φιλάκια» κι άλλα τέτοια. Δηλαδή την αγνή άνεση με τον ακροατή και τη διαρκή βεβιασμένη χαρά. Επίσης, δεν αντέχω τα ατελείωτα κουλτουρέ on air, που ο παραγωγός δεν σταματάει να κάνει επίδειξη γνώσεων ή να παρουσιάζει τη γνώμη του σαν να κατέχει την απόλυτη αλήθεια.

— Ποιος καλλιτέχνης θα ήθελες να σου χτυπήσει απρόσμενα την πόρτα στο στούντιο; Ο Κερτ Κομπέιν. Δεν γίνεται, αλλά αυτόν θα ήθελα.

— Μαζί με ποιον καλλιτέχνη θα ήθελες να κάνεις ραδιοφωνική εκπομπή και γιατί; Με τον Σίμπερτ Χόιερ και τον Ρόμπερτ Γουίλιαμς. Μαζί. Να μιλάμε για σκοτάδια, εσωτερικούς δαίμονες και τραύματα.

— Το ραδιόφωνο σε σώζει... Μπορείς να συμπληρώσεις τη φράση; Το ραδιόφωνο μας σώζει από τη μοναξιά. Προσθέτει στη ζωή μουσική, αφήγημα και παρέα.

— Τι θα έλεγες σε κάποιον που ακούει για πρώτη φορά τον σταθμό για να τον κερδίσεις; Να μας ακούσει για ώρες, όχι το μάξιμουμ 10λεπτο που ακούει πια ο κόσμος έναν ραδιοφωνικό σταθμό. **A**

Γιοβάννα Βλασσοπούλου

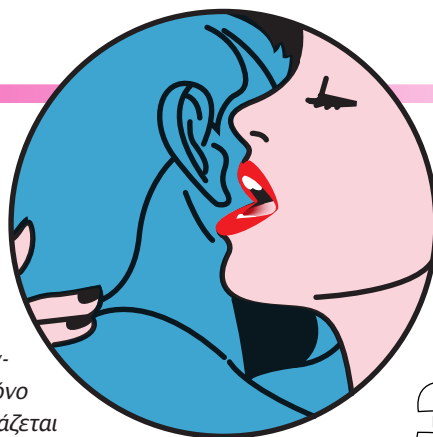
«Τα 90s ήταν ένα παραδεισένιο μουσικό όργανο»

Επιμέλεια Α.Υ. TEAM

Μίλα μου Βρόμικα

RELOADED

Της ΤΖΕΝΗΣ ΜΕΛΙΤΑ

1 Δεν μπορείς να φανταστείς τι νεύρα έχω! Είμαι έξαλλη. Αχ, συγγνώμη, βρε Τζένη μου, που μιλάω έτσι, αλλά δεν είμαι καλά. Έχω χωρίσει με τη σχέση μου εδώ και 2 μήνες, με λίγο άσχημο τρόπο. Όταν τα είχαμε, κάναμε πολύ παρέα και με την κολλητή μου, η οποία έχει ακόμα σχέση. Το θέμα μου είναι ότι βγαίνει συχνά με τον πρώην μου, πάνε για καφέ, για ποτό και τέτοια, κι όχι μόνο αυτό, ανεβάζουν και stories στο Instagram. Φανερά ενοχλημένη εγώ, της έκανα κουβέντα και μου είπε πως είναι κι αυτός φίλος της και δεν μπορεί να τον αφήσει, θα ήταν άδικο γι' αυτόν. Μαζί μου, βέβαια, είναι μια χαρά –όπως ήταν πάντα– και πρόκειται για ένα άτομο που με έχει βοηθήσει και με βοηθάει πολύ στη ζωή μου. Αλλά τώρα αυτό με ενοχλεί πολύ. Τι να κάνω;

Αυτό που συμβαίνει δεν είναι απλώς θέμα εξόδων και stories. Η κολλητή σου έχει δικίο ότι είναι κι εκείνος φίλος της. Αλλά έχεις κι εσύ δικίο στο ότι πονάει. Θα σου έλεγα να πάρεις λίγη απόσταση από stories κ.λπ., για να αναπνεύσεις. Να δεις πού βρίσκεσαι, ποια είσαι τώρα, τι σε προστατεύει και τι σε αγχώνει. Δυο μήνες δεν είναι χρόνος· βρίσκεσαι στον απόηχο του

χωρισμού. Πολύ καλά έκανες και της μίλησες για να μοιραστείς την πραγματικότητα σου, και το μόνο σίγουρο είναι ότι δεν χρειάζεται να πέφτει κι άλλο αλάτι στις πληγές σου. Χώρος, απόσταση και προστασία από τις ψηφιακές βιτρίνες των άλλων. Και θα περάσει.

2 Γιατί κάθε φορά που πάω να τον ξεπεράσω, εκείνος εμφανίζεται στα DMs μου με ένα «τι κάνεις;». Δηλαδή, κάπου έλεος! Στις 2 το πρωί μου γράφει «μου λείπεις» και στις 2 το μεσημέρι «δεν είμαι έτοιμος πάλι για σχέση». Πιστεύεις ότι αν σταματήσω να απαντάω, θα τον χάσω για πάντα;

Αλήθεια, τι είναι πιο tricky; Ένας πρώην που εμφανίζεται στα DMs ή μια καρδιά που δεν έχει βάλει ακόμα το «μην ενοχλείτε»; Και κάπου εκεί, ανάμεσα στη νύχτα και τη μέρα, εσύ τον περιμένεις να αποφασίσει ποιος είναι και τι θέλει. Ε, όχι! Διότι οι πρώην που εμφανίζονται περιστασιακά, δεν έρχονται για να γυρίσουν. Έρχονται για να βεβαιωθούν ότι μπορούν. Ίσως η δική σου απάντηση, η μόνη που χρειάζεσαι, να είναι η σιωπή. Κι ας τον χάσεις. Το σημαντικό

είναι να ελευθερωθείς εσύ.

3 Η φίλη μου εδώ και μήνες μου ζητάει συμβουλές για τον

τύπο που της αρέσει. Τι να του γράψει, πότε να του απαντήσει, αν πρέπει να στείλει emoji ή όχι. Και εγώ, καλή, χρυσή, πάντα διαθέσιμη, τη βοηθάω. Μόνο που τελευταία συνειδητοποιώ ότι τις συμβουλές που της δίνω, εγώ δεν τις εφαρμόζω στη δική μου ζωή. Εκείνη παίρνει ρίσκα, κανονίζει ραντεβού και δώσ' του τα μηνύματα και το φλερτ. Κι εγώ; Είμαι συνεχώς στο «άστο για την άλλη εβδομάδα». Και δεν είναι ότι δεν θέλω δηλαδή.

Εννοείται πως πολλές φορές είμαστε ειδικοί στα ερωτικά των άλλων. Διότι έχουμε απόσταση, καθαρό μυαλό, δεν μας βαραίνει τόσο το ρίσκο. Η φίλη σου παίρνει θάρρος, στέλνει μηνύματα, κλείνει ραντεβού. Κι εσύ; Κρατάς σημειώσεις, αλλά δεν πας ποτέ στο δικό σου μάθημα. Δεν χρειάζεσαι, λοιπόν, άλλη μία συμβουλή. Απλώς να κάνεις αυτό που λες στη φίλη σου κάθε μέρα: «Στείλ' το ντε. Τι έχεις να χάσεις;»

© JOHN HOLMES

Μίλα μου βρόμικα.
Μίλα μου αληθινά.
email: info@athensvoice.gr
instagram: @melitajenny

AMIGOS PRESENTS

ΔΟΚΙΜΑΣΤΕ ΤΟ ΝΕΟ

LUNCH

MENU

των Amigos

22€

ΑΝΑ ΑΤΟΜΟ

Amigos

30

ΧΡΟΝΙΑ

DESDE 1995

FROZEN

TIME

FROZEN MARGARITA

ΜΟΛΙΣ

7.90€

ΓΛΥΦΑΔΑ: ΚΥΠΡΟΥ 65 | ΝΕΑ ΣΜΥΡΝΗ: ΜΕΓΑΛΟΥ ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ 70 | AMIGOS.GR

Κριός

20 Μαρτίου - 19 Απριλίου

Καλή εβδομάδα, Κριάρι! Αυτό το επτάημερο πρέπει να εστιάσεις στα θετικά και σε οτιδήποτε σε βοηθάει να εξελιχθείς – σπουδές, ταξίδια, αυτοφροντίδα. Μη βιαστείς να πάρεις αποφάσεις. Αξιοποίησε αυτό το διάστημα για να βρεις τι σε κουράζει και τι σε «φτιάχνει». Ίσως κλείσεις και κάποια συμφωνία ή να βάλεις σε εφαρμογή κάποια σχέδια που έκανες στη φάση του ανάρρωσης. Στα προσωπικά σου, αν είσαι αδέσμευτος, βγες και από το σπίτι και από το καβούκι σου και γνώρισε κόσμο. Μάλλον θα σε τραβήξει κάποιος με mindset εντελώς διαφορετικό από το δικό σου. Challenging, but not bad. Αν είσαι ήδη δεσμευμένος, οργάνωσε κάτι κοινό με το αμόρε, ώστε να ανάψεις ξανά το spark μεταξύ σας.

Ταύρος

20 Απριλίου - 19 Μαΐου

Καλή εβδομάδα, Ταύρε! Αυτό το επτάημερο εστίασε στα οικονομικά, στα θέματα ασφάλειας ή σ' εκείνα που σχετίζονται με τρίτους για να είσαι προετοιμασμένος. Κλείσε τους κύκλους που πονάνε. Πρώτα όμως δες τι αξίζεις, τι δίνεις και τι πραγματικά παίρνεις πίσω, καθώς αυτό είναι που θα σου δώσει την ώθηση να φύγεις από εκεί που δεν σε εκτιμάνε. Στα ερωτικά, αν είσαι ελεύθερο πουλί, ίσως γνωρίσεις κάποιο άτομο που θα σου προκαλέσει βαθιά συναισθήματα. Ίσως, πάλι, να συνειδητοποιήσεις πως το τωρινό situationship δεν σε καλύπτει και τόσο. Αν δεν είσαι ελεύθερο πουλί, κάνε μια ανοιχτή συζήτηση με το αμόρε για τους φόβους, τις ανασφάλειες, αλλά και τις υποχρεώσεις σας.

Δίδυμοι

20 Μαΐου - 20 Ιουνίου

Καλή εβδομάδα, Διδυμάκι! Εδώ και καιρό κάνεις πως δεν βλέπεις τις μ@λακίες που συμβαίνουν σε φιλίες, συνεργασίες ή άλλες σχέσεις σου. Το επτάημερο αυτό όμως τονίζει την ανάγκη να το κόψεις αυτό το συνθήκιο. Άρα δεν αποκλείεται να αποφασίσεις να διακόψεις συνεργασίες ή να ξεκόψεις από φίλους. Από την άλλη, όχι υπερβολές. Στα γκομενικά σου, αν είσαι ελεύθερος, δεν θα βρεις ψυχία, καθώς όλο και κάποιος πρώην θα αποφασίσει να επανέλθει, μια νέα γνωριμία θα σε αναστατώσει ή και ένα φλερτ που θα προκύψει ξαφνικά. Αν δεν είσαι ελεύθερος, μη φοβάσαι τις ζόρικες συζητήσεις, καθώς αυτές θα λύσουν τα χαζά θέματα που υπάρχουν, αλλά και θα σε φέρουν πιο κοντά στο αμόρε.

Καρκίνος

21 Ιουνίου - 21 Ιουλίου

Καλή εβδομάδα, Καρκίνε! Αυτό το επτάημερο εστίασε στις εκκρεμότητες που έχεις αφήσει ανοιχτές, στα ραντεβού και στο πρόγραμμά σου. Μίλα για αυτά που σε απασχολούν, για την κούραση που έχεις μαζέψει ή για τα άγχη σου, γιατί το να τα κρατάς μέσα σου δεν βοηθάει. Στα θέματα καρδιάς, αν είσαι single, δεν αποκλείεται να ερωτευτείς ένα άτομο που, ενώ το συναναστρέφεσαι συχνά – π.χ. μέσω δουλειάς ή χόμπι – ούτε που το είχες παρατηρήσει. Ξέρεις όμως τι ζητάς; Αν δεν είσαι single, σταμάτα να απαντάς αυτό το κλασικό «τίποτα» όταν το αμόρε σε ρωτάει τι έχεις, γιατί δεν τραβάς την προσοχή, απλά σπας νεύρα!

Λέων

22 Ιουλίου - 22 Αυγούστου

Καλή εβδομάδα, Λέοντα! Αξιοποίησε την καλή σου διάθεση και εστίασε σε οτιδήποτε σου δίνει χαρά και έμπνευση. Δεν αποκλείεται όμως να συνειδητοποιήσεις πως κάποιοι στόχοι σου δεν σε εκφράζουν πια. Διαχώρισε τους ανθρώπους γύρω σου σ' αυτούς που είναι πραγματικά δίπλα σου και σ' αυτούς που περνάνε απλά για να περάσουν. Στα της καρδιάς, αν είσαι μόνος, ενδέχεται να σε προσεγγίσει κάποιο άτομο που θα σε έχει με το χαμόγελο στα χείλη διαρκώς. Ξεκαθάρισε όμως αν το πάει σοβαρά ή είναι προσωρινό. Αν, πάλι, δεν είσαι μόνος, κάνε πράγματα από κοινού με το αμόρε, ώστε να βγείτε από τη ρουτίνα και να βρείτε τη χαμένη σας χαρά.

Παρθένος

23 Αυγούστου - 21 Σεπτεμβρίου

Καλή εβδομάδα, Παρθένη! Σπίτι, οικογένεια και συναισθήματα είναι οι βασικές γραμμές που θα κινηθείς αυτό το επτάημερο. Μπορείς να κάνεις αλλαγές στο σπίτι ή να μοιραστείς τις υποχρεώσεις με τα λοιπά μέλη της οικογένειας. Στα επαγγελματικά, κάνε balance ανάμεσα στις απαιτήσεις της δουλειάς και σε αυτές της προσωπικής σου ζωής, γιατί η ζυγαριά γέρνει προς την πρώτη κατηγορία. Στα του έρωτα, αν δεν έχεις σχέση, μην την ψάχνεις στα social ή στα ξενύχτια, καθώς κρύβεται σε πιο ήσυχια και κουλά μέρη. Επιπλέον δεν χρειάζεται να υπερπροσπαθήσεις, καθώς θα έρθει φυσικά. Αν έχεις σχέση, πέρνα ποιοτικό χρόνο με το ταίρι σου για να έρθετε ακόμα πιο κοντά.

Ζυγός

22 Σεπτεμβρίου - 22 Οκτωβρίου

Καλή εβδομάδα, Ζυγάκι! Είσαι στην καλύτερη φάση για να μάθεις κάτι καινούργιο, να ανταλλάξεις απόψεις, να οργανώσεις κάποια μετακίνηση... Αν θέλεις να ψάξεις κάτι σχετικά τις σπουδές ή αν εκκρεμούν νομικές διαδικασίες, τώρα μπορείς να ασχοληθείς με αυτά. Ωστόσο πρόσεξε να μην αναλωθείς σε υπερβολικά πολλές σκέψεις και υποχρεώσεις, γιατί μετά δεν θα βγαίνουν. Όσον αφορά τον έρωτα, αν είσαι μπακουρομπάκουρο, επένδυσε χρόνο στα social, γιατί εκεί μπορεί να κρύβεται μια καινούργια γνωριμία με θετικές προοπτικές εξέλιξης. Αν δεν είσαι μπακουρομπάκουρο, επένδυσε στον εποικοδομητικό διάλογο, καθώς είναι αυτό που μπορεί να σου λύσει τα χέρια. Κάνε σχέδια για το μέλλον με το αμόρε.

Σκορπιός

23 Οκτωβρίου - 21 Νοεμβρίου

Καλή εβδομάδα, Σκορπιέ! Το παράξενο μ' εσένα είναι ότι θέλεις να νιώσεις ασφαλής τώρα περισσότερο από ποτέ, αλλά συνεχίζεις να ξοδεύεις λες και είσαι εκατομμυριούχος. Αντί γι' αυτό εστίασε στο να βρεις κάποια πηγή έξτρα εισοδήματος ή στο να κάνεις οικονομία. Παράλληλα, προσπάθησε να αποδεσμευτείς από οτιδήποτε σε βαρύνει, σου ρουφάει μεγάλο μέρος ενέργειας ή πολύ απλά δεν σου κάνει πια. Στα γκομενικά, αν είσαι μπακούρι, μπορείς να είσαι επικυλακτικός μεν, αλλά και να κάνεις νέες γνωριμίες δε. Θέλω να πω πως δεν χρειάζεται για παλιές μ@λακίες να μείνεις στο ράφι. Αν δεν είσαι μπακούρι, συζήτησε ανοιχτά, ειλικρινά και χωρίς καχυποψία όσα σας απασχολούν με το έτερον ήμισυ.

Τοξότης

22 Νοεμβρίου - 20 Δεκεμβρίου

Καλή εβδομάδα, Τοξότη! Από τις αρχές του επταημέρου η Αφροδίτη θα βρίσκεται στο ζώδιό σου, άρα ποιος σε πιάνει. Αξιοποίησε αυτή την όμορφη διάθεση και γίνε πιο κοινωνικός, πιο ανοιχτός τόσο σε προτάσεις, όσο και στην έκφραση των συναισθημάτων σου και εστίασε σε οτιδήποτε σ' ευχαριστεί. Αν νιώθεις ότι κάποιος κύκλος (α.κ.α σχέση) έχει κλείσει, κάν' το επίσημο. Στα αισθηματικά, αν είσαι χωρίς ταίρι, βγες και γνώρισε καινούργιο κόσμο, αν θέλεις να βρεις κάνα αξιόλογο γκομενάκι, ναι; Μην τα περιμένεις όλα έτοιμα. Αν, πάλι, είσαι με ταίρι, βρες τις ισορροπίες ανάμεσα στις ανάγκες τις δικές σου και του ετέρου ημίσεος. Αν χρειαστεί, μιλήστε ξεκάθαρα και βάλτε λίγο νερό στο κρασί σας, έτσι;

Αιγόκερως

21 Δεκεμβρίου - 19 Ιανουαρίου

Καλή εβδομάδα, Αιγόκερε! Έχεις μεγάλη ανάγκη από ηρεμία και από πολύτιμο χρόνο με τον εαυτό σου. Το θέμα είναι πως μέσω αυτού ενδέχεται να συνειδητοποιήσεις ότι κάποιοι κύκλοι πρέπει να κλείσουν. Στα επαγγελματικά, μάλλον πρέπει να κάνεις μικρές μεν, αναζωογονητικές δε, αλλαγές για να βγάλεις την ίδια δουλειά, απλά με λιγότερο κόπο. Στα προσωπικά σου, αν κάνεις παρέα με τη μοναξιά, ή που θα σε θυμηθεί κάποιος πρώην ή που θα γνωρίσεις κάποιο άτομο που θα τα βρίσκει σκούρα στο να εκφράζει τα συναισθήματά του. Κάτι το νορμάλ πάντως δεν προβλέπεται αυτή τη στιγμή. Αν είσαι σε σχέση, δεν χρειάζεται να τα κρατάς όλα μέσα σου. Γι' αυτό είναι εκεί το ταίρι σου άλλωστε.

Υδροχόος

20 Ιανουαρίου - 17 Φεβρουαρίου

Καλή εβδομάδα, Υδροχόε! Ανάγκη για κοινωνικότητες, επαφές και το αίσθημα του «ανήκειν» φέρνει αυτό το επτάημερο. Κανόνισε να δεις τους φίλους σου, καθώς αυτοί είναι ίσως οι μόνοι που μπορούν να σε καταλάβουν. Όμως μπορείς να γνωρίσεις και νέο κόσμο. Σκέψου το μέλλον σου και βρες με ποιους μπορείς να πορευτείς. Κάποιοι είναι δίπλα σου απλά για να είναι. Πρόσεχε τους. Στα της καρδιάς, αν είσαι μόνος, δεν αποκλείεται να ξεκινήσει τώρα κάποιο φλερτ, χαλαρά μεν, που θα βροντοφωνάζει πως ήρθε για να μείνει δε. Αν όμως θες μόνο να παίζεις, απλά πες το. Αν δεν είσαι μόνος, να ξέρεις πως μάλλον θ' ακούσεις γκρίνια και παράπονα από το έτερον ήμισυ σχετικά με τη σημασία που (δεν) του δίνεις.

Ιχθύες

18 Φεβρουαρίου - 19 Μαρτίου

Καλή εβδομάδα, Ιχθύ! Με στραμμένη την προσοχή στο μεγάλο σου «εγώ» σε βρίσκει αυτό το επτάημερο. Είναι εντάξει να θέλεις να αναγνωριστούν οι κόποι σου, αλλά δεν είναι εντάξει το να βασίζεσαι στην άποψη των άλλων για να νιώσεις ότι προχωράς μπροστά. Προσοχή απαιτούν τα επαγγελματικά σου, γιατί η ένταση εκεί είναι κάτι που δεν θα μπορέσεις να αποφύγεις. Πάμε τώρα στο κομμάτι του έρωτα. Αν, λοιπόν, είσαι αδέσμευτος, δεν αποκλείεται να γνωρίσεις τώρα κάποιο νέο και αξιόλογο γκομενάκι, το οποίο θα θαμάζεις για τις απόψεις και τη συμπεριφορά του. Αν, πάλι, δεν είσαι αδέσμευτος, μην εστιάζεις μόνο στη δουλειά, γιατί ίσως να φτάνει και αυτό για τους πολλούς καβγάδες μέσα στη σχέση σου.

Την καθημερινή αστρολογική σου προβλέψη στο athensvoice.gr/zodia

* Για πιο ολοκληρωμένη εικόνα των αστρολογικών σου τάσεων θα πρέπει να διαβάξεις και τον ωρακόπο σου

ΧΡΙΣΤΟΥΓΕΝΝΙΑΤΙΚΟΣ
ΔΙΑΓΩΝΙΣΜΟΣ
ACS MOBILE APP

ΝΑ ΤΑ ΠΟΥΜΕ?

Κάθε αξιολόγηση
και μία συμμετοχή!

Να τα πείτε με μια αξιολόγηση!

Πες μας τη γνώμη σου στο ACS Mobile App έως τις 25/1,
για μία αποστολή ή παραλαβή σου, και μπες αυτόματα
στην κλήρωση για το απόλυτο χριστουγεννιάτικο δώρο.

4 τυχεροί θα κερδίσουν ένα iPhone 17 Pro!

Bonus

Κέρδισε διπλή συμμετοχή με αξιολόγηση
παραλαβής από **ACS Smartpoint Locker!**

Αν δεν έχεις ήδη
το ACS Mobile App
στο κινητό σου,
κατέβασέ το app**ΑΠΑΙΤΗΤΩΣ!**

www.acscourier.gr

ACS
Τα πάντα, παντού.

Από 27.11. έως 31.12.

Το Lidl Plus μοιράζει **100.000€** για τα ψώνια της χρονιάς!

Ξεπεράσαμε τους **2.000.000** Lidl Plus χρήστες
και το γιορτάζουμε!

Για κάθε 30€ αγορών
παίρνεις μια συμμετοχή,
σκανάροντας την ψηφιακή σου
κάρτα Lidl Plus στο ταμείο.

Στείλε τις συμμετοχές σου
μέσω της εφαρμογής.

Μπες στην κλήρωση
για να κερδίσεις.

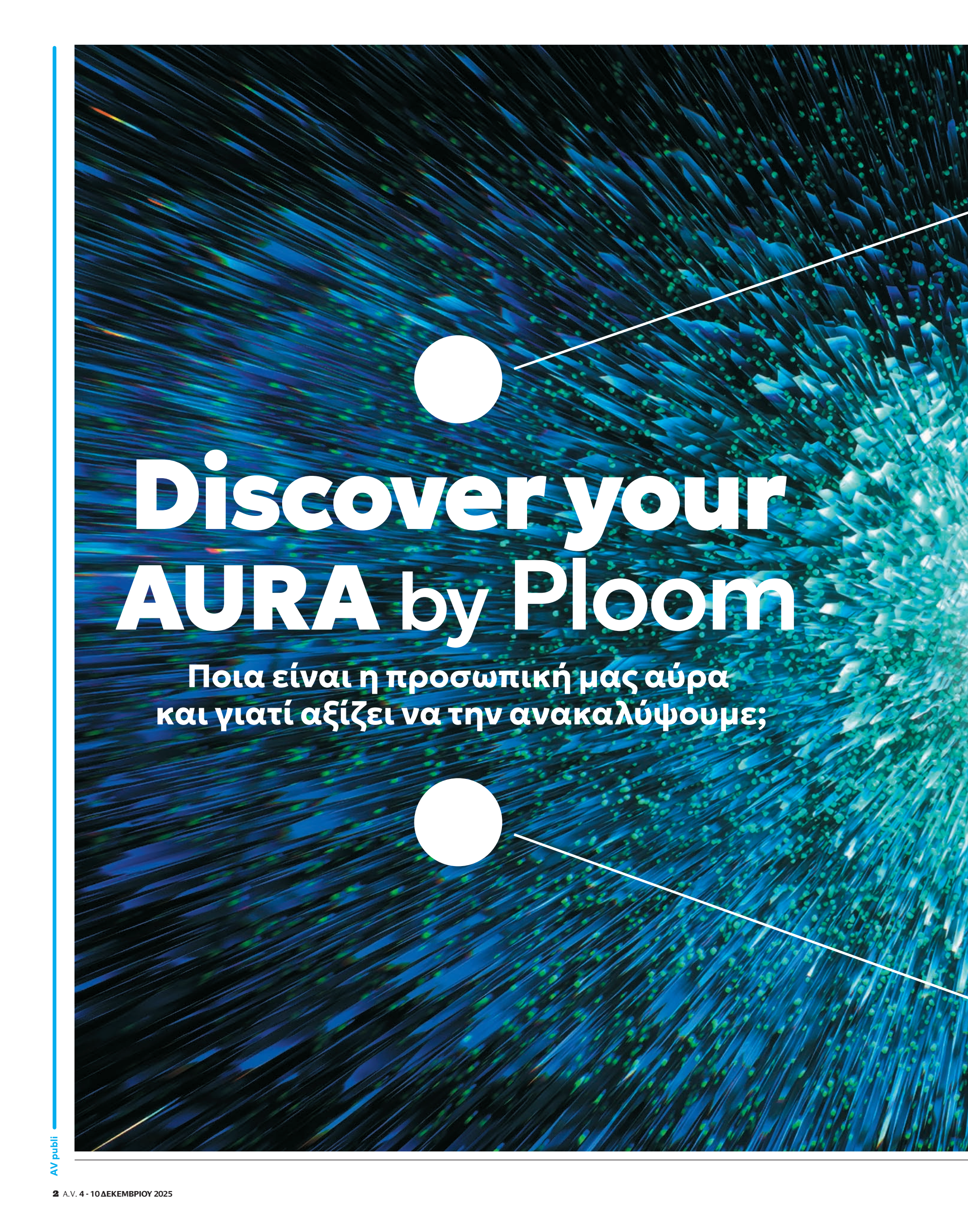
Σκάνανε & μάθε περισσότερα

*Ισχύουν όροι και προϋποθέσεις.

ATHENS voice

DISCOVER YOUR
AURA

Discover your AURA by Ploom

Ποια είναι η προσωπική μας αύρα
και γιατί αξίζει να την ανακαλύψουμε;

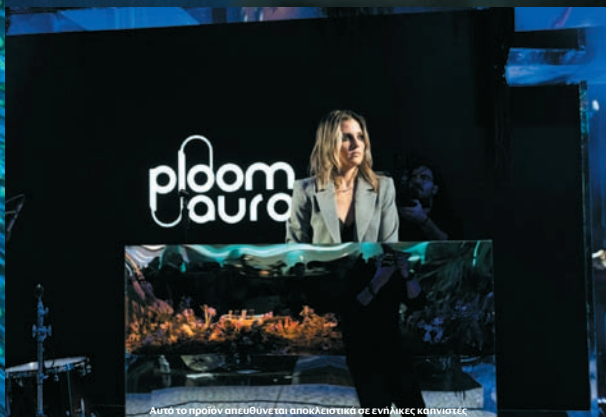
Αυτό το προϊόν απευθύνεται αποκλειστικά σε ενήλικες καπνιστές

Αυτό το προϊόν απευθύνεται αποκλειστικά σε ενήλικες καπνιστές

Αυτό το προϊόν απευθύνεται αποκλειστικά σε ενήλικες καπνιστές

Αυτό το προϊόν απευθύνεται αποκλειστικά σε ενήλικες καπνιστές

Αυτό το προϊόν απευθύνεται αποκλειστικά σε ενήλικες καπνιστές

Μέσα από τα μάτια μας βλέπουμε πάντα τον δικό μας κόσμο, έναν κόσμο που σχηματίζεται από την οπτική που επιλέγουμε να έχουμε στα πράγματα. Έτσι, ο τρόπος που αντιλαμβανόμαστε την καθημερινότητά μας και ο τρόπος που αισθανόμαστε μέσα σε αυτήν, ξεκινά από εμάς τους ίδιους και είναι στον έλεγχό μας.

Όμως η αίσθηση της προσωπικής μας αύρας δεν περιορίζεται μόνο στην όραση. Αποκαλύπτεται όταν ενεργοποιούνται όλες οι αισθήσεις μας: οι ήχοι που επιλέγουμε να ακούσουμε μέσα στη βουή μιας πόλης, τα χέρια που επιλέγουμε να αγγίζουμε για να μας δίνουν δύναμη ώστε να προχωράμε, κι οι μυρωδιές που μας θυμίζουν έναν συγκεκριμένο Αύγουστο μέσα σε έναν τυχαίο Γενάρη. Όλα αυτά μαζί διαμορφώνουν τη δική μας αύρα, τον τρόπο που επιλέγουμε να νιώθουμε, να ζούμε και να υπάρχουμε.

Και κάθε μικρό αισθητηριακό ερέθισμα μπορεί να λειτουργήσει ως υπενθύμιση. Κάτι που μας θυμίζει να μην ξεχνάμε το παρελθόν αλλά να ζούμε και το παρόν μας, να δίνουμε χώρο και χρόνο σε ό,τι μας ηρεμεί, ό,τι μας δίνει ενέργεια και ό,τι μας φέρνει πιο κοντά στην ισορροπία που ψάχνουμε. Σιγά-σιγά, μέσα από αυτές τις στιγμές, αρχίζουμε να ανακαλύπτουμε την αύρα μας, όχι ως κάτι αφηρημένο, αλλά ως τη συνολική ενέργεια που εκπέμπουμε όταν συντονιζόμαστε με τον κόσμο γύρω μας.

Το να ανακαλύψεις τη δική σου αύρα, αυτή που μόνο εσύ εκπέμπεις στους άλλους, χρειάζεται παρατήρηση και προσοχή. Θέλει να μπορείς να βλέπεις τον κόσμο μέσα από τη δική σου ματιά και να τον νιώθεις με όλες σου τις αισθήσεις. Και τότε η αύρα σου γίνεται μια καθημερινή εμπειρία αυτογνωσίας, μια καλύτερη σύνδεση με όσα σε επηρεάζουν, σε εμπνέουν και σε κάνουν να εκφράζεσαι αυθεντικά. Ποια είναι η δική σου αύρα;

Στηρίζουμε τα σχέδιά σας για την ενεργειακή αναβάθμιση του σπιτιού σας.

Επιλέξτε την Πειραιώς για τη δανειοδότησή σας για να αναβαθμίσετε ενεργειακά την απόδοση της κύριας κατοικίας σας, με το πρόγραμμα **ΕΞΟΙΚΟΝΟΜΩ 2025** του Υπουργείου Περιβάλλοντος και Ενέργειας.

Επωφεληθείτε από:

- Επιχορήγηση πάνω από 50% του κόστους εργασιών
- 100% επιδότηση επιτοκίου*

Επιπλέον, αποκτήστε:

- 10.000 yellows με την τελική εκταμίευση
- Επιπλέον ρευστότητα μέσω του καταναλωτικού δανείου Green με δώρο τα έξοδα
- Ασφάλιση κατοικίας ERGO My Home, μόνο από 12€ τον μήνα
- Επιβράβευση συνέπειας με yellows

Υποβολή αιτήσεων δανειοδότησης στο exoikonomo2025.gov.gr

Ισχύουν όροι και προϋποθέσεις. Μάθετε περισσότερα στο piraeusbank.gr/exoikonomisi

*Η εισφορά του Ν. 128/75 διαμορφώνεται σε 0,12% και καταβάλλεται από τον Ωφελούμενο.

Piraeus

piraeusbank.gr

ΤΕΕ ΤΕΧΝΙΚΟ
ΕΠΙΜΕΛΗΤΗΡΙΟ
ΕΛΛΑΔΑΣ

Ελλάδα 2.0
ΕΘΝΙΚΟ ΣΧΕΔΙΟ ΑΝΑΚΑΜΨΗΣ
ΚΑΙ ΑΝΘΕΚΤΙΚΟΤΗΤΑΣ

Το πρόγραμμα Εξοικονομώ 2025 υλοποιείται στο πλαίσιο του Εθνικού Σχεδίου Ανάκαμψης και Ανθεκτικότητας «Ελλάδα 2.0» με τη χρηματοδότηση της Ευρωπαϊκής Ένωσης - NextGenerationEU.